

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโครงการวิจัยย่อย (รหัส RDL 01/C)

ห้องสมุด

สมุด

สรุปรายงานการวิจัย

เรื่อง การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนโดยใช้โครงงาน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัย

โรงเรียนที่ดำเนินงานในโครงการ

1. โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับประถมศึกษา (รหัส 001)
2. โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับมัธยมศึกษา (รหัส 002)
3. โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา (รหัส 003)

เอกสารชุดโครงการ วพร. ลำดับที่ 8
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

สำนักงานโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำเนินงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (ชุดโครงการ วพร.) ซึ่งประกอบด้วยโครงการวิจัยแม่บท และโครงการวิจัยย่อยจำนวน 49 โครงการ มีโรงเรียน/สถานศึกษาใน 34 จังหวัด จำนวน 135 แห่ง เข้าร่วมการวิจัยเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และแก้ปัญหาของนักเรียน รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการปฏิรูปทั้งโรงเรียน

ผู้บริหารและคณะครูของแต่ละโรงเรียน/สถานศึกษา ได้ใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารและการดำเนินงานการวิจัยและพัฒนา เพื่อปฏิรูปโรงเรียนและห้องเรียน ภายใต้บริบทหรือสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ผลการดำเนินงานตามประสบการณ์การเรียนรู้ ของโรงเรียน/สถานศึกษา 135 แห่ง จึงมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ตามจุดเน้นเฉพาะของโรงเรียน/สถานศึกษา แต่การดำเนินงานของโรงเรียน/สถานศึกษาทุกแห่ง เหมือนกันตรงการใช้โรงเรียน/สถานศึกษาเป็นฐาน ในการส่งเสริมศักยภาพและพัฒนาการรอบด้านของนักเรียน ให้เป็นไปอย่างสมดุลและเต็มความสามารถทั้งสิ้น

ในการดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการภายนอกโรงเรียน/สถานศึกษา ซึ่งเป็นคณาจารย์จากสถาบันครุศึกษาและศึกษานิเทศก์ รวม 66 คณะ จำนวน 133 คน เข้ามาทำหน้าที่เป็นนักวิจัยจากภายนอก ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือสนับสนุนด้านวิชาการ และร่วมเรียนรู้กับครู และผู้บริหารในโรงเรียน/สถานศึกษา โดยมีการปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาในหน้าที่ของตนควบคู่ไปด้วย

รายงานการวิจัยของชุดโครงการ วพร. ประกอบด้วย รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการแม่บท 1 ฉบับ และรายงานสรุปของโครงการวิจัยย่อย 49 โครงการอีก 49 ฉบับ รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับหนึ่งใน 49 ฉบับ ประกอบด้วย รายงานสรุปผลการวิจัยและพัฒนาของระดับโครงการ และของระดับโรงเรียน ซึ่งหัวหน้าโครงการวิจัยย่อย หัวหน้าโครงการวิจัยระดับโรงเรียน คณะครูและคณะนักวิจัยภายนอกได้ร่วมกันจัดทำขึ้น โดยมีนักวิจัยร่วม ซึ่งเป็นผู้ประสานงานระดับท้องถิ่น ที่ทำหน้าที่ดูแลโครงการวิจัยย่อยในแต่ละภาค เป็นบรรณาธิการ และผู้สรุปสาระสำคัญนำเสนอในรายงานฉบับนี้

สำนักงานโครงการ วพร. ขอขอบคุณฝ่ายชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยในการดำเนินงานชุดโครงการ วพร. ทั้งโครงการแม่บท และโครงการวิจัยย่อย ตลอดทั้งการจัดพิมพ์รายงานฉบับนี้ และหวังว่ารายงานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการ

สำนักงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)

พฤศจิกายน 2547

คำชี้แจง

รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับหนึ่งในสี่สิบเก้าฉบับ ของรายงานผลการดำเนินงาน โครงการวิจัยย่อย วพร. ในรายงานแต่ละฉบับ จะเริ่มต้นด้วยบทสรุปการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ระดับโครงการวิจัยย่อย ตามด้วยรายงานระดับโรงเรียน ซึ่งนำเสนอผลที่เป็นนวัตกรรมการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน จำนวนนวัตกรรมของโรงเรียน/สถานศึกษา จะมีเท่ากับจำนวนโรงเรียน/สถานศึกษาในโครงการวิจัยย่อย วพร. แต่ละโครงการ

บทสรุปของผลการดำเนินการระดับโครงการวิจัยย่อย นอกจากจะช่วยฉายภาพรวมของกระบวนการทำงานของโครงการ โดยเน้นการเชื่อมโยงประสานการทำงานของหัวหน้าโครงการและนักวิจัยภายนอก กับผู้บริหารและครู/นักวิจัยภายในโรงเรียนแล้ว ยังได้ตอบคำถามการวิจัยระดับโครงการ เพื่อเป็นการประเมินว่าการดำเนินงานโครงการ บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยและพัฒนาหรือไม่ อย่างไร

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ปรากฏในรายงานนี้ เกิดขึ้นได้จากการรวมพลังของครูจำนวนมาก ครูทั้งโรงเรียนได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ มีการคิดหาวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีการนำผลการประเมินนักเรียน ไปวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และ/หรือแก้ปัญหาของนักเรียนอย่างรอบด้าน กระบวนการดำเนินงานนี้สะท้อนถึงความตั้งใจของครู ผู้บริหาร และผู้มีส่วนร่วมจากภายนอกในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาโรงเรียน เพื่อคุณภาพของนักเรียน

อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมหรือผลที่นำเสนอในรายงานนี้ เป็นผลที่ได้จากการดำเนินงานในช่วงเวลาเพียง 2 ปี และการดำเนินงานมิได้เป็นไปอย่างราบรื่น โดยตลอด ทุกโรงเรียน/สถานศึกษาต้องฟันฝ่าอุปสรรค ปัญหาทางเทคนิค ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลที่แต่ละโรงเรียน/สถานศึกษาได้รับจึงอาจจะยังไม่สมบูรณ์ กระบวนการวิจัยและกระบวนการพัฒนายังจะต้องดำเนินต่อไป จนกว่าผลที่ได้จะเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน/สถานศึกษา และนักวิชาการสามารถใช้ผลการวิจัยและพัฒนาที่นำเสนอในรายงานนี้ เพื่อปลูกกระแสการปฏิบัติการเรียนรู้ของบุคลากรและนักเรียน ให้เข้มข้นและยั่งยืนตลอดไป ขณะเดียวกันก็สามารถร่วมกับครูและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ใช้ข้อความรู้จากประสบการณ์ของโรงเรียน/สถานศึกษาในรายงานนี้ เป็นฐานในการนำไปปฏิบัติจริง

การรายงานดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงการสรุปสาระสำคัญจากรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการ/โรงเรียน ผู้สนใจรายละเอียดเพิ่มเติม สามารถติดต่อกับผู้จัดทำรายงานและคณะนักวิจัยของโครงการวิจัยย่อยได้ตามข้อมูลที่ปรากฏในหน้าสุดท้ายของเอกสารฉบับนี้

สำนักงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)

พฤศจิกายน 2547

บทสรุป (SUMMARY)

การวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ระดับโครงการวิจัยย่อย

ของโครงการ วพร. รหัส RDL 01/C

เรื่อง การพัฒนาจิตนิสัย โดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

1. ผู้รับผิดชอบโครงการ

1.1 หัวหน้าโครงการ : รศ. เกื้อกูล ทาสีทธิ

1.2 โรงเรียนในโครงการ :

- 1) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับประถมศึกษา
- 2) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับมัธยมศึกษา
- 3) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา

1.3 นักวิจัยภายนอก

1) ผศ.ดร. แม้นมาศ ลีลสัตยกุล	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2) ผศ.ดร. พรทิพย์ ไชยโส	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. ความเป็นมาของโครงการ และประเด็นปัญหาวิจัย

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2514 เพื่อใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติงานทางการฝึกหัดครูระดับปริญญาของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ เป็นสถานที่ศึกษา วิจัย ทดลอง ค้นคว้าวิชาการทางการศึกษา ตลอดจนเป็นสถาบันให้การศึกษา อบรมกุลบุตร กุลธิดา ตามระดับความสามารถ สถิติปัญญา ความถนัด และความสนใจ นับตั้งแต่ก่อตั้งโรงเรียนมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนตามหลักแนวคิดของอาจารย์ใหญ่คนแรกของโรงเรียน ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ ที่ยึดปรัชญาการศึกษา Progressivism ของ John Dewey ที่เน้นประสบการณ์ตรง Learning by Doing โดยการจัดโรงเรียนเป็นสังคมจำลองให้นักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติทำงาน พัฒนาตามศักยภาพของตนเองมาโดยตลอด

แนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในทุกด้าน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้ ทักษะชีวิต เป็นไปตามคตินิยมของโรงเรียนที่ว่า “รอบรู้ ผู้ชีวิต จิตมั่นคง ดำรงคุณธรรม” ความรอบรู้ คือ ความรู้จำ ทั้งในการอ่าน การฟัง ความรู้จักคิดอย่างแยกคาย และความรู้ประจักษ์ที่สามารถปฏิบัติได้โดยตรง ผู้ชีวิต คือ ความพร้อมในการเผชิญปัญหา มีความรับผิดชอบ อดทน แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ จิตมั่นคง คือภาวะทางอารมณ์และจิตใจที่ผ่องใส ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ความยากลำบากในการทำงาน ปรับตัวเข้ากับบุคคล และสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

เหมาะสม คำคุณธรรม คือ ความเคารพและยึดมั่นในกฎระเบียบ เคารพกฎหมาย มีจริยธรรม ปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่ดี ลูกที่ดีและพลเมืองดี ซึ่งพบว่าเป้าหมายของโรงเรียนในการพัฒนาผู้เรียน สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ข้อ 2 คุณลักษณะนิสัยดังกล่าวเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในการทำงาน ซึ่งนักศึกษานิยามโครงสร้างเชิงความคิดรวบยอดคุณลักษณะเหล่านี้ว่าจิตตนิสัย (Habit & of mind)

คุณลักษณะที่แสดงถึงจิตตนิสัยของผู้เรียน ที่สังคมพึงปรารถนามีหลายประการ เช่น 1) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) เป็นคุณลักษณะของความสนใจ ใฝ่รู้ หรือความปรารถนาที่จะรู้ให้ได้ด้วยตนเอง คุณลักษณะเช่นนี้นำไปสู่การใฝ่แสวงหาความรู้ 2) ความกระตือรือร้น (enthusiasm) เป็นความศรัทธา ความแข็งขัน เมื่อเกิดความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว และสนใจติดตาม เสาะหาคำตอบอย่างจริงจัง 3) ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) เป็นความสามารถในการแสดงความคิดริเริ่มที่แปลกใหม่ มีความยืดหยุ่นทางความคิด หรือประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ขึ้นได้ด้วยตนเอง 4) ความร่วมมือ (cooperativeness) เป็นลักษณะภายในที่ยินดีจะร่วมงานกับผู้อื่นพร้อมที่จะทำงานเพื่อไปสู่การรวบรวมความคิด คำอธิบาย และแก้ปัญหา ร่วมกับผู้อื่น 5) การอาศัยข้อมูล (relying on data) เป็นคุณลักษณะที่ต้องการข้อมูล โดยการรวบรวมจัดกระทำข้อมูล ทดสอบความคิด และอ้างอิงข้อเท็จจริง เมื่ออธิบายปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างทำงาน 6) ความเพียรมานะ (persistence) เป็นคุณลักษณะบุคคลที่มีความพร้อมในการลงมือปฏิบัติ มีนิสัยการทำงานแบบเกาะติด และคอยปรับปรุงแก้ไขกลยุทธ์ในการทำงานตลอดเวลา 7) เป็นคนตรง (precision) มีความระมัดระวัง รอบคอบ ไม่ผิดพลาด ไม่สะเพร่า มีโลกทัศน์เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับอย่างตรงไปตรงมาไม่มีอคติ 8) ความไม่เชื่อง่าย (skepticism) เป็นลักษณะการใช้วิจารณญาณ และยึดถือหลักการที่ได้ตรวจสอบแล้วมากกว่าการยอมรับสิ่งใด ๆ โดยปราศจากคำถาม 9) ยอมรับความจริง (honesty) เป็นลักษณะบุคคลที่พร้อมจะรายงานผลที่เกิดจากการกระทำของตนเองตามความเป็นจริง ไม่ดัดแปลงข้อมูลหรืออ้างผลงานผู้อื่นมาเป็นของตน 10) การประยุกต์ใช้ความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ (applying past knowledge to new situations) เป็นคุณลักษณะที่ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนหรือมีประสบการณ์จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ในการทำงานและ 11) ความห่วงใยสิ่งแวดล้อมพร้อมที่จะช่วยปกป้องให้รอดพ้นจากการถูกทำลาย (วินัย คำสุวรรณ, 2543 ; Costa and Kallick, 200; Wolfinger, 2000)

การพัฒนาจิตตนิสัยของผู้เรียน นอกจากจะส่งเสริมให้เกิดขึ้นในรายวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรแล้ว โรงเรียนยังส่งเสริมจิตตนิสัยผู้เรียน โดยผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยโรงเรียนได้พัฒนากิจกรรมตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ปรับปรุง พ.ศ. 2532) เพื่อพัฒนาและฝึกทักษะการทำงาน การแก้ปัญหาาร่วมกันในกิจกรรมตามความถนัด และความสนใจในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมชุมนุม กิจกรรมพัฒนาตน โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเป็น ผู้เสนอและจัดกิจกรรม ตลอดจนให้อยู่ในการปรึกษาและดูแลของอาจารย์ประจำชั้น แต่การดำเนินงานยังไม่เอื้อให้เกิดการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ อาจารย์และนักเรียนใช้เวลาที่จัดไว้ในหลักการที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ บางครั้งใช้เวลาเพื่อการสอนทดแทนชั่วโมงที่ขาดหายไปบ้าง เพื่อการทดสอบย่อยบ้าง สลับกับการใช้เวลาเพื่อการทำกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน ดังนั้น เพื่อให้การฝึกลักษณะนิสัยของ

นักเรียนเป็นระบบและต่อเนื่อง ให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์จากการศึกษาวิชาการตามหลักสูตรต่าง ๆ มาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ผลงานให้เป็นประโยชน์ตามความถนัด และความสนใจเพื่อพัฒนาจิตนิสัย และเพื่อเป็นการวางแผนรองรับให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในปีการศึกษา 2542 คณะกรรมการนโยบายวิชาการและวิจัยของโรงเรียน จึงได้จัดให้มีวิชากิจกรรมอิสระและพัฒนาคนขึ้น โดยจัดทั้งในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในทุกระดับชั้น 2 คาบ ต่อสัปดาห์ โดยชั่วโมงกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนจะอยู่ในความรับผิดชอบของอาจารย์แต่ละระดับชั้นวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และประเมินผลการปฏิบัติดังกล่าว

ความมุ่งหมายของกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนคือการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้ความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ มาเป็นพื้นฐาน ในการสร้างสรรค์ผลงานอันเป็นประโยชน์ตามความถนัดและความสนใจ ผู้เรียนทำงานอย่างมีระบบ มีกระบวนการทำงานและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถวิเคราะห์และประเมินผลงานของตนเองได้ และเกิดแนวทางที่จะแก้ไขพัฒนางานของตนให้ดีขึ้น ลักษณะของกิจกรรมสามารถจัดกิจกรรมได้ทั้งกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมของโรงเรียน กิจกรรมของระดับชั้นและกิจกรรมอิสระตามความสนใจ โดยจัดชั่วโมงที่ตรงกันทั้งโรงเรียน 1 คาบต่อสัปดาห์ เพื่อทำกิจกรรมรวมของโรงเรียน และจัดชั่วโมงให้ตรงกันทุกห้องในระดับชั้น 1 คาบ เพื่อทำกิจกรรมตามแผนของระดับชั้นหรือตามความสนใจ อาจารย์ทุกท่านในระดับชั้นจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาดูแลและประเมินผลงานของนักเรียน โดยอาจารย์ 1 ท่าน รับผิดชอบนักเรียนประมาณ 15 คน ผู้ประสานงานหลักสูตรวิชา และอาจารย์ในระดับชั้นเป็นผู้รับผิดชอบร่วมกันพิจารณาจัดกิจกรรมอิสระ ส่วนกิจกรรมรวมทั้งโรงเรียนหรือกิจกรรมในระดับชั้นเป็นแผนงานร่วมกันในระดับชั้น การดำเนินงานในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เริ่มมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 ต่อเนื่องถึงปัจจุบันมีการเตรียมความพร้อมของอาจารย์ในการจัดกิจกรรมดังกล่าว โดยการจัดประชุมวิชาการ เชิญวิทยากรมาบรรยาย จัดประชุมสัมมนาวิชา และจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนในแต่ละระดับชั้น เพื่อวางแผนจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียน จากการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนในปีการศึกษา 2543 - 2544 พบว่าผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ในระดับมากเฉพาะในส่วนของการส่งเสริมความสามารถในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น การมีความคิดสร้างสรรค์และการสร้างความกระตือรือร้นของผู้เรียน นอกนั้นมีผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องหาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุความมุ่งหมายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะจิตนิสัยในด้านต่าง ๆ และวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในกาดำเนินงานอย่างเป็นระบบและเรียนรู้ที่จะพัฒนากระบวนการทำงานเพื่อให้มีคุณภาพ

ในปีการศึกษา 2545 การดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนในระดับชั้นต่าง ๆ ยังคงเป็นนโยบายของโรงเรียนที่จะดำเนินการต่อไป โดยมีประเด็นของการปรับปรุงแนวทางในการดำเนินงานให้เกิดความชัดเจนและความเข้าใจกับอาจารย์ของโรงเรียนทุกคนและมีเป้าหมายที่จะพัฒนาจิตนิสัยของผู้เรียนเป็นหลักจากประสบการณ์ในการดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนของครูอาจารย์ในระดับชั้นต่าง ๆ ก่อให้เกิดยุทธวิธีที่จะปรับปรุงการดำเนินงานให้ดีขึ้น จึงเป็นคำถามที่สำคัญกับอาจารย์ของโรงเรียน

สาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทุกคน ที่จะศึกษาถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองเพื่อส่งเสริมจิตตนิสัยผู้เรียนว่าจะมีแนวทางอย่างไรจึงจะเหมาะสมและมีคำถามของผู้บริหารงานฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนว่าจะส่งเสริมสนับสนุนครูอย่างไร ให้สามารถดำเนินงานดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีประเด็นคำถามของนักวิจัยภายนอกที่สนใจถึงแนวทางการส่งเสริมสมรรถภาพให้กับครูและผู้บริหาร ตลอดจนปัจจัยเกี่ยวพันต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานจัดการศึกษาของโรงเรียนเกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ส่งเสริมให้โรงเรียนดึงชุมชน โดยเฉพาะผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้สำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษา และการพัฒนาผู้เรียน เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจร่วมกันระหว่างชุมชน บ้านและโรงเรียนในการพัฒนาจิตตนิสัยโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองของโรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การดำเนินการของทุกฝ่ายคือครู อาจารย์ ผู้บริหาร นักวิจัยภายนอก ตลอดจนผู้ประกอบการและชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาวิจัย ติดตามและเรียนรู้แนวทางการดำเนินงาน และผลที่เกิดขึ้นนั่นคือการพัฒนาจิตตนิสัยของผู้เรียน

สำหรับนักวิจัยของโครงการนี้มี 3 ระดับ คือ นักวิจัยภายนอก นักวิจัยระดับโครงการ และนักวิจัยในโรงเรียน ซึ่งมี 3 คณะตามจำนวนโรงเรียนในโครงการ มีรายชื่อดังต่อไปนี้

2.1 นักวิจัยภายนอก

1) ผศ.ดร. แม้นมาศ ลีลสัตยกุล	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2) ผศ.ดร. พรทิพย์ ไชยโส	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.2 คณะผู้วิจัยระดับโครงการ

ผศ.ดร. คารณี อุทัยรัตนกิจ
ผศ. ระวีวรรณ พ่วงวิจิตร

2.3 คณะผู้วิจัยในโรงเรียน

- 1) โรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับประถมศึกษา

<u>คณะผู้วิจัย</u>		
1. ผศ. บริบูรณ์สุข		บุญชรเทวกุล
2. ผศ.ดร. วินัย		คำสุวรรณ
3. ผศ. อำพรพรรณ		ทิวไผ่งาม
4. อ. วัฒนารี		ทวิวรรดิกล
5. ผศ. สมใจ		บุญอรุณีพิชญ์ โย
6. ผศ. สมศรี		กิตติศรีวรรณ
7. อ. อรุณี		นาคเสน
8. ผศ. วิชัย		พาณิชย์สวย

- 2) โรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับมัธยมศึกษา

<u>คณะผู้วิจัย</u>		
1. ผศ. สมจิตร		วัฒนคุณัง
2. คร. สุมาลี		กาญจนชาติรี

3. อ. อนันท์ศิลป์	รุจิเรข
4. อ. เพ็ญนภา	แสงสระศรี
5. อ. อรทัย	เต็มบุญเกียรติ
6. อ. สมศักดิ์	เดชะโกสิต
7. อ. ญาดา	กุ่มแก้ว

3) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา จ.ชลบุรี

<u>คณะผู้วิจัย</u>	1. อ. กรรณิการ์	ลิมพะสุด
	2. ผศ.ดร. ปรียา	บุญญสิริ
	3. ผศ. จินตนา	พุทธินันท์
	4. ผศ. พัวพันธุ์	ทองหยด
	5. อ. กอบแก้ว	บุญมาก
	6. อ. ปิยนุช	สุวรรณทัต
	7. อ. รวีนาถ	ณรงค์สรศักดิ์

3. ปัญหาวิจัยระดับโรงเรียนในโครงการ

โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง ได้กำหนดปัญหาวิจัยในแต่ละโรงเรียน ดังนี้

3.1 ครูจะมีแนวทางในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนอย่างไร จึงจะเอื้อต่อการพัฒนาจิตตนิสัยของผู้เรียน

3.1.1 กระบวนการ วิธีการและเทคนิคในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนมีอะไรบ้าง และมีเงื่อนไขอะไรที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรืออุปสรรคในการจัดกิจกรรม

3.1.2 นักเรียนเรียนรู้อะไรจากการเข้าร่วมกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน และมีผลกระทบใดบ้างที่ส่งผลถึงความสำเร็จหรืออุปสรรคในการพัฒนาจิตตนิสัย

3.2 ผู้บริหารควรใช้กระบวนการ วิธีการและเทคนิคอะไรบ้างในการพัฒนาอาจารย์ และการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การนิเทศภายใน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตตนิสัยของผู้เรียน ของอาจารย์ ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจะทำได้
อย่างไร

3.3 นักวิจัยภายนอกมีแนวทางในการส่งเสริมสมรรถภาพให้แก่ครูและผู้บริหาร ตลอดจนการจัดปัจจัยเกื้อหนุนให้การดำเนินงานจัดการศึกษาของโรงเรียน เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนได้อย่างไรบ้าง

4. วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 4.1 เพื่อศึกษาแบบแผนของการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของครูผู้บริหาร และชุมชนของโรงเรียนที่อยู่ในโครงการ การจัดการศึกษาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
- 4.2 เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญ ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาจิตนิสัย

5. คำถามวิจัย

- 5.1 ครู ผู้บริหารและชุมชนของโรงเรียนมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างไร
- 5.2 มีปัจจัยสำคัญและเงื่อนไขใดที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาจิตนิสัย

6. กระบวนการดำเนินงาน

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่อง การพัฒนาจิตนิสัยโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยอาศัยกระบวนการ PDCA เชื่อมโยงการดำเนินงานจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนกำหนดไว้ในโครงสร้างหลักสูตรทุกช่วงชั้นกับการวิจัยและพัฒนาเข้าด้วยกัน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

ขั้นที่ 1 การริเริ่มและเตรียมการดำเนินงาน

- 1.1 อาจารย์ใหญ่และคณะกรรมการบริหารงาน โรงเรียนพิจารณาตอบรับการเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
- 1.2 คณะกรรมการบริหารงาน โรงเรียน พิจารณาแต่งตั้งคณะผู้วิจัยประกอบด้วยคณะวิจัยของโครงการ คณะนักวิจัยโรงเรียน 3 โรงเรียน ได้แก่ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และ โครงการการศึกษาพหุภาษา พร้อมทั้งพิจารณาเชิญคณะนักวิจัยภายนอก
- 1.3 คณะวิจัยของโครงการ คณะนักวิจัยโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียน และคณะนักวิจัยภายนอก ประชุมพิจารณาประเด็นคำถามการวิจัยและดำเนินการจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อรับทุน โครงการวิจัยย่อยในชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- 1.4 ประชุมคณะกรรมการบริหารงาน โรงเรียน แจ้งผลตอบรับการเข้าร่วมโครงการวิจัยย่อย และพิจารณากระบวนการทำวิจัย

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนักและกำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

2.1 ประชุมรวมอาจารย์ทั้งโรงเรียน หัวหน้าโครงการแนะนำคณะนักวิจัยของโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน และคณะนักวิจัยภายนอก ซึ่งแจ้งการเข้าร่วมโครงการวิจัย และการเลือกประเด็นปัญหาในการวิจัยเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

2.2 ประชุมรวมอาจารย์ทั้งโรงเรียน โดยหัวหน้าโครงการร่วมกับคณะนักวิจัยภายนอก ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจลักษณะการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในโรงเรียน ความหมาย ลักษณะและการเกิดจิตตนิสัย คำถามวิจัยหลัก เป้าหมายสำคัญของการวิจัย วิธีดำเนินการและยุทธศาสตร์ของการดำเนินงานในการทำวิจัย

2.3 รอบปีที่ 1 หัวหน้าโครงการมอบหมายหน้าที่การบริหารจัดการวิชาการกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ไว้ในงานวิชาการของโรงเรียน โดยแต่งตั้งหัวหน้าหลักสูตร ผู้ประสานวิชาการอิสระและพัฒนาตน แต่ละระดับชั้น การดำเนินงานในระดับชั้นใช้หลักของการทำงานร่วมกัน Collaborative

2.4 หัวหน้าโครงการมอบหมายให้งานบริการทุกฝ่ายของโรงเรียน อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสถานที่ การจัดห้องประชุมทั้งประชุมอาจารย์ ประชุมนักเรียน และการนำเสนอผลงานของนักเรียน การพิมพ์และสำเนาเอกสารกิจกรรมต่าง ๆ วัสดุอุปกรณ์ การประชาสัมพันธ์ การออกจดหมายขอความร่วมมือต่าง ๆ ถึงผู้ปกครอง วิทยากร ฯลฯ เพื่อให้การดำเนินงานการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนและการวิจัยของทุกโรงเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น

2.5 หัวหน้าโครงการประชุม คณะวิจัยโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน คณะนักวิจัยภายนอก เพื่อติดตามการดำเนินงานเป็นระยะ พร้อมทั้งให้แนวคิดการดำเนินงานวิจัยให้วางอยู่ในเนื้อหาของปฏิบัติงานปกติ โดยได้ประชุมติดตามงานทั้ง 2 รอบปี จำนวน 11 ครั้ง

2.6 ประชุมรวมอาจารย์ทั้งโรงเรียนรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปใช้ในการปรับกระบวนการพัฒนาการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในรอบปีที่ 2

ขั้นที่ 3 การพัฒนาการวิจัย

3.1 รอบปีที่ 2 หัวหน้าโครงการนำผลการประชุมติดตามงานจากคณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน มาวิเคราะห์และได้ปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน โดยมอบหมายให้งานศึกษาคำกับดูแลกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยมีหัวหน้าระดับชั้นเป็นผู้นำในการประชุมพิจารณาการดำเนินกิจกรรมไปพร้อม ๆ กับการประชุมระดับชั้น และงานวิชาการแต่งตั้งผู้ประสานและเลขานุการกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนประจำระดับชั้นเพื่อช่วยประสานและดำเนินการร่วมกับหัวหน้าระดับชั้น การจัดประชุมแต่ละระดับชั้นจะได้เป็นอิสระ ส่วนภาวะสับสนและความเครียดของอาจารย์ต่อความสัมพันธ์ของงานวิจัยและการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน คณะวิจัยโครงการ ได้ย้าแนวคิดในการดำเนินงานกับทุกโรงเรียนที่ให้ทำการวิจัยและจัดกิจกรรมให้เป็นเนื้อเดียวกัน โดยตั้งจิตตนิสัยเป็นกรอบ

3.2 หัวหน้าโครงการประชุม คณะวิจัยโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน คณะนักวิจัยภายนอก คณะกรรมการงานศึกษาเด็ก ผู้ประสานงานและเลขานุการกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนจากทุกระดับชั้น เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ บทบาทหน้าที่ แผนการจัดกิจกรรม การประเมินผล กิจกรรมอิสระและพัฒนาคน และการทำวิจัยสถาบัน ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานมีรูปแบบ โดยมีงานวิจัยรองรับ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมได้ประสบความสำเร็จและยืนยาวต่อไป

3.3 ด้วยรอบปีแรก คณะวิจัยโครงการและคณะนักวิจัยภายนอก พบว่า อาจารย์ผู้ดำเนินกิจกรรมไม่มีความมั่นใจในการทำวิจัย ไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมข้อมูล การได้มาและการสรุปข้อมูล หัวหน้าโครงการจึงได้ประสานงาน และจัดอำนวยความสะดวก สถานที่ อุปกรณ์ และประชาสัมพันธ์เพื่อให้อาจารย์ที่สนใจทั้ง 3 โรงเรียน ได้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับนักวิจัยภายนอก เดือนละครั้ง โดยที่โครงการการศึกษาพหุภาษาจัดได้ 6 ครั้ง โรงเรียนประถมศึกษากับมัธยมศึกษาจัดได้ 4 ครั้ง

ขั้นที่ 4 การสรุปผลงาน การขยายผล และการประเมินโครงการ

4.1 คณะวิจัยโครงการ ร่วมกับคณะนักวิจัยภายนอก ออกแบบรายงานดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน 2 ชุด สอบถามคณาจารย์ที่ร่วมงานวิจัย โดยเป็นผู้สอนกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน เพื่อนำข้อคิดเห็นมาประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปแนวทางการจัดดำเนินการกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชุดแรก เป็นรายงานของระดับชั้น ในประเด็นเกี่ยวกับ เป้าหมาย พฤติกรรมที่ต้องการพัฒนา กระบวนการบริหารจัดการในระดับชั้น ประเด็นที่ระดับชั้นเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน

ชุดที่สอง เป็นรายงานของแต่ละกิจกรรมในแต่ละระดับชั้น ในประเด็นเกี่ยวกับเป้าหมาย พฤติกรรมที่ต้องการพัฒนา กระบวนการสอนของครู บทบาทของครู กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนสิ่งที่ครูได้เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน

4.2 คณะวิจัยโครงการร่วมกับคณะนักวิจัยภายนอก ออกแบบสอบถามเพื่อสรุปโครงการวิจัยกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน เพื่อถามความคิดเห็น โดยภาพรวมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ตลอดระยะเวลา 2 ปี ที่ดำเนินการวิจัยเพื่อเป็นข้อสรุปและแนวทางการเรียนรู้ จากผู้เกี่ยวข้องทั้ง 3 โรงเรียนจากทุกฝ่าย ทุกระดับ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้มาประมวลความคิดเห็น จัดทำเป็นเอกสารเพื่อเตรียมประชุมสรุป

4.3 คณะวิจัยโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน คณะนักวิจัยภายนอก ประชุมร่วมกันสรุปความคิดเห็นแนวทางการขยายผลการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน จะขยายผลลักษณะของการดำเนินงาน กล่าวคือ นำสิ่งที่เรียนรู้ในการทำวิจัยที่ได้เก็บข้อมูลติดตามงาน มาปรับกระบวนการในรอบปีที่ 2 ได้เป็นรูปแบบของครูในการปฏิบัติกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนที่ชัดเจนขึ้น จะไม่ได้ขยายผลไปสู่โรงเรียนอื่น หากแต่รูปแบบของโรงเรียนสาธิตเกษตรจะเป็นทางเลือกหนึ่งของโรงเรียนอื่นๆ ในการจัดการเรียนการสอนในลักษณะเดียวกัน

4.4 คณะวิจัยโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน คณะนักวิจัยภายนอก ประชุมทำความเข้าใจแนวทางการเขียนรายงานการวิจัยให้ถูกต้องตรงกับที่โครงการ ว.พ.ร. แม่บทต้องการ และพิจารณาเห็นชอบร่วมกันในการประชุมปฏิบัติการทุกฝ่ายนอกสถานที่เพื่อสรุปผลการดำเนินงานการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน โดยใช้งบประมาณงวดที่ 4 ที่ได้รับจากโครงการ ว.พ.ร. แม่บท มาใช้ร่วมกันในการประชุมและจัดทำรายงานฉบับโครงการ

4.5 คณะวิจัยโครงการ คณะนักวิจัยหลักทั้ง 3 โรงเรียน คณะนักวิจัยภายนอก ประชุมปฏิบัติการเขียนรายงาน ว.พ.ร. ฉบับสมบูรณ์ ณ ฮีสเกรซ ฟาร์ม เขาใหญ่ จังหวัดสระบุรี ระหว่างวันที่ 22-25 เมษายน 2547 โดยใช้ข้อมูลจากทุกโรงเรียน และข้อมูลสรุปจากแบบสอบถามตาม ข้อ 4.1 และ 4.2 มาร่วมประเมินโครงการในประเด็นเดียวกับ

- 1) กระบวนการ วิธีการ และเทคนิคในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
- 2) จิตนิสัยของนักเรียน
- 3) สิ่งที่อาจารย์และนักเรียนเรียนรู้
- 4) ปัจจัยเกื้อหนุน ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงาน
- 5) การนำผลการดำเนินงานไปใช้

7. ผลการวิจัยระดับโครงการ (ตอบคำถามวิจัยระดับโครงการ)

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาดนผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกันด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกฝ่าย (Collaborative Learning) ตามกระบวนการ P-D-C-A คือการวางแผนการทำงาน (Plan) การปฏิบัติงานตามแบบ (Do) การตรวจสอบผลการปฏิบัติเป็นระยะ (Check) การแก้ไขปรับปรุง (Action) โดยแบ่งระดับการวิจัยเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับโครงการ ได้แก่ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2) ระดับโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา, โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา และโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา ตลอดระยะเวลาการวิจัย 2 ปี ในปีการศึกษา 2545 และ 2546 มีผลการวิจัยที่สามารถตอบคำถามวิจัยได้ดังต่อไปนี้

คำถามวิจัย	นวัตกรรมการใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมการใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
<p>1.ครู ผู้บริหาร และชุมชนของโรงเรียนมีการปรับเปลี่ยน กระบวนการ และจัดการระบบ การเรียนรู้ของตน อย่างไร</p>	<p>เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา เพื่อการปฏิบัติการ เรียนรู้ทั้งโรงเรียน ครั้งนี้เป็นไปตามเป้าหมาย ที่จะก่อให้เกิด การเรียนรู้และพัฒนา ทุกส่วนของโรงเรียน ผู้บริหาร ได้ดำเนินการดังนี้</p>	<p>การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา เพื่อ การปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ซึ่ง ดำเนินการมา 1 ปีการศึกษา (พฤษภาคม 2544 - เมษายน 2545) ได้สรุปผลการวิจัยจากการประชุม กลุ่ม (Focus Group)กับนักวิจัยหลัก ของแต่ละ โรงเรียนและจากแบบ สอบถามปลายเปิดที่สอบถาม นักวิจัยหลักของแต่ละ โรงเรียน ผู้บริหารแต่ละ โรงเรียน สรุปผล การวิจัย ได้ดังนี้</p>	<p>การดำเนินงานในปีที่ 2 (ปี การศึกษา 2546) ของการวิจัย และพัฒนาเพื่อการปฏิบัติการ เรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่อง การพัฒนาจิตนิสัย โดยใช้กิจกรรม อิสระและพัฒนาคน ได้นำ ผลการวิจัยระยะที่ 1 มาปรับและ ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้</p>	<p>การดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อ การปฏิบัติการเรียนรู้ทั้ง โรงเรียน ในปีที่ 2 ปีการศึกษา 2546 (พฤษภาคม 2546 -เมษายน 2547) ได้สรุปผลการวิจัยจากการประชุม กลุ่ม (Focus Group)กับนักวิจัยหลัก ครั้ง 2 ในวันที่ 3 มีนาคม ของแต่ละ โรงเรียน 2547 และวันที่ 22-25 เมษายน 2547 และจากแบบ สอบถามปลายเปิดที่สอบถาม ผู้บริหาร แต่ละ โรงเรียน สรุปผลการวิจัยใน รอบปีที่ 2 ได้ดังนี้</p>	<p>ผลการวิจัยและพัฒนาเพื่อการ ปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่องการพัฒนาจิตนิสัย โดยใช้ กิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ตลอดระยะเวลา 2 ปี การ ศึกษา 4 ภาคเรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน ของโรงเรียน มีการ ปรับเปลี่ยนกระบวนการทั้งในการ จัดกระบวนการเรียนรู้ของตน ดังนี้</p>
	<p>1. ด้านนโยบายและการบริหาร จัดการ</p> <p>1.1 กำหนดเป็นนโยบายของ โรงเรียน ในการจัดกิจกรรม อิสระและพัฒนาคนเป็น กิจกรรมบังคับใน โครงสร้าง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในกลุ่มกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน</p> <p>1.2 กำหนดจุดมุ่งหมายของ การจัดกิจกรรมอิสระและ</p>	<p>1. ด้านนโยบายและการบริหาร จัดการ</p> <p>1.1 การดำเนินงานกิจกรรมอิสระ และพัฒนาคน ในแต่ละระดับชั้น และแต่ละ โรงเรียน สามารถดำเนินการ ได้ตามนโยบายที่กำหนด สามารถจัดเข้าเป็นกิจกรรมบังคับใน กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้</p> <p>1.2 การดำเนินงานกิจกรรมอิสระ และพัฒนาคน ในแต่ละระดับชั้น และแต่ละ โรงเรียน เป็นไปตาม</p>	<p>1. ด้านนโยบายและการบริหาร จัดการ</p> <p>1.1 การดำเนินงานกิจกรรม อิสระและพัฒนาคน ในปีที่ 2 ยังคงยึดถือนโยบายให้กิจกรรม อิสระและพัฒนาคนเป็นกิจกรรม บังคับสำหรับนักเรียน ทุกคน</p> <p>1.2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย การอบการจัดกิจกรรม ตามเวลา ในการจัดกิจกรรมยังคงดำเนิน</p>	<p>1. ด้านนโยบายและการบริหาร จัดการ</p> <p>1.1 การดำเนินงานกิจกรรมอิสระ และพัฒนาคนในแต่ละระดับ และ แต่ละ โรงเรียน สามารถดำเนินการ ได้ตามนโยบายและจุดมุ่งหมายที่ กำหนด โดยผู้บริหารทุกระดับ มีความเห็นว่ากิจกรรมอิสระและ พัฒนาคนมีส่วนส่งเสริมให้นักเรียน ได้ทำงานเป็นกลุ่ม ได้ปฏิบัติงาน ด้วยตนเอง และ ได้เรียนรู้</p>	<p>1. กิจกรรมอิสระและพัฒนาคน สามารถส่งเสริมและพัฒนา จิตนิสัยของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้นักเรียน ได้ฝึกฝนทักษะการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม</p> <p>- การทำงานอย่างเป็นระบบและ กระบวนการ</p> <p>- ฝึกทักษะภาษาในการสื่อสาร</p> <p>ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ จากกันและกัน</p>

คำอธิบายวิจัย	หมวดกรรมที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	หมวดกรรมที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
พัฒนาคนเป็นแกนกลางที่ทุกระดับชั้น และทุกโรงเรียนใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรม ดังนี้ 1.2.1 เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีระบบ และเป็นกระบวนการ โดยยึดถือแนวทางของ P-D-C-A 1.2.2 นักเรียนสามารถนำความรู้ความสามารถทักษะและประสบการณ์มาเป็นพื้นฐานในการสร้างผลงานอันเป็นประโยชน์ตามความถนัด ความสนใจ 1.2.3 นักเรียนสามารถวิเคราะห์และประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่นได้ สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา และปรับปรุงการทำงานต่อไปได้	จุดมุ่งหมาย และกระบวนการจัดกิจกรรมที่กำหนดไว้ 1.3 ตามเวลาในการดำเนินงาน กิจกรรมอิสระและพัฒนาดน อาจารย์มีความเห็นว่าเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมน้อยไป โดยเฉพาะเวลาปฏิบัติกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีเวลาเพียง 1 คาบ 1.4 การแบ่งกลุ่ม นักเรียนเข้าปฏิบัติกิจกรรม พบว่าวัยและนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ต้องการการฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน สึกการทำงานอย่างเป็นระบบ และขึ้นตอนการทำงาน นักเรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย จนถึงนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จนถึงนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เรียนรู้การทำงานร่วมกันมากขึ้น มีการทำงานเป็นระบบขึ้น ค่อนข้างตามวัยและความสนใจ แต่นักเรียนก็สามารถคิดค้นงานได้ตามความสามารถและศักยภาพของตน ทุกระดับชั้นทุกโรงเรียน	การเช่นเดียวกับวิธีการศึกษา 2545 แต่ปรับการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน เช่นกิจกรรมในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 จัดกิจกรรมฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน โดยอาจารย์เป็นผู้วางแผนและกำหนดกิจกรรมในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป นักเรียนมีบทบาทในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมมากขึ้น โดยอาจารย์ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของนักเรียนลักษณะของกิจกรรม มีการบูรณาการวิชาการต่างๆ มากขึ้น และจัดโอกาสให้นักเรียนได้นำเสนอผลงานในแต่ละภาคการศึกษา 1.3 ภาระหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียนยังคงเป็นหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนในแต่ละระดับชั้น เช่นเดียวกับวิธีการศึกษา 2545 1.4 ผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนในแต่ละ	กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ได้ปรับปรุงแก้ไขตนเองกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนมีส่วนร่วมส่งเสริมจิตนิสัยของนักเรียน โดยเฉพาะการทำงานอย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีน้ำใจนักเรียนรู้จักนำความรู้จากหลากหลายวิชามาบูรณาการ 1.2 อาจารย์ที่ปรึกษาได้พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนานักเรียนทุกด้านทั้งด้านอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย และสังคม ตามลำดับ 1.3 การประชุมปรึกษาหารือภายในระดับส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน มีการทำงานร่วมกันเป็นทีมมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีระบบในการปฏิบัติงานในแนวทางเดียวกัน มีการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	- ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ - มีความกล้าแสดงออก - พัฒนาลักษณะนิสัย ให้เป็นผู้มีความเพียรพยายาม มีความกระตือรือร้น มีความอดทนมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบ และมีความอดทน 2. กำหนดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เป็นกิจกรรมบังคับในกลุ่มกิจกรรมพัฒนานักเรียนภายใต้การดูแลติดตาม และนิเทศของฝ่ายกิจการนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย รองอาจารย์ใหญ่ ประธานรองประธานงานศึกษาเด็ก และหัวหน้าระดับชั้น 3. ถือเป็นภาระงานของอาจารย์ทุกหลักสูตรวิชาที่สอนอยู่ในระดับชั้นนั้นๆ ที่จะทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในรูปแบบของกรรมการ มีผู้ประสานงาน ทำหน้าที่ประสานงานจัดกิจกรรม	

คำถามวิจัย	นวัตกรรมที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
<p>1.3 กำหนดกรอบการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตามทุกระดับชั้น ทุกโรงเรียนใช้เป็นแนวทางจัดการกิจกรรมไว้ 2 ประเภท ดังนี้</p> <p>1.3.1 กิจกรรมรวม เป็นการจัดการกิจกรรมที่นักเรียนทุกคนในระดับชั้นเข้าร่วม กิจกรรม เพื่อการพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน</p> <p>1.3.2 กิจกรรมอิสระเป็นการจัดการกิจกรรมที่ให้นักเรียนปฏิบัติตามความถนัดและความสนใจ โดยแบ่งนักเรียนในแต่ละระดับชั้นเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 10-15 คนภายใต้การให้คำปรึกษาของอาจารย์ 1 คน</p> <p>1.4 กำหนดเวลาเวลาในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตาม สำหรับชั้นประถมศึกษานี้ที่ 3 สัปดาห์ละ 2 คาบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 สัปดาห์ละ 1 คาบ</p>	<p>นักเรียนเรียนรู้มีทักษะการทำงานตามคำแนะนำการ P-D-C-A ด้วยกระบวนการที่จัดให้นักเรียนได้พัฒนาจิตนิสัยที่พึงประสงค์ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ คือ นักเรียนมีความกระตือรือร้นให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม นักเรียนมีโอกาสแสดงความสามารถ มีอิสระในการคิด สร้างสรรค์ผลงาน ตามความสนใจ มีความภาคภูมิใจ และมีกำลังใจในการทำงาน</p> <p>1.5 การมอบหมายหน้าที่ และกำหนดเป็นการระดมสมองของอาจารย์ทุกคนที่สอนนักเรียนในระดับชั้นนั้น ๆ ทำให้อาจารย์ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีการจัดเวลาในการประชุมวางแผนการทำงานร่วมกัน โดยกำหนดวาระการประชุมไว้เป็นส่วนหนึ่งของการประชุมประจำสัปดาห์ ของแต่ละระดับชั้นการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอของอาจารย์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้</p>	<p>ระดับชั้น ได้มาจากความเห็นชอบร่วมกันของอาจารย์ในแต่ละระดับชั้น เพื่อทำหน้าที่ประสานงาน การจัดการกิจกรรมแต่ละระดับชั้น เพื่อให้ทำหน้าที่ประสานงาน การจัดการกิจกรรมแต่ละระดับชั้น แต่ยังคงใช้เวลาประชุมของแต่ละระดับชั้นเป็นการประชุมระดับชั้นเป็นวาระหนึ่งของการปรึกษารายหรือเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองแต่ละระดับชั้น</p> <p>1.5 ปรับเปลี่ยนความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนจากงานวิชาการ หลักสูตรมาอยู่ในความรับผิดชอบของงานศึกษาเด็ก เพื่อให้สอดคล้องกับที่หัวหน้าระดับชั้นทำหน้าที่ดูแลการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนในระดับชั้น</p> <p>1.6 ประชุมชี้แจงนักวิจัยหลัก ประสานกรรมการงานศึกษาเด็ก</p>	<p>1.4 การปรับเปลี่ยนความรับผิดชอบในการจัดการกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนจากงานวิชาการ หลักสูตร มาอยู่ในความรับผิดชอบโดยพิจารณาเด็ก สามารถดำเนินการโดยพิจารณาเด็ก สามารถดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนเป็นวาระหนึ่งของการประชุมระดับชั้นทั้งในเรื่องของการจัดกิจกรรมและการวิจัย อีกทั้งประสานกรรมการงานศึกษาเด็ก สามารถประสานงาน ติดตาม และนำผลการจัดกิจกรรม สามารถพัฒนานักเรียนได้ตามวัตถุประสงค์</p>	<p>ของระดับให้เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการของระดับชั้น โดยมีเป้าหมายของงานที่เกี่ยวกับภาระงานสอน</p> <p>4. กรอบการจัดการกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนของทุกระดับชั้นใช้เป็นแนวทางจัดการกิจกรรมไว้ 2 ประเภท คือ</p> <p>4.1 กิจกรรมรวมเป็นกิจกรรมของนักเรียนทุกคนในระดับหรือหลายระดับเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาจิตนิสัยและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนที่นักเรียนทุกคนได้พัฒนาไปพร้อม ๆ กัน</p> <p>4.2 กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ เป็นกิจกรรมที่แต่ละระดับชั้นจัดเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน และตามความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน เช่น กิจกรรมฐานให้</p>	

คำถามวิจัย	ขนาดกรรมที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	ขนาดกรรมที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
<p>โดยกำหนดให้คาบชั่วโมงสุดท้ายของวันศุกร์เป็นคาบกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองกับทุกกระดิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมร่วมกันได้</p> <p>1.5 กำหนดภาระงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองเป็นภาระงานสอนของอาจารย์ทุกคนในการจัดกิจกรรมและให้คำปรึกษาดูแลนักเรียน ตลอดจนประเมินผลนักเรียน โดยอาจารย์ 1 คนรับผิดชอบนักเรียน 10-15 คน</p> <p>1.6 มอบหมายหน้าที่อาจารย์ผู้รับผิดชอบกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองในแต่ละระดับชั้น โดยมอบหมายหัวหน้าระดับชั้น เป็นผู้ประสานงาน ทำหน้าที่ประสานงานการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเอง</p> <p>กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองในแต่ละระดับชั้น ทำให้การดำเนินงานเป็นเนื้อเดียวกันกับการดูแลนักเรียน สามารถยืดหยุ่น การจัดกิจกรรมได้ แต่เป็นการเพิ่มภาระงานของหัวหน้าระดับชั้น ซึ่งต้องมีการงานในการบริหารงานระดับชั้นและการดูแลนักเรียนแต่ทำให้การจัดกิจกรรมรวมรวมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ในบางระดับชั้นที่ผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองไม่ใช้หัวหน้าระดับชั้นจำเป็นต้องประสานงานกับหัวหน้าระดับชั้นอย่างใกล้ชิด ความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกัน ระหว่างหัวหน้าระดับชั้น และผู้ประสานงาน กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองมีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติงาน</p>	<p>ระหว่างกันและกันทำให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือกันมากขึ้นและทำให้การปฏิบัติของอาจารย์เป็นไปในแนวทางเดียวกัน</p> <p>1.6 การมอบหมายให้หัวหน้าระดับชั้นเป็นผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองในแต่ละระดับชั้น ทำให้การดำเนินงานเป็นเนื้อเดียวกันกับการดูแลนักเรียน สามารถยืดหยุ่น การจัดกิจกรรมได้ แต่เป็นการเพิ่มภาระงานของหัวหน้าระดับชั้น ซึ่งต้องมีการงานในการบริหารงานระดับชั้นและการดูแลนักเรียนแต่ทำให้การจัดกิจกรรมรวมรวมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ในบางระดับชั้นที่ผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองไม่ใช้หัวหน้าระดับชั้นจำเป็นต้องประสานงานกับหัวหน้าระดับชั้นอย่างใกล้ชิด ความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกัน ระหว่างหัวหน้าระดับชั้น และผู้ประสานงาน กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองมีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติงาน</p>	<p>ระหว่างกันและกันทำให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือกันมากขึ้นและทำให้การปฏิบัติของอาจารย์เป็นไปในแนวทางเดียวกัน</p> <p>1.6 การมอบหมายให้หัวหน้าระดับชั้นเป็นผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองในแต่ละระดับชั้น ทำให้การดำเนินงานเป็นเนื้อเดียวกันกับการดูแลนักเรียน สามารถยืดหยุ่น การจัดกิจกรรมได้ แต่เป็นการเพิ่มภาระงานของหัวหน้าระดับชั้น ซึ่งต้องมีการงานในการบริหารงานระดับชั้นและการดูแลนักเรียนแต่ทำให้การจัดกิจกรรมรวมรวมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ในบางระดับชั้นที่ผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองไม่ใช้หัวหน้าระดับชั้นจำเป็นต้องประสานงานกับหัวหน้าระดับชั้นอย่างใกล้ชิด ความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกัน ระหว่างหัวหน้าระดับชั้น และผู้ประสานงาน กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองมีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติงาน</p>	<p>และหัวหน้าระดับชั้น เพื่อทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการดูแล ติดตามและทำรายงานผลการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองแต่ละระดับชั้น ตลอดจนการมอบหมายหน้าที่ให้ผู้ประสานงานกิจกรรมของแต่ละระดับชั้น</p>	<p>นักเรียนหมื่นเวียนมาเข้ากิจกรรมกิจกรรมโครงการ กิจกรรมกลุ่มตามความถนัด ความสนใจ โดยในช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นกิจกรรมหมื่นเวียนเพื่อฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน ส่วนในช่วงชั้นที่ 2-4 เป็นกิจกรรมกลุ่มที่นักเรียนบูรณาการความรู้ ประสบการณ์จากวิชาต่าง ๆ มาใช้เพื่อฝึกปฏิบัติกระบวนการทำงานตามความถนัดและความสนใจ ทั้งนี้ไม่ว่าจะจัดกิจกรรมรวมหรือกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจมุ่งให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน ตามกระบวนการทำงาน P-D-C-A และเพื่อส่งเสริมพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียน</p> <p>5. คณะอาจารย์ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นพี่เลี้ยงในแต่ละระดับชั้นมีการประชุมวางแผนเพื่อเตรียมการดำเนินงาน</p>	<p>นักเรียนหมื่นเวียนมาเข้ากิจกรรมกิจกรรมโครงการ กิจกรรมกลุ่มตามความถนัด ความสนใจ โดยในช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นกิจกรรมหมื่นเวียนเพื่อฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน ส่วนในช่วงชั้นที่ 2-4 เป็นกิจกรรมกลุ่มที่นักเรียนบูรณาการความรู้ ประสบการณ์จากวิชาต่าง ๆ มาใช้เพื่อฝึกปฏิบัติกระบวนการทำงานตามความถนัดและความสนใจ ทั้งนี้ไม่ว่าจะจัดกิจกรรมรวมหรือกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจมุ่งให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน ตามกระบวนการทำงาน P-D-C-A และเพื่อส่งเสริมพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียน</p> <p>5. คณะอาจารย์ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นพี่เลี้ยงในแต่ละระดับชั้นมีการประชุมวางแผนเพื่อเตรียมการดำเนินงาน</p>

คำถามวิจัย	นวัตกรรมที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
<p>ของโรงเรียน</p> <p>1.7 กำหนดให้การจัดการกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองในความรู้ทัศนคติของงานวิชาการหลักสูตรและมอบหมายหัวหน้ากิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองกรรมการวิชาการของโรงเรียน</p> <p>1.8 ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในนโยบายกระบวนการทำงาน กับคณะนักวิจัยหลัก ของทุกโรงเรียน นักวิจัยภายนอก ประชุมทำความเข้าใจกับกรรมการบริหาร และอาจารย์ทั้งโรงเรียนเพื่อความร่วมมือใจตรงกันในการปฏิบัติกิจกรรม</p> <p>1.9 ติดตามการปฏิบัติกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองนักเรียนทุกโรงเรียน ให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนงาน ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับอาจารย์ที่ปรึกษาของ</p>	<p>จำเป็น และมีนัยสำคัญต่อการทำงานแต่ช่วยแบ่งภาระของหัวหน้าระดับชั้น ในการจัดและประสานงานช่วยกิจกรรมตามความสนใจและความถนัด</p> <p>1.7 การกำหนดให้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองเป็นงานในความรับผิดชอบของงานวิชาการหลักสูตรและหัวหน้ากิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองเป็นกรรมการวิชาการของโรงเรียน หัวหน้ากิจกรรมฯ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับหัวหน้าหลักสูตรวิชาติดตามและประสานผู้ประสานงานกิจกรรมแต่ละระดับชั้น ได้ไม่สะดวก โดยเฉพาะในระดั้มัธยมศึกษา เนื่องจากอาจารย์ที่ปรึกษากระจายตามหลักสูตรวิชาที่สอน แต่ในระดับประถมศึกษา และ โครงการการศึกษาพหุภาษา ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก อาจารย์ผู้สอนแม้จะมาจากหลากหลายหลักสูตรวิชา แต่ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ประจำชั้น การ</p>			<p>ในแต่ละภาคการศึกษาตามกระบวนการ P-D-C-A ตั้งแต่การวางแผนระยะยาวในการใช้คามเวลาตลอดภาคการศึกษา สำหรับการจัดการกิจกรรมรวมและกิจกรรมตามความถนัดความสนใจ ตลอดจน การจัดนักเรียนเข้ากลุ่มกิจกรรมตามความถนัด ความสนใจ ติดตามให้คำปรึกษาแก่นักเรียน ในการวางแผน และดำเนินกิจกรรม การประเมินผล การจัดการเรียน สรุปผลการจัดการเรียนเป็นรายงานประจำปี เสนอต่อรองอาจารย์ใหญ่ ผ่าจัดการนักเรียนต่อไป</p> <p>6. กำหนดให้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองเป็นกิจกรรมบังคับในกลุ่มกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนนักเรียนต้องได้รับการประเมินผลให้ "ผ่าน" กิจกรรมนี้ทุกภาคการศึกษา โดยประเมินจากเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมและจัดคตินิสัย คุณลักษณะของนักเรียนใน</p>	

คำถามวิจัย	นวัตกรรมการที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมการที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
	แต่ละโครงการ 2 ครั้ง เพื่อรับฟังความคิดเห็นเห็นแนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินงานตลอดจน เชื่อมชมรมการแต่งผลงานของนักเรียนทุกโครงการ	ติดตามและการประสานงานของหัวหน้ากิจกรรมสามารถดำเนินได้ คล่องตัวผู้ประสานงานกิจกรรมแต่ละระดับสามารถประชุมและประสานงานกับอาจารย์ที่ปรึกษาที่มาจากหลากหลายหลักสูตรวิชาได้ เพราะส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ประจำชั้น 1.8 การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญยิ่งทั้งในระดับนโยบาย ระดับการประสานงานและระดับการปฏิบัติ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสพการณ์ต่อกันในกลุ่มอาจารย์ที่ทำงานร่วมกันอีกทั้งเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อีกทั้งเป็นการทำความเข้าใจในนโยบายและวิธีการปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน	2. การจัดปัจจัยเกื้อหนุนงานทุกฝ่ายของโรงเรียนทั้งในส่วนของฝ่ายสนับสนุนงาน	2. การจัดปัจจัยเกื้อหนุนงานทุกฝ่ายของโรงเรียนฯ ให้การสนับสนุนการจัดการจัดการกิจกรรมอิสระและ	<p>การปฏิบัติกิจกรรม</p> <p>7. กำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองกับทุกระดับชั้นเพื่อให้สามารถจัดการกิจกรรมร่วมกันได้ทั้งนี้แต่ละระดับชั้นอาจยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนเวลาได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็นเพื่อจัดสรรสถานที่ และ</p> <p>8. กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักเรียนเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้นำความรู้ประสบการณ์และทักษะจากวิชาการต่างๆ มาบูรณาการสร้างสรรค์ผลงานภายใต้กรอบที่กำหนดไว้ในกิจกรรมรวมและตามความถนัด ความสนใจของนักเรียน โดยเน้นทักษะการทำงานร่วมกัน โดยใช้ปัจจัยทั้งวัสดุอุปกรณ์สถานที่ ที่มีอยู่ใน</p>

คำถามวิจัย	แนวคิดธรรมที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	แนวคิดธรรมที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
ตามจุดมุ่งหมายของกิจกรรมและการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ผู้บริหารมอบหมายให้งานบริการทุกฝ่ายของโรงเรียน อาทิเช่น งานอาคารสถานที่ งานพัสดุ งานสื่อ-โสตทัศนศึกษา งานงบประมาณ สนับสนุนการจัดกิจกรรมของทุกระดับชั้น โดยเฉพาะด้านงบประมาณ สนับสนุนทั้งงบประมาณสนับสนุน สนับสนุนทั้งเป็นตัวเงินและวัสดุอุปกรณ์ เอกสาร สิ่งพิมพ์ ในการดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองของนักเรียนระดับและของโครงการ	ให้ นักเรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นงานในหน้าที่หนึ่งของฝ่ายสนับสนุนการศึกษา และฝ่ายธุรการ ส่วนกลางของโรงเรียนที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการผลักดันให้การจัดการอบรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะงานศูนย์วัสดุการศึกษา งานศูนย์คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสื่อสารสนเทศ งานอาคารสถานที่ และงานโสตทัศนศึกษาที่กลางที่สนับสนุนกิจกรรมของแต่ละระดับและกลุ่ม	ศึกษา ทั้งศูนย์วัสดุและสื่อการสอน ศูนย์คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสื่อสารสนเทศ ฝ่ายธุรการ ส่วนกลาง ทั้งงานพัสดุ งานผลิตเอกสาร งานโสตทัศนศึกษา งานอาคารสถานที่ ฯลฯ ต้องเป็นหน้าที่ที่จะเกื้อหนุนการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ	พัฒนาคนของทุกระดับชั้นด้วยถือว่า เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อ จัดโอกาสในการพัฒนาผู้เรียน และถือเป็นภาระ หน้าที่ประจำ แต่เนื่องจากเวลาในการจัดกิจกรรมของทุกระดับชั้นจัดไว้ในช่วงเวลาตรงกันทำให้บางครั้ง สถานที่ และอุปกรณ์ไม่พอเพียงในการตอบสนองการจัดกิจกรรมทุกระดับชั้น	โรงเรียนมาตถกสิยาเสนาธิการทำงานของนักเรียน 9. ชุมชนหลักของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง มีส่วนส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมอิสระ และพัฒนาคนโดยการเป็น แหล่งข้อมูลสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้าทดลองจนการทำงานของนักเรียนอีกทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับเมื่อนักเรียนแสดงผลงาน	
3. การดำเนินงานวิจัยและพัฒนากิจการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน คณะนักวิจัยโครงการประชุม ร่วมกับนักวิจัยภายนอกและนักวิจัยของโครงการทุก	3. การดำเนินงานวิจัยและพัฒนากิจการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน งานวิจัยแม้จะเป็นงานที่อาจารย์รักและอาจารย์ส่วนหนึ่งเคยทำงานวิจัย จากการศึกษาในระดับปริญญาโท	3. การดำเนินงานวิจัยและพัฒนากิจการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน คณะนักวิจัยโครงการ นักวิจัยภายนอก และนักวิจัยหลัก มาทุก โครงการมีการประชุม	3. การดำเนินงานวิจัยและพัฒนากิจการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน การดำเนินงานวิจัย และพัฒนาในปี การศึกษา 2546 อาจารย์มีความรู้ และทักษะในการวิจัยมากขึ้น		

คำถามวิจัย	นวัตกรรมการที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมการที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
	<p>โครงการ 5 ครั้งเพื่อหาแนวทาง การปฏิบัติกิจกรรมอิสระ และพัฒนาตน ตลอดจนการ ดำเนินการวิจัย เครื่องมือการ วิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ปัญหาและ ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน</p>	<p>หรือการวิจัยอื่น ๆ แต่มักเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณและเป็นงานวิจัยเดี่ยว หรือกลุ่มเล็ก ๆ การทำงานวิจัยเชิงคุณภาพก็ขออาจารย์กลุ่มใหญ่ที่ ต้องจับเคลื่อนทั้งโรงเรียน ทั้งต้อง เก็บบันทึกข้อมูลจากการปฏิบัติจริง เช่นงานวิจัยและพัฒนาเพื่อการ ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง โรงเรียนครั้งนี้ เป็นงานใหม่ที่อาจารย์ไม่คุ้นเคยอีก ทั้งอาจารย์มีประสบการณ์และ ความรู้ทางการวิจัยแตกต่างกันทำให้ การปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาเพื่อ การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนครั้งนี้ เป็นไปได้อย่างเชิงข้อจำกัด แต่ก็ สามารถดำเนิน การไปได้ด้วยปัจจัย ต่อไปนี้</p> <p>3.1 การประชุมรวมเพื่อรับทราบ นโยบายร่วมกันเป็นระยะ ทั้งการ ประชุมรวมอาจารย์ทั้ง โรงเรียน การ ประชุมกลุ่มนักวิจัยหลักและการ ประชุมแต่ละระดับชั้นกับนักวิจัย ภายนอกทำให้อาจารย์มีความ กระตือรือร้นในการดำเนิน</p>	<p>ร่วมกัน 3 ครั้ง เพื่อปรึกษา แนวทางการดำเนินงานและการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทาง ในการดำเนินงานวิจัยซึ่งกันและกัน</p>	<p>นักวิจัยหลักมีความวิตกกังวล น้อยลงการประชุมระหว่าง นักวิจัยของโครงการนักวิจัยหลัก และนักวิจัยภายนอกมีน้อยลง</p>	

คำถาวรวิจัย	นวัตกรรมการที่ใช้ D ₁	ผลการวิจัย R ₁	นวัตกรรมการที่ใช้ D ₂	ผลการวิจัย R ₂	D ₃
		<p>งานวิจัยมากขึ้นรวมทั้งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างมีระบบเป็นขั้นตอนและในทิศทางเดียวกัน</p> <p>3.2 การประชุมทำความเข้าใจและการวางแผนร่วมกันทำให้อาจารย์ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเป็นการนิเทศแบบกัลยาณมิตร โดยเฉพาะอาจารย์ที่มี ประสบการณ์น้อย เช่น ที่โครงการการศึกษาพหุภาษา ซึ่งมีนักเรียนที่อยู่ในระยะเริ่มต้น ของการก่อตั้งโครงการนิเทศเพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักการและวิธีการทำงานในแนวทางเดียวกัน</p> <p>3.3 การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของแต่ละระดับ และแต่ละโรงเรียนช่วยให้อาจารย์ได้ทบทวนและเรียนรู้จากกันและกัน อีกทั้งได้รวบรวมผลงานจัดทำรายงานประเมินผลการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานการทำงานต่อไป</p>			

8. การเรียนรู้และข้อค้นพบอื่น ๆ

โครงการการวิจัยและพัฒนาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่อง การพัฒนาจิตนิสัย โดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทั้ง 3 โรงเรียน ได้แก่ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและโครงการการศึกษาพหุภาษา เป็นไปตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ดังนี้

8.1 ด้านนักเรียน การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน สามารถพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนได้ทุกระดับ เป็นการจัดโอกาสให้นักเรียนได้บูรณาการความรู้ประสบการณ์จากการเรียนวิชาต่าง ๆ มาใช้อย่างหลากหลายและโดยอิสระตามความถนัด และความสนใจของนักเรียน แม้จะเป็นการจัดกิจกรรมรวมซึ่งนักเรียนต้องปฏิบัติกิจกรรมภายใต้กรอบที่โรงเรียน/ ระดับชั้นกำหนด นักเรียนก็สามารถบูรณาการและให้ความคิดสร้างสรรค์ทำงานได้ นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความอดทน เรียนรู้กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับปรัชญาการจัดการศึกษาที่โรงเรียนยึดถือและสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 การจัดช่วงเวลาที่เป็นอิสระกำหนดกรอบการจัดกิจกรรมไว้กว้าง ๆ เน้นการทำงานร่วมกันเช่นนี้ เป็นการให้โอกาสและส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดกิจกรรมของนักเรียนแต่ละวัยแต่ละช่วงชั้นย่อมแตกต่างกัน นักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 (ประถมศึกษาปีที่ 1-3) ซึ่งเป็นวัยเด็กเล็ก การจัดกิจกรรมที่ใช้เวลาสั้น เป็นกิจกรรมที่เคลื่อนไหว และเป็นกิจกรรมที่มุ่งฝึกทักษะพื้นฐานของการทำงานร่วมกับผู้อื่น อาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทในการจัดกิจกรรมมากกว่าระดับชั้นอื่น ๆ สำหรับนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 - 4 (ประถมศึกษาปีที่ 4 - มัธยมศึกษาปีที่ 6) อาจารย์ที่ปรึกษาค่อย ๆ ลดบทบาทในการจัดกิจกรรมของตนตามวัยของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และทำงานในกลุ่มของตนมากขึ้นตามลำดับของวัยภายใต้การให้คำปรึกษาและนิเทศของอาจารย์

กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนนับเป็นเวทีที่จัดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาจิตนิสัยตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนอีกทั้งเป็นการตรวจสอบการนำความรู้ประสบการณ์ที่นักเรียนได้เรียนรู้จากวิชาการต่าง ๆ มาบูรณาการในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by doing) อย่างแท้จริง

8.2 ด้านอาจารย์ ในการจัดการเรียนการสอน การอบรมดูแลและพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครู - อาจารย์นับเป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง การวิจัยและพัฒนา เรื่อง การพัฒนาจิตนิสัยโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทั้ง 3 โครงการครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนด้วยอาจารย์บุคลากรทุกคนทุกฝ่ายในโรงเรียนมีส่วนร่วมที่สำคัญ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

8.2.1 กระบวนการทำงานของอาจารย์ อาจารย์มีระบบและการทำงานตามกระบวนการ P-D-C-A (plan-do-check-action) ทำให้อาจารย์ในแต่ละระดับชั้นจากต่างวัยต่างประสบการณ์ ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ได้แลกเปลี่ยนทักษะและประสบการณ์ต่อกัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งเป็นการนิเทศแบบกัลยาณมิตรต่อกัน การประชุมร่วมกันของอาจารย์ที่ปรึกษาในระดับชั้นเดียวกัน ทำให้อาจารย์มีความเข้าใจและมีแนวทางในการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความร่วมมือกันในการทำงาน และถ่ายทอดกระบวนการทำงานไปสู่นักเรียน อีกทั้งเป็นแบบอย่างให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานเป็นระบบกระบวนการด้วย เมื่ออาจารย์กระตุ้นให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สะท้อนความคิดให้นักเรียนทำงานร่วมกัน กิดสร้างสรรค์ผลงานภายใต้กรอบและวัตถุประสงค์ทั้งในงานกิจกรรมรวมของโรงเรียน/ระดับชั้น และกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน ย่อมเป็นการจัดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ผลงานของตนเองอย่างอิสระย่อมเป็นการส่งเสริมการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเมื่อการจัดกิจกรรมมิได้มีข้อจำกัดในเรื่องของเนื้อหาวิชา แต่เป็นการบูรณาการทักษะความรู้ ประสบการณ์จากทุกหลักสูตรวิชามาใช้ ย่อมส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการบูรณาการความรู้ เลือกรสรค์ความรู้จากหลากหลายวิชามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ผลงานของตน ทำให้นักเรียนรู้จักนำความรู้ภาคทฤษฎีมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ภายใต้การให้คำปรึกษาของอาจารย์จากหลากหลายสาขาวิชา และหลากหลายประสบการณ์ที่ทำงานร่วมกันในแต่ละระดับชั้น นับได้ว่ากิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเอง ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งโรงเรียนกลุ่มอาจารย์ กลุ่มนักเรียน และกลุ่มอาจารย์กับนักเรียน

8.2.2 การนิเทศภายใน การนิเทศแบบกัลยาณมิตรในระหว่างอาจารย์ ผู้บริหาร ที่ทำงานร่วมกันในระดับชั้นตลอดจนระหว่างคณาจารย์และนักวิจัยภายนอก ด้วยการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ต่อกันเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ย่อมทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกัน ส่งเสริมให้มีการติดตาม แก้ไข และพัฒนางานตลอดจนบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

8.2.3 การวิจัย การวิจัยและพัฒนาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง โรงเรียน เรื่อง การพัฒนาจิตตคติของนักเรียน โดยกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองในครั้งนี้ส่งเสริมให้คณาจารย์ที่ทำงานร่วมกันได้ทำวิจัย เพื่อตอบคำถามวิจัยร่วมกัน พร้อมกับการพัฒนานักเรียนทั้งโรงเรียนร่วมกันไป นอกจากคณะนักวิจัยหลักของแต่ละโรงเรียนจะได้คำตอบจากการวิจัยในโรงเรียนแล้ว คณาจารย์แต่ละระดับ และอาจารย์แต่ละคนได้ประเด็นใหม่ ๆ ที่จะทำวิจัยร่วมกันด้วย นับเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้อาจารย์สนใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา ที่จะนำผลไปพัฒนางานการศึกษาที่ตนรับผิดชอบ

อย่างไรก็ตามการวิจัยนับเป็นงานที่อาจารย์ไม่คุ้นเคย โดยเฉพาะงานวิจัยที่ต้องเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพพร้อม ๆ กับการทำงาน ด้วยอาจารย์คุ้นเคยกับการประชุมปรึกษาหารือช่วยกันคิด ช่วยกันวางแผน ช่วยกันแก้ปัญหา และนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะคุ้นเคยกับการเก็บข้อมูลการวิจัยในเชิงปริมาณ จากแบบสอบถามแบบประเมิน มากกว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ การบันทึกผลการประชุม การสรุปผล จึงทำให้การวิจัยเป็นการเพิ่มภาระงานของอาจารย์ และคิดว่าการศึกษาวิจัยเป็นเรื่องที่ยู่ยากซับซ้อน

การทำงานวิจัยครั้งนี้ สามารถจำแนกอาจารย์ได้เป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่พร้อมจะทำการวิจัย มีความกระตือรือร้น มีความมั่นใจ มีประสบการณ์ในการวิจัย ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำ เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานตามนโยบายของโรงเรียน เป็นกลุ่มสนับสนุนที่สำคัญยิ่งต่อผลสำเร็จของงานวิจัยครั้งนี้ ในการวิจัย เป็นที่ปรึกษาของคณาจารย์ที่มีประสบการณ์น้อยแต่สนใจที่จะทำวิจัยได้เป็นอย่างดี หรือเป็นกลุ่มที่พร้อมที่จะให้ความร่วมมือ มีความเข้าใจในนโยบายและหลักการดำเนินงาน เป็นผู้นำกลุ่มในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จอย่างดียิ่ง

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ไม่ค่อยมั่นใจ เนื่องจากมีประสบการณ์น้อยหรือยังไม่มีประสบการณ์ในการวิจัย แต่พร้อมที่จะร่วมมือ และเรียนรู้เป็นกลุ่มที่ให้ความร่วมมือพร้อมที่จะปฏิบัติหากได้รับการกระตุ้นและการนำทาง นับเป็นกลุ่มที่มีส่วนเป็นกำลังสำคัญยิ่งในการดำเนินงานวิจัย และการดำเนินนโยบายของโรงเรียน

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มปฏิเสธในการให้ความร่วมมือ ด้วยการวางเฉย หรือไม่แสดงความคิดเห็น หรือปฏิกิริยาไม่เห็นด้วย ไม่รวมมือ ไม่อยากเรียนรู้ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ นานา แม้จะมีจำนวนไม่มาก แต่ก็เป็นส่วนที่ทำให้การดำเนินงานวิจัย และนโยบายของโรงเรียน เป็นไปได้อย่างล่าช้า ต้องใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจและกำหนดกรอบแนวทางให้ปฏิบัติ

8.3 **ปัจจัยเกื้อหนุน** การวิจัยและพัฒนาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่องการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน โดยกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองครั้งนี้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ด้วยโครงสร้างการทำงานของโรงเรียนทุกระดับเป็นการทำงานในรูปของคณะกรรมการ มีการประสาน และร่วมมือกันผ่านคณะกรรมการแต่ละชุด แต่ละระดับทั้งจากระดับล่างสู่บนและระดับบนสู่ล่าง

8.4 **ผู้บริหาร** การดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาให้นักเรียนเป็นการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่มุ่งเน้นให้อาจารย์ทุกคน ทุกระดับ ทุกฝ่าย ร่วมพลังกันเพื่อพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามปรัชญาคุณธรรมของโรงเรียนที่เน้นให้นักเรียนสามารถนำความรู้ประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและสถานการณ์ นักเรียนมีทักษะในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบตามวิถีประชาธิปไตย สิ่งที่ผู้บริหารต้องตระหนักและดำเนินการเพื่อให้การพัฒนานักเรียนเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ได้แก่

8.4.1 การกำหนดนโยบายกรอบขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน ปฏิบัติได้

8.4.2 การประชุมชี้แจงในรูปแบบและในระดับต่าง ๆ เป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ จำเป็นและมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจให้ตรงกัน และการรวมพลังของกลุ่ม

8.4.3 การกำหนดขั้นตอนการทำงาน การเสนอโครงการอย่างเป็นระบบ และเป็นที่ยอมรับปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอช่วยให้อาจารย์ทำงานได้อย่างคล่องตัว

8.4.4 การจัดปัจจัยเกื้อหนุนทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ โสตทัศนูปกรณ์ และงบประมาณ ย่อมสนับสนุนให้การจัดกิจกรรมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8.4.5 การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดบุคลากรประสานงาน และดำเนินงานไว้ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา มอบหมายหน้าที่การดำเนินงานอย่างชัดเจน ช่วยให้การบริหารจัดการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาผู้เรียนเป็นการพัฒนานักเรียนทุกคนในระดับชั้น โดยการรวมพลังของอาจารย์จากทุกสาระวิชาที่สอนในระดับ เป็นการพัฒนานักเรียนในแนวนอน เป็นหน้าที่โดยตรงของกิจการนักเรียน การบริหารจัดการผ่านงานกิจการนักเรียน ย่อมช่วยให้การบริหารจัดการดำเนินไปได้อย่างสะดวก การวางแผน ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานผ่านการประชุมตามระดับชั้น นอกจากจะส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และความสัมพันธ์ที่ดีของอาจารย์ต่างสาระหลักสูตรที่ดูแลนักเรียนในระดับชั้นเดียวกันแล้ว ยังเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกัน และเป็นกรณีพิเศษแบบกัลยาณมิตร ทั้งยังส่งเสริมความสามัคคี เจตคติที่ดีต่อกันในหมู่อาจารย์

8.4.6 การยึดมั่น ยืนหยัด และย้ำเตือน ในนโยบายหลักการของการจัดกิจกรรมอิสระพัฒนาตน เสนอว่าเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้ฝึกฝนทักษะการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบตามวิถีประชาธิปไตย ผ่านกระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนตามระบบ P-D-C-D และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญา คติธรรมของโรงเรียน โดยการใช้เวลาที่โรงเรียนกำหนดจัดกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติร่วมกันทั้งระดับชั้นตามแผนงานของโรงเรียนของระดับ หรือกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติเป็นกลุ่มย่อยตามความถนัดและความสนใจ นับเป็นกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนทั้งสิ้น มิใช่กิจกรรมที่นักเรียนทำตามความถนัดและความสนใจเท่านั้น จึงจะเป็นกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

8.5 การนำนวัตกรรมไปใช้

8.5.1 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา ใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นการทำงานร่วมกัน และการบูรณาการสาระวิชาต่าง ๆ มาใช้ในเวลาที่โรงเรียนกำหนด ภายใต้การให้คำปรึกษา ติดตามของอาจารย์แทนการจัดกิจกรรมชุมนุม สำหรับกิจกรรมชุมนุมให้เป็นกิจกรรมนอกเวลาตามความสนใจของนักเรียน การนำรูปแบบการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนไปใช้ควรปรับให้เหมาะกับบริบท เงื่อนไขและปัจจัยของแต่ละโรงเรียน

8.5.2 การวิจัยและพัฒนาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเป็นความร่วมมือของบุคลากรทุกคนทุกฝ่ายในโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ หากบุคลากรทุกคนทุกระดับมีความเข้าใจตรงกัน มีแนวทางขั้นตอนการดำเนินการ มีการติดตาม และมีการกำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน

.....

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัย

ของ

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา (001)

เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 01/C

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง

การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัย

ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับประถมศึกษา

เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

1. ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนทุกด้าน โดยเฉพาะคุณลักษณะด้านจิตตนิสัย (Habits of Mind) ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดตัดสินใจแก้ปัญหาในการทำงาน นอกจากนี้จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนขึ้น ในการเรียนรายวิชาต่างๆ ตามหลักสูตรแล้ว โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ยังส่งเสริมจิตตนิสัยของนักเรียน โดยผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ควบคู่ไปด้วย

ตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในโรงเรียน ปกติสัปดาห์ละ 1-2 คาบ จากการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ในปีการศึกษา 2543-2544 พบว่า ผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในระดับมาก เฉพาะในส่วนของการส่งเสริมความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การมีความคิดสร้างสรรค์ และความกระตือรือร้นของนักเรียน นอกนั้นก็ยังมีผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจำเป็นต้องหาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงาน ให้บรรลุความมุ่งหมายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมให้อาจารย์มีความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนานักเรียน โดยเฉพาะจิตตนิสัยในด้านต่าง ๆ และวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และเรียนรู้ที่จะพัฒนากระบวนการทำงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีคุณภาพ ในปีการศึกษา 2545 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับทราบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัยเพื่อแสวงหายุทธศาสตร์ แนวทางและรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของโครงการ วพร. จึงสนใจเข้าร่วมโครงการ วพร. เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา เป็นเครื่องมือในการสร้างนวัตกรรม การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ในด้านการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา อยู่ในโครงการวิจัยย่อย RDL 01/C ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา และโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา มีรองศาสตราจารย์ เกื้อกูล ทาสีทธิ อาจารย์ใหญ่เป็นหัวหน้าโครงการ และมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมนมาศ ลิลลัตยกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ ไชยโส จากภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นนักวิจัยภายนอก

2. หลักการและแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 ในการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร. 4 แนวคิด คือ

1) แนวคิดการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดและการปฏิรูปการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545) ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ในการปฏิรูปการเรียนรู้จึงควรดำเนินไป อย่างสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545) ได้กำหนดไว้ แต่เนื่องจากการที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ที่ดีได้ ย่อมต้องอาศัยสาระการเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดการของผู้สอน ดังนั้นในการปฏิรูปการเรียนรู้ จึงต้องมีการปรับวิธีเรียนของผู้เรียน และการเปลี่ยนวิธีสอนของครู ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้จะเกิดผลสมบูรณ์ได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจ และให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยน ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแนวคิด และการกระทำของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการจัดการศึกษา และจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่เป็นประโยชน์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้เกิดผลการเรียนรู้ที่ดีตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2) แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน (Whole School Reform)

การพัฒนาทั้งโรงเรียน เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบ โดยมีการดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานและภาระงานที่ทำอยู่ตามปกติ ไม่ใช่เป็นการเพิ่มเติม หรือโครงการชั่วคราวเฉพาะกิจ และมีการดำเนินการแบบครอบคลุมในทุกองค์ประกอบหลักของโรงเรียน ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมในโรงเรียนและกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้มันคงเพียงพอ ที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจน โดยทั่วไปการพัฒนาทั้งโรงเรียน มีขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญ 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสำรวจ 2) ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด 3) ขั้นการวางแผน 4) ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน 5) ขั้นประเมินผลการดำเนินงาน และ 6) ขั้นการปรับปรุงแผนงาน

3) แนวคิดการมีจุดเน้น (Focus) ในการพัฒนา

เนื่องจากมีประเด็นการเรียนรู้จำนวนมาก ที่ควรจะได้รับปฏิรูปให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) การดำเนินการเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนในหลายๆ เรื่อง หลาย ๆ ประเด็นไปพร้อม ๆ กันทั้งหมด ซึ่งจะให้ประสบความสำเร็จในเวลาจำกัด อาจเป็นไปได้ยาก และใช้เวลานาน ดังนั้นการให้โรงเรียนบอกจุดเน้นที่ต้องการ จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้การปฏิรูป เห็นผลประจักษ์ในเวลาที่รวดเร็ว และจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจ ที่จะดำเนินการปฏิรูปในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

4) แนวคิดการวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการ (Research and Development และ Action Research)

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการพัฒนาแบบหนึ่งที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ หรือเป็นยุทธวิธีในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ในทิศทางหรือลักษณะที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนางาน ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพของงาน และมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการศึกษาทดลองเพื่อให้เห็นผลประจักษ์ มีการตัดสินใจ บนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีการปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งการพัฒนาบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนางานของตน จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง ต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ให้ประสบความสำเร็จ และยั่งยืน ในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนดำเนินงานที่สำคัญ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนพัฒนา (D) โดยอาจเรียงลำดับขั้นตอนเป็น $R_1 \rightarrow D_1 \rightarrow R_2 \rightarrow D_2$ ต่อเนื่องกันไปจนกว่าจะได้นวัตกรรม ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน หรืออาจเรียงลำดับเป็น $D_1 \rightarrow R_1 \rightarrow D_2 \rightarrow R_2$ ก็ได้ หากเริ่มต้นจากนวัตกรรมที่คิดขึ้น

การวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) กล่าวคือ เน้นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยเอง เพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหาของตน การวิจัยปฏิบัติการจึงเหมาะกับครูผู้สอนในห้องเรียน เพราะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน การวิจัยปฏิบัติการ ตามลักษณะที่กล่าวมาเรียกว่าการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) การวิจัยในลักษณะนี้ เป็นกระบวนการที่สามารถเสริมพลังอำนาจครู ในการพัฒนาการศึกษาระยะยาว ในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองของครูและผู้อื่นร่วมกัน และเป็นกระบวนการที่เป็นความร่วมมือระหว่างครูในโรงเรียนกับนักวิชาการภายนอกโรงเรียน เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัยได้ การวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่เชื่อมการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้านของครู คือ งานด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย และด้านการปรับปรุงพัฒนางาน ให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียว ไม่แยกส่วนกัน ช่วยให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้น

คณาจารย์ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กล่าวว่า “รอบรู้ ผู้ชีวิต จิตมั่นคง ดำรงคุณธรรม” ความรอบรู้คือความรู้จำในการรู้จักคิดอย่างแยกคาย และความรู้ประจักษ์ที่สามารถปฏิบัติได้โดยตรง ผู้ชีวิตคือ ความพร้อมในการเผชิญปัญหา มีความรับผิดชอบ อดทน แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ จิตมั่นคงคือ ภาวะทางอารมณ์และจิตใจที่ผ่องใส ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ความยากลำบากในการทำงาน ปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดำรงคุณธรรม คือ ความเคารพและซื่อมั่นในกฎระเบียบ เคารพกฎหมาย มีจริยธรรม ปฏิบัติตนเป็นผู้เรียนที่ดี ลูกที่ดี และพลเมืองดี ซึ่งคณาจารย์ดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คุณลักษณะที่กล่าวถึงทั้งหมดนี้เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลสูงต่อแนวคิด การตัดสินใจและแก้ปัญหาในการ

ทำงาน นักการศึกษานิยมโครงสร้างเชิงความคิดรวบยอดคุณลักษณะเหล่านี้ว่า จิตนิสัย (Habits of Mind) จิตนิสัยมีอิทธิพลอย่างสูงต่อแนวคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในการทำงาน เมื่อผู้เรียนทำงานอย่างมีคุณภาพ ตลอดกระบวนการทำงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น ผู้เรียนสะท้อนจิตนิสัยที่สังเกตได้ระหว่างการปฏิบัติงานเสมอ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตนิสัย จึงต้องจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์มาเป็นพื้นฐาน ในการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ ตามความถนัดและความสนใจ มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถนำเสนอผลงาน วิเคราะห์และประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่นได้ และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาและแก้ไขผลงานต่อไปได้ ซึ่งกิจกรรมที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ได้ตั้งชื่อว่า กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเอง

ด้วยเหตุที่โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เห็นความสำคัญของการพัฒนา จิตนิสัยของนักเรียน และได้ดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองมาช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว จึงเลือกเป็นจุดเน้นในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ตัวแปรตาม : การพัฒนาจิตนิสัย

ตัวแปรต้น : การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองตามขั้นตอนวงล้อการเรียนรู้

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ตั้งอยู่เลขที่ 50 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900 ในบริเวณมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รวม 42 ห้องเรียน มีนักเรียนประมาณ 1,672 คน โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีลักษณะเป็นชุมชนวิชาการ เนื่องจากตั้งอยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และบริเวณของกระทรวงเกษตร นักเรียนเกือบครึ่งหนึ่งเป็นบุตรอาจารย์ ข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ และคนงานของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่เหลือเป็นบุตรบุคคลทั่วไปซึ่งมีฐานะปานกลางค่อนข้างดี

บุคลากรของโรงเรียน มีสถานะเป็นอาจารย์ ข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัย และอาจารย์อัตราจ้าง 181 คน มีวุฒิปริญญาตรี 99 คน ปริญญาโท 78 คน และปริญญาเอก 4 คน โรงเรียนจัดหลักสูตรภายใต้กรอบหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ปรับรายละเอียดบางส่วนให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และความต้องการของประชาคมโรงเรียน เช่น จัดวิชาเลือกเสรีให้นักเรียนได้เลือกอย่างหลากหลายตามความถนัดและความสนใจ จัดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะวิชาต่าง ๆ ทั้งในห้องปฏิบัติการ และนอกสถานที่ ตลอดจนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูนทักษะความสามารถ และประสบการณ์ให้แก่ นักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งในด้านวิชาการ กีฬา วัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรม การเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนี้โรงเรียนยังเป็นแหล่งความรู้ ฝึกสังเกตการณ์ และฝึกปฏิบัติของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

- 4.1 เพื่อให้ครูสามารถจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
- 4.2 เพื่อพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ
- 4.3 เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมครูในการพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
- 4.4 เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน สามารถเสริมสร้างสมรรถภาพครูและผู้บริหารโรงเรียน ในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน โดยแบ่งกิจกรรมเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมตามความสนใจของนักเรียนที่ต้องการให้นักเรียนได้คิดสร้างสรรค์ หรือทำโครงการตามความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ส่วนกิจกรรมรวมของโรงเรียน เป็นการดำเนินงานตามแผนงานของโรงเรียน/ ระดับชั้น วิธีการดำเนินงานขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมแต่ละกิจกรรม โดยมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ให้สอดคล้องกับเหตุปัจจัยแวดล้อม สรุปเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1) แบบหมุนเวียนกิจกรรม มี 2 รูปแบบ คือ

- 1.1) หมุนเวียนเป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนหมุนเวียนไปทำกิจกรรมตามความสนใจ 2 กิจกรรม/ภาคเรียน
- 1.2) หมุนเวียนเป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนหมุนเวียนไปทำกิจกรรมตามความสนใจ 3 กิจกรรม/ภาคเรียน

2) แบบเปลี่ยนกิจกรรม มี 3 รูปแบบ คือ

- 2.1) เปลี่ยนกิจกรรม เป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนทำเสร็จสิ้นใน 1 สัปดาห์
- 2.2) เปลี่ยนกิจกรรม เป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนทำเสร็จสิ้นใน 2 สัปดาห์
- 2.3) เปลี่ยนกิจกรรม เป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนทำเสร็จสิ้นใน 4 สัปดาห์

โดยทุกกิจกรรมนักเรียนจะทำพร้อมกันจนครบทุกกิจกรรมในภาคการศึกษานั้น ๆ

3) แบบประจำที่

เป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนเลือกทำตามความสนใจ 1 กิจกรรม/ภาคเรียน

4) แบบพิเศษ

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเสริม/ตอบสนองวัตถุประสงค์เฉพาะบางเรื่อง เช่น การทำโครงการ สร้างสรรค์ผลงาน

จากปีการศึกษา 2545 ได้พัฒนารูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเอง สิ้นสุดโครงการวิจัย พบว่ามีการจัดกิจกรรมแบบหมุนเวียนมากที่สุด และมีแนวโน้มว่ากิจกรรมแบบพิเศษ จะได้รับความสนใจมากขึ้นจากระดับชั้นที่สูงขึ้น

5.1.2 ครูใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลาย เช่น การสังเกตการดำเนินงานและพฤติกรรมของนักเรียน การให้ข้อมูลย้อนกลับ การติดตามและประเมินผลการทำงาน การกระตุ้นและเสริมแรงให้เกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจน การสะท้อนความคิดต่อผลงาน

5.1.3 การประเมินจิตตนิสัยของนักเรียนประเมินโดยครู และนักเรียน โดยครูใช้วิธีการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนและการสัมภาษณ์ การตรวจผลงานจากการปฏิบัติ และการแสดงพฤติกรรมขณะทำงาน

5.1.4 ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ตัวอย่างการวิจัยเรื่องการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถอย่างมีระบบ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ประสบความสำเร็จ โดยใช้ตัวแบบการจัดกิจกรรมตามวงล้อการเรียนรู้ ในกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองกลุ่มสร้างสรรค์ผลงานด้วยการแสดงกลางแจ้ง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน

ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนตามภารกิจ 4 ด้าน มีดังนี้

1) การจัดปัจจัยเกื้อหนุน มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองอย่างชัดเจน โดยกำหนดเวลาเรียนไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร และจัดเวลาเรียนให้ทุกระดับชั้น ๆ ละ 1 คาบ/สัปดาห์ (50 นาที) เป็นอย่างน้อย โดยกำหนดลักษณะของกิจกรรมให้ประกอบด้วย กิจกรรมรวมของโรงเรียนหรือระดับชั้น และกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน มีการกำหนดให้อาจารย์ทุกคนเป็นที่ปรึกษากิจกรรม มีการเสริมแรงในรูปแบบที่หลากหลาย

2) การนิเทศภายใน มีการประชุมทำความเข้าใจร่วมกันพร้อมทั้งให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน มีการกำหนดให้ผู้ประสานงานในแต่ละระดับชั้น เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการดำเนินงานของอาจารย์แต่ละระดับ ทำงานร่วมกับนักวิจัยภายนอกแบบรวมพลังกัน เพื่อติดตาม แก้ไข และดำเนินงาน ตลอดจนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

3) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน มีการวางแผนให้สมาคมผู้ปกครองและครูฯ เข้ามา มีบทบาทร่วมวางแผนจัดกิจกรรม

4) การประเมินโครงการ มีการมอบหมายให้อาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละระดับชั้นจัดทำรายงานการประเมินโครงการ และมีการวิเคราะห์เอกสารเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของผู้บริหาร

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ / ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกใช้กระบวนการและแบบแผนการวิจัยแบบร่วมมือร่วมใจ ในการสร้างองค์ความรู้ ตรวจสอบทฤษฎี พร้อมกับอาจารย์และผู้บริหาร โดยร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาวิจัย พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย วางแผนการพัฒนานุเคราะห์ ให้คำปรึกษา ทำความเข้าใจประเด็นปัญหา จัดทำเอกสารความรู้และแนวทางการพัฒนาจิตตนิสัย วางแผนการดำเนินงานและดำเนินงานตามแผน ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำผลไปใช้ปรับปรุงงานต่อไป ผลการดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าวของนักวิจัยภายนอก ทำให้เกิดความร่วมมือกันในลักษณะการรวมพลัง และเกิดการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพด้วยกันทั้งสองฝ่าย

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา มีกระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนตามขั้นตอน 10 ขั้นตอน ของโครงการ ดังนี้

6.1 ขั้นการริเริ่มและการเตรียมการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณะกรรมการบริหารโรงเรียน จัดประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อขอความเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการ วพร. ทุกฝ่ายเห็นด้วยจึงสมัครเข้าร่วมโครงการ วพร. และได้ร่วมกันพิจารณาประเด็นวิจัย เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ซึ่งมุ่งเน้นที่การพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน โดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เป็นกิจกรรมที่อาจารย์ทุกคนได้รับมอบหมายให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา มีการเตรียมการดำเนินงาน โดยแต่งตั้ง คณะผู้วิจัย และได้เชิญคณาจารย์จากคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2 คน เข้ามาช่วยเหลือและร่วมเรียนรู้กับบุคลากรของโรงเรียน

6.2 ขั้นการสร้างความตระหนัก กำหนดประเด็นปัญหาวิจัย และวางยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

ประชุมคณะวิจัย เกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมอิสระในปีการศึกษาที่ผ่านมา และประชุมคณะอาจารย์ผู้สอนร่วมกัน กำหนดประเด็นปัญหาวิจัย การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน ซึ่งเป็นการปฏิบัติภาระงานปกติ ส่วนนักวิจัยภายนอกได้ให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียนที่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลจากการประชุมทำให้อาจารย์ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องทำวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน มีการวางแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานแบบเครือข่ายซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าโครงการวิจัย นักวิจัยหลักซึ่งมีอยู่ทุกระดับชั้นระดับชั้นละ 1 คน อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งได้แก่อาจารย์ทุกคนในระดับชั้น และนักวิจัยภายนอก ซึ่งทำงานเชื่อมโยงและเสริมกัน

6.3 ขั้นการพัฒนาบุคลากร

6.3.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาวิจัย และการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตตนิสัย โดยจัดหาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายและองค์ประกอบของจิตตนิสัยมาให้ รวมทั้งร่วมประชุมอภิปรายกับอาจารย์ในระดับชั้นเกี่ยวกับการกำหนดตัวบ่งชี้ของจิตตนิสัย การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้านจิตตนิสัย นอกจากนี้ นักวิจัยภายนอกยังได้สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย การสร้างเครื่องมือวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยในระยะแรกมีการร่วมประชุมทำความเข้าใจ และวางแผนร่วมกับอาจารย์เป็นระยะ ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน และมีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

6.3.2 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ผู้บริหารทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การจัดปัจจัยเกื้อหนุน การจัดระบบนิเทศภายในและการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการปฏิบัติดังนี้

1) ส่งเสริมให้มีการทำงานแบบรวมพลัง โดยกำหนดให้แต่ละระดับชั้นมีอาจารย์ทุกท่านเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของกิจกรรม รับผิดชอบการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ทำหน้าที่คอยดูแลให้คำปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาทุกคนในระดับชั้นเป็นผู้ร่วมวิจัย

2) การจัดปัจจัยเกื้อหนุน มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนอย่างชัดเจน มีการบริหารจัดการด้านบุคลากร เตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและจัดงบประมาณ ให้การเสริมแรงด้วยการจัดทำจิตตนิสัยปริทัศน์ เพื่อรายงานความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานและให้กำลังใจอาจารย์

3) การจัดระบบนิเทศภายใน มีการประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน รับฟังปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน จัดประชุมรวมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

4) การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการประชาสัมพันธ์โครงการในวารสารจิตตนิสัยปริทัศน์ สนทนากับผู้ปกครองในช่วงสัปดาห์สนทนาศิษย์-ลูก เกี่ยวกับการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน เชิญผู้ปกครองเป็นแหล่งเรียนรู้ เผยแพร่กิจกรรมและผลงานของนักเรียนผ่านเว็บไซต์ของโรงเรียน

6.4 ขั้นการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดังนี้

1) ให้นักวิจัยภายนอกซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยทำงานแบบรวมพลังกับผู้บริหารและนักวิจัยหลักของโรงเรียน วางแผนพัฒนาอาจารย์ให้มีความรู้ และสามารถทำวิจัยได้โดยใช้เงื่อนไขการดำเนินงานของโครงการ วพร. เป็นเครื่องมือ

2) กำหนดให้การวิจัยในโครงการ วพร. คือ การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนเป็นการวิจัยสถาบัน ซึ่งอาจารย์ทุกคนจะต้องเป็นผู้ร่วมวิจัยหรือให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย

3) จัดระบบการนิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยกำหนดให้นักวิจัยหลักทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของอาจารย์ เป็นการติดตามและพัฒนางานอย่างไม่เป็นทางการทุกระดับ

4) จัดปัจจัยเกื้อหนุนในการดำเนินงาน เช่น จัดสถานที่สำหรับการประชุมอาจารย์และการนำเสนอผลงาน จัดทำรายชื่อแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน วางแผนการสื่อสาร สร้างกำลังใจ และติดตามการทำงานของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมอิสระและพัฒนาคนด้วยการทำวารสารจิตตนิสัยปริทัศน์

5) กำหนดเป็นนโยบายให้อาจารย์ทุกคนเป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมอิสระและพัฒนาคน โดยอาจารย์แต่ละระดับมีอิสระในการกำหนดรูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนตามหลักการที่โรงเรียนกำหนด

6) กำหนดเป็นนโยบายส่งเสริมการวิจัยโครงการ วพร. โดยอาจารย์ที่มีผลงานวิจัยสามารถคิดภาระงานเพิ่มได้ไม่เกิน 5 คาบ/สัปดาห์

7) ส่งเสริมการทำงานแบบรวมพลัง เรียนรู้จากกันและกัน โดยใช้ระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้วยการมอบหมายให้แต่ละระดับชั้นทำงานวิจัยภาคเรียนละ 1 เรื่อง โดยผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนเป็นหัวหน้างานวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาในระดับชั้นเป็นผู้ร่วมวิจัย สำหรับอาจารย์ที่สนใจจะทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของตนเองก็สามารถทำได้จากกิจกรรมที่ตนเอง รับผิดชอบ และเพื่อส่งเสริมการวิจัยของอาจารย์ได้มีการจัดสรรงบประมาณให้ระดับชั้นละ 2,000 บาท/ปี

8) ให้แต่ละระดับชั้นประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน พร้อมทั้งนำปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานมาวางแผนกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

6.5 ขั้นการจัดทำแผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของบุคลากรทุกฝ่าย

6.5.1 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยและพัฒนาของครู

1) ประชุมร่วมกับผู้บริหารและนักวิจัยภายนอก เพื่อรับทราบแนวทางในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน จิตตนิสัย การวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

2) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน จิตตนิสัยของนักเรียนในปีที่ผ่านมา เพื่อกำหนดปัญหาการวิจัยของแต่ละระดับชั้น

3) กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนของแต่ละระดับชั้น

4) แต่ละระดับชั้นวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล และสร้างเครื่องมือประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน และประเมินผลการดำเนินงาน

5) จัดการเรียนการสอนโดยจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนเองตามแนวทางที่กำหนดไว้

6) บันทึกพฤติกรรมของนักเรียน แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีอื่น ๆ เพื่อศึกษาว่ามีจิตตนิสัยด้านใดเกิดขึ้นบ้าง

7) ครูอาจทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหานักเรียนบางคนในกลุ่มหรือเพื่อพัฒนาเด็กทั้งกลุ่ม

8) วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ปรับปรุง แก้ไข และวางแผนการทำงานภาคเรียนต่อไป

6.5.2 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของผู้บริหาร

1) ผู้บริหาร/ นักวิจัยภายนอก และผู้เกี่ยวข้องประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดกรอบการวิจัยและพัฒนา

2) ศึกษาการดำเนินงานและความต้องการของอาจารย์ที่ปรึกษา

3) กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงาน

4) วางแผนการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การนิเทศภายใน การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การประเมินโครงการ

5) วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินตัวบ่งชี้ความสำเร็จของงาน

6) สรุปผลการดำเนินงาน

7) วิเคราะห์ผลการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขและวางแผนการดำเนินงานภาคเรียนต่อไป

6.5.3 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของนักวิจัยภายนอก

1) ประชุมร่วมกับผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบการวิจัยของโครงการ

2) ประชุมร่วมกับอาจารย์ในระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อรับทราบปัญหา และหากลยุทธ์ในการแก้ปัญหา/ สนับสนุนการดำเนินงานของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดปัญหาการวิจัย

3) กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงาน

4) วางแผนการพัฒนาสมรรถภาพ ของอาจารย์และผู้บริหาร ด้านจิตตนิสัยและด้านการวิจัยปฏิบัติการ

5) วางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินตัวบ่งชี้ความสำเร็จของงาน

6) สรุปผลการดำเนินงาน

7) วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไข และวางแผนการทำงานภาคเรียนต่อไป

6.6 ขั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

6.6.1 ตัวบ่งชี้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (ตัวแปรตาม)

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของโรงเรียน คือ จิตตนิสสัยของนักเรียน เมื่อเริ่มต้น โครงการคาดหวังผลการเรียนรู้ด้านจิตตนิสสัย 7 ด้าน ได้แก่ ความกระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ การร่วมคิดร่วมทำ ความเพียรพยายาม ความอยากรู้อยากเห็น การอาศัยข้อมูลในการตัดสินใจ และการประยุกต์ใช้ความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ เมื่อสิ้นสุดโครงการนักเรียนแสดงจิตตนิสสัยเด่นชัด 7 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ ความกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียน การร่วมคิดร่วมทำ การทำงานอย่างมีขั้นตอน ทักษะการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ความพยายาม มุมานะ อดทนอดกลั้น

6.6.2 ตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้ (ตัวแปรต้น)

การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์ แยกเป็น 2 ส่วน คือ พัฒนาเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามวงล้อการเรียนรู้ ดังนี้

1) เป้าหมายการจัดการเรียนรู้ คือ จัดการเรียนรู้สนองต่อลักษณะและบุคลิกภาพของผู้เรียน สร้างแรงจูงใจภายในของผู้เรียน และสร้างแรงจูงใจภายนอกของผู้เรียน

2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามวงล้อการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน คือ การกำหนดมาตรฐาน การนำเสนอตัวแบบ การฝึกปฏิบัติ การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการปรับปรุงแก้ไข

ทั้งนี้ในระหว่างที่พัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ ได้มีการกำหนดบทบาทครู และกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนไปพร้อมๆ กัน

6.6.3 ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ได้มีการกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโครงการสมรรถวิสัยของครู ผลการปฏิบัติงานของครู และประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน

6.7 ขั้นการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

6.7.1 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครู

1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู

ครูใช้ประมวลการสอนและสังเขปรายวิชากิจกรรมอิสระเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ในส่วนของกิจกรรมรวมของโรงเรียน ผู้ประสานงานในระดับหรือผู้เกี่ยวข้องจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับกิจกรรมรวมของโรงเรียน/ระดับชั้น

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครู

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครูมีหลายชนิด และมีการเก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น แบบรายงานผลการดำเนินงาน แบบสำรวจรูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบประเมินตนเอง

6.7.2 เครื่องมือวิจัยของผู้บริหาร

เครื่องมือของผู้บริหาร ได้แก่ แบบรายงานการดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน
ของอาจารย์

6.7.3 เครื่องมือวิจัยของนักวิจัยภายนอก

นักวิจัยภายนอกจัดกลุ่มสนทนากับหัวหน้าโครงการ และนักวิจัยหลักรวมทั้งใช้
แบบสอบถาม เพื่อสำรวจความคิดเห็น และปัญหาในการดำเนินงานโครงการ วพร.

6.8 ขั้นปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน มีแผนการดำเนินงาน และเครื่องมือการวิจัยพร้อมแล้ว
โรงเรียนลงมือปฏิบัติการดังนี้

6.8.1 ครูจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยกำหนดกรอบแนวคิด/ลักษณะกิจกรรม แล้วให้
นักเรียนจัดกลุ่มตามความสนใจกลุ่มละ 4-5 คน ตามลักษณะของกิจกรรมของแต่ละระดับชั้น โดยอาจารย์ที่
ปรึกษาคิดตามและร่วมกิจกรรมกับนักเรียนทุกครั้ง คอยให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือทั้งทางวิชาการ
และกระบวนการทำงาน อำนวยความสะดวก กระตุ้น ให้กำลังใจ ให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการดำเนินงาน
บรรลุตามแผนที่วางไว้ มีการสังเกตและบันทึกกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน บันทึกทั้งจุดเด่น และปัญหา
อุปสรรคในการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อนำมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมอิสระและ
พัฒนาตนครั้งต่อไป ครูอาจทำวิจัยปฏิบัติในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาให้นักเรียนบางคนในกลุ่มหรือเพื่อพัฒนาเด็ก
ทุกคนในกลุ่ม

เมื่อเริ่มต้นโครงการ มีจิตตนิสัยที่ต้องการพัฒนาอยู่ 7 ด้าน ได้แก่ ความกระตือรือร้น
ความคิดสร้างสรรค์ การร่วมคิดร่วมทำ ความเพียรมุมานะ ความอยากรู้อยากเห็น การอาศัยข้อมูลในการ
ตัดสินใจ และการประยุกต์ใช้ความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ ผลการดำเนินงานปีแรกพบว่า แต่ละระดับชั้นยังไม่มี
ข้อมูลเพียงพอ ที่จะสรุปได้ว่ามีจิตตนิสัยด้านใดปรากฏชัด เมื่อมีการปรับปรุงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนา
ตน ในการดำเนินงานปีที่สอง นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยทั้ง 7 ด้าน โดยจัดรวมเป็นกลุ่มหลักที่ปรากฏ
เด่นชัดได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดเพื่อกำกับตนเอง

6.8.2 ผู้บริหารพยายามแสวงหาวิธีการในการดำเนินงานตามแผนงานที่สำคัญทั้ง
3 ด้าน ให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีการจัดปัจจัยเกื้อหนุนหลากหลายวิธี เช่น การกำหนดนโยบายในการจัด
กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนให้ชัดเจน มีการบริหารจัดการด้านบุคลากร การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก
ต่าง ๆ รวมทั้งงบประมาณ การเสริมแรงทางบวก เช่น จัดทำวารสารจิตตนิสัยปริทัศน์ การสนับสนุน
งานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของระดับชั้น และงานวิจัยส่วนบุคคลหรือกลุ่ม ในด้านการนิเทศภายใน มีการ
จัดประชุมทำความเข้าใจร่วมกัน ติดตามประสานงาน ร่วมแก้ปัญหา จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใน
ระหว่างการดำเนินงาน แต่ละระดับชั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และปริมาณ เพื่อประเมิน
โครงการการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนทุกภาคการศึกษา

6.8.3 นักวิจัยภายนอก ดำเนินงานการเสริมสมรรถภาพครูและผู้บริหารตามแผนงาน โดยทำหน้าที่ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ร่วมศึกษาปัญหาและแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา ประเมินผลการดำเนินงาน การนำผลการประเมินไปปรับปรุงงานต่อไป

6.8.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ด้านนักเรียน

1.1) ภาระงานการทำงานและชิ้นงานของนักเรียน

1.2) จิตตนิสัยของนักเรียน เก็บข้อมูลจาก แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสำหรับอาจารย์ แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบประเมินตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

2) ด้านครู วิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้ ได้แก่

2.1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู

2.2) การจัดกลุ่มสนทนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.3) รายงานการประชุม

2.4) รายงานการประเมินโครงการของระดับชั้น

3) ด้านผู้บริหาร วิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่

3.1) รายงานการประชุม

3.2) การจัดกลุ่มสนทนา

3.3) รายงานการประเมินโครงการของระดับชั้น

4) ด้านนักวิจัยภายนอก

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถาม เข้าร่วมประชุมกับอาจารย์ในระดับชั้น การจัดกลุ่มสนทนา นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา

6.8.5 ผู้บริหาร/นักวิจัยหลักของโรงเรียน สังเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยและพัฒนา โดยภาพรวม เพื่อตอบคำถามการวิจัย

6.9 ขั้นตอนการสรุปผลงานและการขยายผล

6.9.1 ผลงาน

1.) ผลผลิต

จากการดำเนินงานตามลำดับ โรงเรียนมีผลผลิตดังนี้

1.1) ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน รวมทั้งเครื่องมือประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน

1.2) ครูมีรายงานการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

1.3) รายงานการประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน รวม 45 เล่ม

1.4) จิตตนิสสัยปริทัศน์ 2 ฉบับ

1.5) โรงเรียนมีรายงานการวิจัยและพัฒนาระดับโรงเรียน

1.6) นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง โรงเรียน ซึ่งได้แก่ การจัดกิจกรรมอิสระ และพัฒนาคน เพื่อพัฒนาจิตตนิสสัยของนักเรียน

2) ผลการเรียนรู้

จากการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง โรงเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนา จิตตนิสสัยที่พึงประสงค์ ครูเรียนรู้วิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ผู้บริหารเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครู และนักวิจัยภายนอกเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนในการเสริมสมรรถภาพ ครูและผู้บริหาร

6.9.2 การขยายผล

โรงเรียนจะขยายผลการดำเนินงานไปยังโรงเรียนเครือข่ายทางวิชาการ คือ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองแพร่ และร้อยเอ็ดที่สนใจต่อไป

6.10 ขั้นตอนประเมินความสำเร็จของการดำเนินงาน

6.10.1 ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการ เรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดำเนินงานไปได้ตามเป้าหมาย ดังนี้

1) การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ กระบวนการจัดกิจกรรมอิสระและ พัฒนาคน ตามวงจร PDCA ของอาจารย์ สามารถพัฒนาจิตตนิสสัยของนักเรียนเด่นชัด 7 ด้าน คือ การคิดอย่าง มีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ ความกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียน การร่วมคิดร่วมทำ การทำงานอย่างมี ขั้นตอน ทักษะการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ความพยายาม มุมานะ อดทนอดกลั้น

2) การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ข้อ 2 ในระดับหนึ่งคือ การที่ผู้บริหารได้ กำหนดจุดมุ่งหมาย ของการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน กรอบการบริหารจัดการด้านบุคลากรและเวลา การดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการประเมิน โครงการไว้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดเอกภาพ ในด้านนโยบาย แต่มีความหลากหลายในการปฏิบัติ นับเป็นจุดเน้นสำคัญที่ทำให้การจัดกิจกรรมอิสระและ พัฒนาคน เพื่อพัฒนาจิตตนิสสัยของนักเรียน ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง การวางแผนให้แต่ละระดับชั้นมีการ ทำงานแบบรวมพลัง ประกอบกับการจัดระบบการนิเทศแบบกัลยาณมิตร เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การ ดำเนินงาน การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ การดำเนินงานของผู้บริหาร ยังไม่ บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการวิจัยในชั้นเรียน อาจารย์ส่วนใหญ่เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่ เขียนรายงานการวิจัยที่สมบูรณ์ตามเกณฑ์มาตรฐานไม่ได้

3) การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ในระดับหนึ่ง คือ การทำงานแบบรวม พลังของอาจารย์ ผู้บริหารและนักวิจัยภายนอก นอกจากจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแล้ว ยังทำให้ เกิดบรรยากาศ ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากกันและกัน นักวิจัยภายนอกสามารถสร้างองค์ ความรู้ และตรวจสอบทฤษฎีทางการศึกษา เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารและอาจารย์เรียนรู้เกี่ยวกับ

การบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จ ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน การดำเนินงานในครั้งนี้ มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีอาจารย์ เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น

6.10.2 ผลกระทบ

อาจารย์ในโรงเรียนนำวิธีการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมนักเรียน ไปใช้ในการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียน ในการเรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งนำวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการวิจัย วพร. ไปใช้ในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของอาจารย์ โดยเปลี่ยนวิธีดำเนินการวิจัย ที่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ มาเป็นเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากแบบเสนอโครงการวิจัย ที่ขอการสนับสนุนจากโรงเรียนในระยะต่อมา

7. การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน ใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ แบบประเมินผลงาน แบบบันทึกสำหรับอาจารย์ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบประเมินตนเอง

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง มีเครื่องมือและวิธีการดังนี้

7.2.1 ครู

- 1) แบบวิเคราะห์เอกสารจากรายงานการประชุมต่าง ๆ เช่น รายงานการประชุมอาจารย์ที่ปรึกษา รายงานการประชุมคณะนักวิจัยหลัก รายงานการประชุมรวมทั้งโรงเรียน
- 2) แบบวิเคราะห์รายงานการประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

7.2.2 ผู้บริหาร

- 1) แบบวิเคราะห์เอกสารจากรายงานการประชุมต่าง ๆ เช่น รายงานการประชุมอาจารย์ที่ปรึกษา รายงานการประชุมคณะนักวิจัยหลัก รายงานการประชุมรวมของโรงเรียน
- 2) แบบวิเคราะห์รายงานการประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน
- 3) การจัดกลุ่มสนทนา
- 4) แบบรายงานการดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนของอาจารย์

7.2.3 นักวิจัยภายนอก

- 1) จัดกลุ่มสนทนากับหัวหน้าโครงการและคณะผู้วิจัย
 - 2) ใช้แบบสอบถาม เพื่อสำรวจความคิดเห็นและปัญหาในการดำเนินงานโครงการ
- วพร.

8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

8.1 นวัตกรรมของครู : การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเป็นระยะเวลา 2 ปี
โรงเรียนได้นวัตกรรมดังต่อไปนี้

8.1.1 การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา จัดกิจกรรมอิสระ
และพัฒนาดน 2 ลักษณะคือ กิจกรรมรวมของโรงเรียน/ระดับชั้น และกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน
โดยกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียนเป็นกิจกรรมที่นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มประมาณ 4-5 คน
เป็นการศึกษาค้นคว้าหรือทำโครงการตามความสนใจความถนัดของนักเรียน ส่วนกิจกรรมรวมของ
โรงเรียน/ระดับชั้น เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน พร้อมกันทั้งโรงเรียน/ระดับชั้น ใช้
วงจร PDCA ในการดำเนินงาน เป้าหมายในการพัฒนาได้แก่ จิตนิสัยของนักเรียน ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะ
ภายในของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อแนวคิด การตัดสินใจและการแก้ปัญหาในการทำงาน

ในรอบปีแรก การประเมินจิตนิสัยของนักเรียน ใช้วิธีการตรวจสอบว่าจิตนิสัยที่
ต้องการพัฒนาเกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งไม่ประสบความสำเร็จ จึงเปลี่ยนมาเป็นการเฝ้าสังเกตว่านักเรียนมี
คุณลักษณะ ที่แสดงจิตนิสัยด้านใดบ้าง ในปีที่สองซึ่งพบว่า นักเรียนแสดงจิตนิสัยให้เห็นเด่นชัด จัดเป็น
3 คุณลักษณะ ดังนี้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดเพื่อกำกับตนเอง ตาม
รายละเอียดของตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ มีรายละเอียดแสดงดังต่อไปนี้

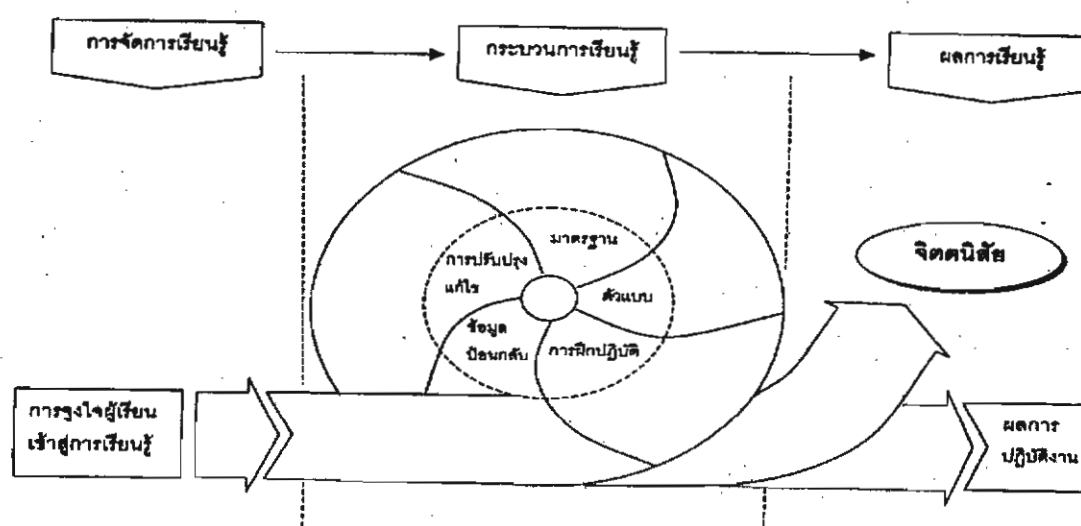
ตัวแปรต้น		ตัวแปรตาม	
การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนตามขั้นตอนวงล้อการเรียนรู้		จิตตนิสัยผู้เรียน	
กระบวนการสอนของครู	บทบาทครู	กระบวนการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้
<p>1. จัดการเรียนรู้เพื่อ</p> <p>1.1 สนองต่อลักษณะบุคลิกภาพผู้เรียน</p> <p>1.2 สร้างแรงจูงใจภายในของผู้เรียน</p> <p>1.3 สร้างแรงจูงใจภายนอกของผู้เรียน</p> <p>2. จัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนวงล้อการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน</p> <p>2.1 การกำหนดมาตรฐาน (Standard)</p> <p>1) กระตุ้นความสนใจว่าควรทำอะไร ทำอย่างไร</p> <p>2) ตั้งระดับพฤติกรรมที่คาดหวัง</p> <p>2.2 การนำเสนอตัวแบบ (Model)</p> <p>1) ทบทวนภาระงาน/ประสบการณ์เดิม</p> <p>2) แสดงวัตถุสิ่งเร้าให้ตัวอย่าง</p> <p>2.3 การฝึกปฏิบัติ (Practice)</p> <p>1) การสร้างกติกาลงการนำข้อมูลมาใช้ในการฝึก</p> <p>2) การฝึกฝนโดยอิสระ</p> <p>2.4 การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)</p> <p>1) การเสนอแนะเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง</p> <p>2) การอธิบายถึงสิ่งที่ทำไปแล้วให้ประเมินตนเอง</p> <p>2.5. การปรับปรุงแก้ไข (Revision)</p> <p>1) วินิจฉัยแนวทางปฏิบัติงาน</p> <p>2) ประเมินพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม</p>	<p>1. บทบาทในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา</p> <p>1.1 ได้รับความสนใจ</p> <p>1.2 ช่วยคิด รับฟัง เพื่อทำงานที่ช่วยพัฒนาตนเองให้แก่ผู้เรียน</p> <p>1.2 ช่วยคิด รับฟัง เพื่อนำไปสู่การตั้งความคาดหวังของนักเรียน</p> <p>2. บทบาทของการเป็นตัวแบบการเรียนรู้</p> <p>2.1 ทบทวนถึงประสบการณ์เดิม</p> <p>2.2 เล่าเรื่องที่เป็นแบบอย่าง</p> <p>3. บทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวก</p> <p>3.1 จัดเตรียมสถานที่ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการทำกิจกรรม</p> <p>3.2 ดูแล สนับสนุน ช่วยเหลือนักเรียนระหว่างการฝึกปฏิบัติ</p> <p>4. บทบาทของนักประเมิน</p> <p>4.1 ชี้แนะจุดบกพร่องในการทำงานของนักเรียน</p> <p>4.2 ให้คุณค่าและยอมรับผลงานนักเรียนตามความสามารถ</p>	<p>1. ตั้งเป้าหมาย</p> <p>1.1 ร่วมกับกลุ่มเพื่อนตั้งเป้าหมายว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร</p> <p>1.2 ตั้งความหวังว่าต้องการผลสำเร็จอะไร</p> <p>2. ศึกษาต้นแบบ</p> <p>2.1 ค้นคว้าหาตัวอย่างต้นแบบที่จะใช้ทำงาน</p> <p>2.2 รวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์และความรู้ใหม่มาใช้ทำงาน</p> <p>3. ฝึกปฏิบัติ</p> <p>3.1 ทำงานและกิจกรรมตามกติกาหรือข้อมูลที่รวบรวมไว้</p> <p>3.2 ฝึกฝนร่วมกับกลุ่มตัวอย่างอิสระ</p> <p>4. ตรวจสอบผลงาน</p> <p>4.1 รับฟังข้อเสนอแนะไปตรวจสอบผลงาน</p> <p>4.2 สังเกตและทบทวนการทำกิจกรรมที่ผ่านมา</p> <p>5. ปรับปรุงแก้ไข</p> <p>5.1 ตรวจสอบงานกับมาตรฐานที่ตั้งไว้</p> <p>5.2 ปรับปรุงแก้ไขงานให้สมบูรณ์ก่อนนำเสนอ</p>	<p>จิตตนิสัย เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการใช้สติปัญญาในการคิดใคร่ครวญขณะทำงานหรือปฏิบัติกิจกรรม 3 ด้าน คือ</p> <p>1. จิตตนิสัยในมิติการคิดเพื่อกำกับตนเอง</p> <p>1.1 การวางแผน</p> <p>1.2 การใช้แหล่งข้อมูล</p> <p>1.3 รู้จักไวต่อข้อมูลป้อนกลับ</p> <p>1.4 ประเมินประสิทธิผลจากการกระทำของตนเอง</p> <p>2. จิตตนิสัยในมิติการคิดวิจารณ์ญาณ</p> <p>2.1 การค้นหาความชัดเจน</p> <p>2.2 การเปิดใจกว้างรับรู้อับข้อบกพร่อง</p> <p>2.3 ฝึกฝน แก้ไข ความคับข้องใจ</p> <p>2.4 มีจุดยืนที่แน่นอน</p> <p>2.5 รู้ถึงความรู้สึกและการรับรู้ของผู้อื่น</p> <p>3. จิตตนิสัยในมิติของความคิดสร้างสรรค์</p> <p>3.1 ใช้ความรู้ความสามารถลดข้อจำกัดของตนเอง</p> <p>3.2 ใช้แนวทางหลากหลายในการแก้ปัญหา</p>

8.1.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอน

ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามวงล้อการเรียนรู้ จนได้นวัตกรรมของโรงเรียนดังนี้

1) ตัวแบบการจัดกิจกรรมตามวงล้อการเรียนรู้

ผลการวิจัยและพัฒนาการทำกิจกรรมตามวงล้อการเรียนรู้ ในช่วงโม่งกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนจากกิจกรรมแสดงกลางแจ้ง และกิจกรรมอื่น ๆ ในปีการศึกษา 2545 และ 2546 ทำให้ได้ตัวแบบการจัดกิจกรรมตามวงล้อการเรียนรู้ ที่มี องค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ ตามภาพประกอบ

2) การจัดการกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ผู้สอนใช้ขั้นตอนการปฏิบัติตามขั้นตอนวงล้อการเรียนรู้ ดังนี้

2.1) มาตรฐาน (Standard) เป็นเป้าหมายที่ผู้เรียนกำหนดขึ้น โดยมีระดับพฤติกรรมที่คาดหวังระบุไว้ เพื่อทำงานให้ได้ตามที่กำหนด

2.2) ตัวแบบ (Models) เป็นการนำเสนอตัวอย่างชิ้นงานหรือเนื้อหาความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนประเมินตนเองตามตัวแบบว่าเคยทำอะไร ได้บ้าง และจะต้องทำอะไรต่อไป

2.3) การฝึกปฏิบัติ (practice) เป็นการกำหนดกิจกรรมให้ฝึกปฏิบัติ โดยมีอาจารย์ผู้สอนเป็นที่ปรึกษา เพื่อฝึกการประยุกต์ใช้ กฎเกณฑ์ กติกา มา ทั้งตามตัวอย่างหรือฝึกอิสระ

2.4) ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) เป็นการสะท้อนผลของเพื่อนและผู้สอนจากการทำกิจกรรม เพื่อบ่งบอกคุณภาพ และประสิทธิภาพในการทำงานของนักเรียน

2.5) การปรับปรุงแก้ไข (revision) เป็นการตรวจสอบแก้ไขงานที่ทำไปแล้วให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ตั้งไว้

8.2 นวัตกรรม/การส่งเสริมของผู้บริหาร

ผู้บริหารใช้ยุทธศาสตร์การสนับสนุนและส่งเสริมครู ดังนี้

8.2.1 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน

1) ด้านนโยบาย

1.1) กำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนที่เน้นกระบวนการทำงานของนักเรียนตามวงจร PDCA

1.2) กำหนดให้กิจกรรมอิสระและพัฒนาดนเป็นหนึ่งในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งอยู่ในโครงสร้างหลักสูตรของทุกระดับชั้น และจัดเวลาให้ทุกระดับชั้นเรียนตรงกันอย่างน้อย 1 คาบ/สัปดาห์

1.3) กำหนดลักษณะของกิจกรรมให้ประกอบด้วยกิจกรรมรวมของโรงเรียนหรือระดับชั้น และกิจกรรมศึกษาค้นคว้าหรือทำโครงการตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน

2) ด้านการบริหารจัดการบุคลากร

2.1) กำหนดให้อาจารย์ทุกคนเป็นที่ปรึกษากิจกรรม

2.2) กำหนดให้อาจารย์แต่ละระดับชั้นทำงานวิจัยแบบรวมพลังโดยให้ผู้ประสานงานระดับชั้นเป็นหัวหน้างานวิจัย ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ร่วมวิจัยหรือเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

3) ด้านการเสริมแรง

ให้การเสริมแรงในรูปแบบที่หลากหลาย ร่วมแก้ปัญหาและให้การสนับสนุนการทำงานของบุคลากรทุกฝ่ายแบบกัลยาณมิตร

8.2.2 การนิเทศภายใน

1) กำหนดให้คณะวิจัยเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการดำเนินงานของอาจารย์แต่ละระดับ

2) คณะวิจัยและนักวิจัยภายนอก ร่วมกันทำงานแบบรวมพลังเพื่อติดตาม แก้ไขและพัฒนางาน ตลอดจนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

8.2.3 การดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

1) ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานผ่านทางสมาคมผู้ปกครองและครู ฯ ในรูปแบบที่หลากหลายและแต่งตั้งให้ผู้ปกครองและอาจารย์เป็นคณะกรรมการ เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม

2) จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการในชุมชนให้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาและอำนวยความสะดวกในการติดต่อกับแหล่งวิทยาการต่าง ๆ

8.2.4 การประเมินโครงการ

1) มอบหมายให้อาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละระดับชั้นจัดทำรายงานการประเมินโครงการการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนทุกภาคการศึกษา

2) วิเคราะห์เอกสาร เพื่อสรุปผลการดำเนินงานของผู้บริหาร

8.3 นวัตกรรม/ การส่งเสริมของนักวิชาการจากภายนอก

การวิจัยแบบร่วมมือร่วมใจเป็นการวิจัยที่ผู้เกี่ยวข้อง โดยตรงร่วมมือกันศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรของตนเอง โดยมีเป้าหมายในการสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ทั้งในแง่วิชาการและแนวทางในการปฏิบัติของผู้วิจัยทุกฝ่าย ขั้นตอนการวิจัยแบบรวมพลังจะมีรูปแบบหลัก คือ

8.3.1 การประชุมปรึกษา เพื่อ

- 1) กำหนดเรื่องที่จะต้องศึกษาวิจัยและพัฒนา
- 2) พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย
- 3) วางแผนพัฒนาอาจารย์ด้านวิธีวิจัยในชั้นเรียน จิตตนิสัยและการพัฒนาจิตตนิสัยและการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

8.3.2 การให้คำปรึกษา ร่วมศึกษาปัญหา ทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา วางแผนการดำเนินงานและทดลองดำเนินงานตามวิธีการที่ได้จากการตกลงร่วมกัน

8.3.3 ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำผลมาใช้ปรับปรุงงานต่อไป

การวิจัยแบบร่วมมือร่วมใจ ช่วยให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เกิดทักษะการทำงานเป็นทีม และให้ความสำคัญต่อการรับฝึชชอบของสมาชิกทุกคนต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ร่วมกัน

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนในระยะเวลา 2 ปี เกิดผลดังต่อไปนี้

9.1 ผลการเรียนรู้

9.1.1 ผลการเรียนรู้ของนักเรียน

1) นักเรียนโดยรวมมีพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยเด่นชัดตลอด 2 ปี ใน 3 คุณลักษณะ ได้แก่ การใช้ความคิดเกี่ยวกับการคิด ความกระตือรือร้น และความร่วมแรงร่วมใจ และในปีที่สองมีพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยเพิ่มขึ้นอีก 2 คุณลักษณะ คือ การทำงานเป็นขั้นตอน และทักษะในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม

2) นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติงานด้วยตนเองตามวงจร PDCA ในการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจิตตนิสัยของตนเอง เช่น สร้างสรรค์รูปแบบการแสดง และการจัดเตรียมเสื้อผ้าสำหรับการแสดง การฝึกซ้อม รู้จักการควบคุมอารมณ์ และการยอมรับความสามารถของผู้อื่นจากการทำงานร่วมกัน เป็นต้น

9.1.2 ผลการเรียนรู้ของครู

1) อาจารย์ที่ปรึกษาเข้าใจบทบาทของตนเองมากขึ้น ว่าต้องให้นักเรียนมีบทบาทในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยมีอาจารย์เป็นผู้ให้คำแนะนำ

- 2) อาจารย์ที่ปรึกษาเข้าใจบทบาทของการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา รู้วิธีการทำงานร่วมกับนักเรียน และชี้แนะให้นักเรียนได้พัฒนาตามศักยภาพของตัวเองให้มากที่สุด
- 3) อาจารย์ที่ปรึกษาควรมีความรับผิดชอบ ดูแลนักเรียนตลอดเวลาที่ทำกิจกรรม รวมทั้งฝึกให้นักเรียนรู้จักการวางแผนงานและความรับผิดชอบในการเตรียมอุปกรณ์
- 4) อาจารย์ได้แนวคิดใหม่ในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป ซึ่งจะเป็นรูปแบบในแนวทางเดียวกัน
- 5) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องมีสัมพันธภาพอันดีต่อกัน ร่วมมือช่วยเหลือกัน ควรมีการวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมและต้องมีข้อตกลงในการทำงานร่วมกับนักเรียน
- 6) นักเรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล แต่ทุกคนสามารถพัฒนาตัวเองได้ตามความถนัดของแต่ละบุคคล
- 7) การทำงานกับนักเรียนจำนวนมาก อาจารย์จะต้องทำงานเป็นทีม สามัคคีกัน และมีระเบียบปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน มีการวางแผนงานล่วงหน้า ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง จึงจะทำให้งานสำเร็จ
- 8) อาจารย์ที่ปรึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาจิตตนิสัยและการทำโครงการของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง
- 9) อาจารย์เรียนรู้การทำงานแบบรวมพลังในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนและการวิจัยในชั้นเรียน จากผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิจัยภายนอก คณะวิจัย เพื่อนอาจารย์ และนักเรียน
- 10) อาจารย์ที่ปรึกษาเรียนรู้ระเบียบและวิธีการวิจัยในชั้นเรียน การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น สังเกตได้จากการปรึกษานักวิจัยภายนอกน้อยลง มีการปรับเปลี่ยนเครื่องมือวิจัยให้เหมาะสมกับข้อมูลที่ต้องการ เป็นต้น

9.1.3 ผลการเรียนรู้ของผู้บริหาร

ผู้บริหารเกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การทำงานแบบรวมพลังทำให้เกิดพลังของกลุ่ม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน
- 2) การทำงานรวมพลังกับคณะวิจัย และนักวิจัยภายนอก ทำให้รับทราบปัญหา และร่วมกันแก้ปัญหาได้ในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งช่วยผ่อนคลายความเครียดและความคับข้องใจของอาจารย์ได้ระดับหนึ่ง
- 3) การทำงานร่วมกับคนเป็นจำนวนมากจะต้องกำหนดกรอบและขั้นตอนการดำเนินงานให้ชัดเจน
- 4) การทำงานกับนักวิจัยภายนอก และอาจารย์ในระดับชั้นทำให้ผู้บริหารและคณะวิจัยเรียนรู้เกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการที่มีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมากขึ้น
- 5) การปรับเปลี่ยนผู้ดูแล รับผิดชอบกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ทำให้อาจารย์สามารถมีเวลามาประชุมเพื่อทำวิจัยได้ อาจารย์ยังมีทักษะในการทำวิจัยมากขึ้น

6) การกำหนดให้แต่ละระดับชั้น จัดทำรายงานการประเมินโครงการ ทำให้อาจารย์ได้เรียนรู้จากกันและกัน ในขณะที่มีการประชุมเพื่อประเมินโครงการ

7) การจัดปัจจัยเกื้อหนุน นอกจากจะเป็นด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณแล้วควรครอบคลุมด้านนโยบาย และการบริหารจัดการบุคลากรด้วย

8) การนิเทศภายใน จะต้องเป็นการทำงานแบบรวมพลัง ระหว่างนักวิจัยหลักและนักวิจัยภายนอก เพื่อติดตามงาน แก้ไขและพัฒนางานตลอดจนพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

9.1.4 ผลการเรียนรู้ของนักวิจัยภายนอก

นักวิจัยจากภายนอก โรงเรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) การบริหารจัดการของผู้บริหารมีความสำคัญมากในการก่อให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงร่วมกัน

2) การทำงานแบบรวมพลังกับคณะวิจัย และอาจารย์ในระดับชั้น ทำให้เกิดบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความไว้วางใจ เป็นมิตรร่วมคิดร่วมทำ สะดวกต่อการเกิดความก้าวหน้าของงาน

3) การจัดทำเอกสารแบบบันทึกพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ ลำดับขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัย เป็นการช่วยให้อาจารย์ได้ตัวอย่างเครื่องมือที่สามารถปรับเปลี่ยนตามความต้องการของตน ทั้งยังช่วยให้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

4) การให้ความช่วยเหลือตามความต้องการของอาจารย์ ตามช่วงจังหวะของงานวิจัย ช่วยให้อาจารย์มองเห็นว่า การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง สามารถเกิดขึ้นได้จริง ไม่ใช่สิ่งที่จะปรากฏแต่ในเอกสารเท่านั้น

9.2 ผลผลิต

9.2.1 ผลผลิตของนักเรียน

- 1) ชิ้นงานจากการปฏิบัติกิจกรรม
- 2) โครงการงาน

9.2.2 ผลผลิตของครู ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอก

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู
- 2) เครื่องมือประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน
- 3) รายงานการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ระดับกิจกรรม รวม 30 เรื่อง
- 4) รายงานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ตามระดับชั้นละ รวม 14 เล่ม
- 5) รายงานการวิจัยของผู้บริหาร จำนวน 1 เล่ม
- 6) จิตตนิสัยปริทัศน์ จำนวน 2 ฉบับ
- 7) เอกสารรายงานการประชุมต่าง ๆ
- 8) รายงานการวิจัยและพัฒนาของโรงเรียน

9) นวัตกรรมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน

9.3 ผลกระทบ

อาจารย์ในโรงเรียนนำแนวทางที่ได้เรียนรู้จากโครงการ วพร. ไปใช้ในการเขียนแบบเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการสนับสนุนวิจัยจากโรงเรียน

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

10.1 ข้อเสนอแนะในการกำหนดนโยบายสำหรับโรงเรียน

10.1.1 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ควรมีการจัดตั้งศูนย์ หรือหน่วยงานภายในเกี่ยวกับนวัตกรรมการจัดกิจกรรมอิสระ และพัฒนาการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยศูนย์นี้มีหน้าที่วิเคราะห์สังเคราะห์งานวิจัยที่ทำขึ้น จัดระบบข้อมูลสร้างฐานข้อมูลงานวิจัยของโรงเรียน และดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่ ขยายผลสู่โรงเรียนอื่นๆ

10.1.2 โรงเรียนควรพัฒนาหลักสูตร และพัฒนาตัวแบบวงล้อการเรียนรู้ ให้นำไปใช้ในชั่วโมงกิจกรรมอิสระและพัฒนาดนได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การขยายผล ไปยังโรงเรียนเครือข่ายในอนาคต

10.2 ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการ วพร.

10.2.1 คณะนักวิจัยหลักโครงการแม่บทชุดโครงการวิจัย วพร. ควรสร้างแนวทางให้สามารถทำการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ไปเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินและประกันคุณภาพ

10.2.2 โครงการ วพร. ควรเน้นให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนและนักวิจัยมากขึ้น มีเวทีขยายผลการดำเนินงาน ทั้งรูปแบบการเผยแพร่ผลงาน และมีสื่อกระตุ้นให้เกิดการยอมรับนวัตกรรมซึ่งกันและกัน

10.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

10.3.1 ควรนำตัวแบบวงล้อการเรียนรู้ ไปทำการวิจัยเชิงทดลองทั้งในกลุ่มเล็กระดับห้องเรียนและจัดพร้อมๆ กันทั้งระดับชั้นอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทั้งในชั่วโมงกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ

10.3.2 ควรมีการพัฒนาเครื่องมือวัด และประเมินผลจิตตนิสัยให้ได้มาตรฐาน เพื่อเร่งรัดให้เกิดการวิจัยแบบเกาะติด สามารถยกระดับผลงานวิจัยที่เป็นข้อค้นพบระดับโรงเรียนได้

10.3.3 ควรมีการสังเคราะห์งานวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เกี่ยวกับการพัฒนาจิตตนิสัยในชั่วโมงกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน และขยายผลสู่โรงเรียน

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัย

ของ

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา (002)
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 01/C

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง

การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัย
ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) ระดับมัธยมศึกษา

เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

1. ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนทุกด้าน โดยเฉพาะคุณลักษณะด้านจิตนิสัย (habits of mind) ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการตัดสินใจแก้ปัญหาในการทำงาน นอกจากนี้จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนขึ้น ในการเรียนรายวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรแล้ว โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ยังส่งเสริมจิตนิสัยของนักเรียน โดยผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วย

ตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในโรงเรียน ปกติสัปดาห์ละ 1-2 คาบ จากการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ในปีการศึกษา 2543-2544 พบว่า ผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในระดับมาก เฉพาะในส่วนของการส่งเสริม ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การมีความคิดสร้างสรรค์ และความกระตือรือร้นของนักเรียน นอกนั้นมีผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจำเป็นต้องหาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงาน ให้บรรลุความมุ่งหมายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมให้อาจารย์มีความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนานักเรียน โดยเฉพาะจิตนิสัยในด้านต่าง ๆ และวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และเรียนรู้ที่จะพัฒนากระบวนการทำงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีคุณภาพ ในปีการศึกษา 2545 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับทราบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัยเพื่อแสวงหายุทธศาสตร์ แนวทาง และรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของโครงการ วพร. จึงสนใจเข้าร่วมโครงการ วพร. เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา เป็นเครื่องมือในการสร้างนวัตกรรม การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ในด้านการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา อยู่ในโครงการวิจัยย่อย RDL 01/C ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา และโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา มีรองศาสตราจารย์ เกื้อกูล ทาสีทิพย์ อาจารย์ใหญ่เป็นหัวหน้าโครงการ และมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมนมาศ ลีลสัตยกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ ไชยโส จากภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นนักวิจัยภายนอก

2. หลักการและแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 ในการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา ยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร. 4 แนวคิด คือ

1) แนวคิดการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดและการปฏิรูปการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545) ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในการปฏิรูปการเรียนรู้จึงควรดำเนินไป อย่างสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545) ได้กำหนดไว้ แต่เนื่องจากการที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ที่ดีได้ ย่อมต้องอาศัยสาระการเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดการของผู้สอน ดังนั้นในการปฏิรูปการเรียนรู้ จึงต้องมีการปรับวิธีเรียนของผู้เรียน และการเปลี่ยนวิธีสอนของครู ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้จะเกิดผลสมบูรณ์ได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจ และให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยน ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแนวคิด และการกระทำของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการจัดการศึกษา และจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่เป็นประโยชน์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้เกิดผลการเรียนรู้ที่ดีตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2) แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน (whole school reform)

การพัฒนาทั้งโรงเรียน เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบ โดยมีการดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบงาน และภาระงานที่ทำอยู่ตามปกติ ไม่ใช่เป็นภาระเพิ่มเติม หรือ โครงการชั่วคราวเฉพาะกิจ และมีการดำเนินการแบบครอบคลุมในทุกองค์ประกอบหลักของโรงเรียน ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมในโรงเรียนและกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้มันคงเพียงพอ ที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจน โดยทั่วไปการพัฒนาทั้งโรงเรียน มีขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญ 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสำรวจ 2) ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด 3) ขั้นการวางแผน 4) ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน 5) ขั้นประเมินผลการดำเนินงาน และ 6) ขั้นการปรับปรุงแผนงาน

3) แนวคิดการมีจุดเน้น (focus) ในการพัฒนา

เนื่องจากมีประเด็นการเรียนรู้จำนวนมาก ที่ควรจะได้รับ การปฏิรูปให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) การดำเนินการเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนในหลายๆ เรื่อง หลายๆ ประเด็นไปพร้อม ๆ กันทั้งหมด ซึ่งจะให้ประสบความสำเร็จในเวลาจำกัด อาจเป็นไปได้ยาก และใช้เวลานาน ดังนั้นการให้โรงเรียนบอกจุดเน้นที่ต้องการ จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้การปฏิรูป เห็นผลประจักษ์ในเวลาที่รวดเร็ว และจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดแรง จูงใจ ที่จะดำเนินการปฏิรูปในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

4) แนวคิดการวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการ (research and development และ action research)

การวิจัยและพัฒนา (research and development) เป็นการพัฒนาแบบหนึ่งที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ หรือเป็นยุทธวิธีในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ใน ทิศทางหรือลักษณะที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนางาน ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพของงาน และมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการศึกษาทดลองเพื่อให้เห็นผลประจักษ์ มีการตัดสินใจ บนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีการปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งการพัฒนาบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนางานของตน จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง ต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ให้ประสบความสำเร็จ และยั่งยืน ในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนดำเนินงานที่สำคัญ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนพัฒนา (D) โดยอาจเรียงลำดับขั้นตอนเป็น $R_1 \rightarrow D_1 \rightarrow R_2 \rightarrow D_2$ ต่อเนื่องกันไปจนกว่าจะได้นวัตกรรม ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน หรืออาจเรียงลำดับเป็น $D_1 \rightarrow R_1 \rightarrow D_2 \rightarrow R_2$ ก็ได้ หากเริ่มต้นจากนวัตกรรมที่ดีขึ้น

การวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นการวิจัยปฏิบัติการ (action research) กล่าวคือ เน้นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยเอง เพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหาของตน การวิจัยปฏิบัติการจึงเหมาะกับครูผู้สอนในห้องเรียน เพราะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน การวิจัยปฏิบัติการก็สามารถใช้ในชั้นเรียน ตามลักษณะที่กล่าวมาเรียกว่าการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (classroom action research) การวิจัยในลักษณะนี้ เป็นกระบวนการที่สามารถเสริมพลังอำนาจครู ในการพัฒนาการเรียนการสอนระยะยาว ในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองของครูและผู้อื่นร่วมกัน และเป็นกระบวนการที่สามารถวางความร่วมมือระหว่างครูในโรงเรียนกับนักวิชาการภายนอกโรงเรียน เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัยได้ การวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่เชื่อมการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้านของครู คือ งานด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย และด้านการปรับปรุงพัฒนางานให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียว ไม่แยกส่วนกัน ช่วยให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้น

คตินิยมของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กล่าวว่า “รอบรู้ ผู้ชีวิต จิตมั่นคง ดำรงคุณธรรม” ความรอบรู้คือความรู้จำในการรู้จักคิดอย่างแยกคาย และความรู้ประจักษ์ที่สามารถปฏิบัติได้โดยตรง ผู้ชีวิตคือ ความพร้อมในการเผชิญปัญหา มีความรับผิดชอบ อดทน แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ จิตมั่นคงคือ ภาวะทางอารมณ์และจิตใจที่ผ่องใส ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ความยากลำบากในการทำงาน ปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดำรงคุณธรรม คือ ความเคารพและยึดมั่นในกฎระเบียบ เคารพกฎหมาย มีจริยธรรม ปฏิบัติตนเป็นผู้เรียนที่ดี ลูกที่ดี และพลเมืองดี ซึ่งคตินิยมดังกล่าวแล้วนี้มีความสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คุณลักษณะที่กล่าวถึงทั้งหมดนี้เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลสูงต่อแนวคิด การตัดสินใจและแก้ปัญหาใน

การทำงาน นักศึกษานิยามโครงสร้างเชิงความคิดรวบยอดคุณลักษณะเหล่านี้ว่า จิตนิสัย (habits of mind) จิตนิสัยมีอิทธิพลอย่างสูงต่อแนวคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในการทำงาน เมื่อผู้เรียนทำงานอย่างมีคุณภาพ ตลอดกระบวนการทำงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น ผู้เรียนสะท้อนจิตนิสัยให้สังเกตได้ระหว่างการปฏิบัติงานเสมอ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตนิสัย จึงต้องจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์มาเป็นพื้นฐาน ในการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ ตามความถนัดและความสนใจ มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถนำเสนอผลงาน วิเคราะห์และประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่นได้ และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาและแก้ไขผลงานต่อไปได้ ซึ่งกิจกรรมที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ได้ตั้งชื่อว่า กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

ด้วยเหตุที่โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เห็นความสำคัญของการพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน และได้ดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนมาช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว จึงเลือกเป็นจุดเน้นในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ตัวแปรตาม : จิตนิสัย

ตัวแปรต้น : การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยม ตั้งอยู่เลขที่ 50 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900 ในบริเวณมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รวม 42 ห้องเรียน มีนักเรียนประมาณ 1,500 คน โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีลักษณะเป็นชุมชนวิชาการ เนื่องจากตั้งอยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และบริเวณของกระทรวงเกษตร นักเรียนเกือบครึ่งหนึ่งเป็นบุตรอาจารย์ ข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ และคนงานของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่เหลือเป็นบุตรบุคคลทั่วไปซึ่งมีฐานะปานกลางค่อนข้างดี

บุคลากรของโรงเรียนมีสถานะเป็นอาจารย์ ข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัย และอาจารย์อัตราจ้าง 153 คน มีวุฒิปริญญาตรี 44 คน ปริญญาโท 102 คน และปริญญาเอก 7 คน โรงเรียนจัดหลักสูตรภายใต้กรอบหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ปรับรายละเอียดบางส่วนให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และความต้องการของประชาคมโรงเรียน เช่น จัดวิชาเลือกเสรีให้นักเรียนได้เลือกอย่างหลากหลายตามความถนัดและความสนใจ จัดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะวิชาต่างๆ ทั้งในห้องปฏิบัติการ และนอกสถานที่ ตลอดจนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูนทักษะความสามารถ และประสบการณ์ให้แก่ นักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งในด้านวิชาการ กีฬา วัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรม การเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนี้โรงเรียนยังเป็นแหล่งความรู้ สังเกต และปฏิบัติการของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

- 4.1 เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
- 4.2 เพื่อช่วยให้ครูสามารถพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 4.3 เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมครูในการพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
- 4.4 เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน สามารถเสริมสร้างสมรรถภาพครูและผู้บริหารโรงเรียน ในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน โดยแบ่งกิจกรรมเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมของแต่ละระดับชั้น ที่ต้องการให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า หรือทำโครงการตามความสนใจ ความถนัดของนักเรียน โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการทางสังคม และการนำเสนอผลงาน ส่วนกิจกรรมรวมของโรงเรียน เป็นการดำเนินงานพร้อมกันทั้งโรงเรียน/ ระดับชั้น วิธีการดำเนินงานขึ้นอยู่กับกิจกรรมแต่ละกิจกรรม เช่น การฟังบรรยายของวิทยากร การประกวดแข่งขัน การฝึกร้องเพลงเชียร์ กีฬาสี การบำเพ็ญประโยชน์ ทั้งนี้อาจารย์ผู้เกี่ยวข้องจะมีวิธีดำเนินงานตามวงจร PDCA ส่วนจิตนิสัยที่ต้องการพัฒนานั้น ได้จากการวิเคราะห์ว่าพฤติกรรมที่สังเกตได้นั้นแสดงจิตนิสัยด้านใด ซึ่งพบว่า ได้จิตนิสัย 7 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานอย่างมีระบบ ความมีน้ำใจ ความเพียรพยายาม ความอดทนอดกลั้น และความกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียน

5.1.2 ครูใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลาย เช่น การสังเกตการดำเนินงานและพฤติกรรมของนักเรียน การให้ข้อมูลย้อนกลับ การติดตามและประเมินผลการทำงาน การกระตุ้นและเสริมแรงให้เกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจน การสะท้อนความคิดต่อผลงาน

5.1.3 การประเมินจิตนิสัยของนักเรียนประเมิน โดยครู และนักเรียน โดยครูใช้วิธีการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของนักเรียน และวิธีประเมินลงในแบบประเมินที่มีลักษณะเป็น มาตรฐานค่า นอกจากนี้ยังมีการจัดกลุ่มสนทนา (focus group) ส่วนนักเรียนเขียนบันทึกการเรียนรู้และตอบแบบสำรวจความคิดเห็นแบบมาตรฐานค่า

5.1.4 ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ตัวอย่างการวิจัยเรื่องการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถอย่างมีระบบ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ประสบความสำเร็จ โดยใช้วงจร

ทำงานแบบ PDCA ในกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนกลุ่มสร้างสรรค์ผลงานด้วยคอมพิวเตอร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน

ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนตามภารกิจ 4 ด้าน มีดังนี้

1) การจัดปัจจัยเกื้อหนุน มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดเวลาเรียนไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร และจัดเวลาเรียนให้ทุกระดับชั้นตรงกันอย่างน้อย 1 คาบ/สัปดาห์ โดยกำหนดลักษณะของกิจกรรมให้ประกอบด้วยกิจกรรมรวมของโรงเรียนหรือระดับชั้น และกิจกรรมศึกษาค้นคว้า หรือทำโครงการตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน มีการกำหนดให้อาจารย์ทุกคนเป็นที่ปรึกษากิจกรรม มีการเสริมแรงในรูปแบบที่หลากหลาย

2) การนิเทศภายใน มีการประชุมทำความเข้าใจร่วมกันพร้อมทั้งให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน มีการกำหนดให้นักวิจัยหลัก เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการดำเนินงานของอาจารย์แต่ละระดับ ทำงานร่วมกับนักวิจัยภายนอกแบบรวมพลังกัน เพื่อติดตาม แก้ไข และดำเนินงาน ตลอดจนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

3) การดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการในชุมชนให้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาและอำนวยความสะดวกในการติดต่อกับแหล่งวิทยาการต่าง ๆ

4) การประเมินโครงการ มีการมอบหมายให้อาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละระดับชั้นจัดทำรายงานการประเมินโครงการทุกภาคการศึกษา และมีการวิเคราะห์เอกสารเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของผู้บริหาร

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ / ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกทำงานแบบรวมพลังกับผู้บริหารและครู ตั้งแต่เริ่มต้น โครงการด้วยการร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาวิจัย การพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย วางแผนการพัฒนานุเคราะห์ ให้คำปรึกษา ร่วมกำหนดปัญหา ทำความเข้าใจประเด็นปัญหา วางแผนการดำเนินงานและดำเนินงานตามแผน ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำผลไปใช้ปรับปรุงงานต่อไป

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา มีกระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนตามขั้นตอน 10 ขั้นตอน ของโครงการ ดังนี้

6.1 ขั้นการริเริ่มและการเตรียมการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อขอความเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการ วพร. ทุกฝ่ายเห็นด้วยจึงสมัครเข้าร่วมโครงการ วพร. และได้ร่วมกันพิจารณาประเด็นวิจัย เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ซึ่งมุ่งเน้นที่การพัฒนาจิตนิสัยของ

นักเรียนโดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เป็นกิจกรรมที่อาจารย์ทุกคนได้รับมอบหมายให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา มีการเตรียมการดำเนินงานโดยแต่งตั้งหัวหน้าโครงการ วพร. และนักวิจัยหลักของโรงเรียนจำนวน 6 คน และได้เชิญคณาจารย์จากคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2 คน เข้ามาช่วยเหลือและร่วมเรียนรู้กับบุคลากรของโรงเรียน

6.2 ขั้นการสร้างความตระหนัก กำหนดประเด็นปัญหาวิจัย และวางยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

ผู้บริหารประชุมชี้แจงเกี่ยวกับความสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาวิจัยที่ได้ตกลงร่วมกันไว้แล้ว โดยจะเป็นการปฏิบัติภาระงานปกติ แต่จะช่วยให้อาจารย์เก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่แล้วให้เป็นระบบยิ่งขึ้น ส่วนนักวิจัยภายนอกได้ให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลจากการประชุมทำให้อาจารย์ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องทำวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน มีการวางแผนยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานแบบเครือข่ายซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าโครงการวิจัย นักวิจัยหลักซึ่งมีอยู่ทุกระดับชั้นระดับชั้นละ 1 คน อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งได้แก่อาจารย์ทุกคนในระดับชั้น และนักวิจัยภายนอก ซึ่งทำงานเชื่อมโยงและเสริมกัน

6.3 ขั้นการพัฒนาบุคลากร

6.3.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาวิจัย และการวิจัย

นักวิจัยภายนอกได้มาสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับจิตตนิสัย โดยจัดหาเอกสารที่เกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของจิตตนิสัยมาให้ รวมทั้งร่วมประชุมอภิปรายกับอาจารย์ในระดับชั้นเกี่ยวกับการกำหนดตัวบ่งชี้ของจิตตนิสัย การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้านจิตตนิสัย นอกจากนี้นักวิจัยภายนอกยังได้สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย การสร้างเครื่องมือวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยในระยะแรกนักวิจัยภายนอกได้มาร่วมประชุมวางแผนร่วมกับอาจารย์ทุกสัปดาห์ โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไปตามความต้องการของแต่ละระดับชั้น มีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ แก่อาจารย์ที่สนใจอย่างต่อเนื่องเดือนละครั้ง รวม 5 ครั้ง ในส่วนของการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน อาจารย์ผู้สอนประชุมทำความเข้าใจร่วมกัน

6.3.2 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ผู้บริหารทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การจัดปัจจัยเกื้อหนุน การจัดระบบนิเทศภายในและการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการปฏิบัติดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้มีการทำงานแบบรวมพลัง โดยกำหนดให้การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนอยู่ในความรับผิดชอบของงานศึกษาค้นคว้าศึกษาค้นคว้า แต่ละระดับชั้นเลือกผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและรับผิดชอบการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนของแต่ละ

ระดับชั้น และทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะนักวิจัย ในระดับชั้น โดยอาจารย์ที่ปรึกษาทุกคนในระดับชั้นเป็นผู้ร่วมวิจัย

2) การจัดปัจจัยเกื้อหนุน มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนอย่างชัดเจน มีการบริหารจัดการด้านบุคลากร เตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและจัดงบประมาณ ให้การเสริมแรงด้วยการจัดทำสาร วพร. มีชมศึกษา เพื่อรายงานความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานและให้กำลังใจอาจารย์

3) การจัดระบบนิเทศภายใน มีการประชุมสร้างความเข้าใจร่วมกัน รับฟังปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน จัดประชุมรวมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

4) การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการประชาสัมพันธ์โครงการในหนังสือสารคดีเกษตรสัมพันธ์ สนทนากับผู้ประกอบการในช่วงสัปดาห์สหกรณ์ศึกษา-ลูก เกี่ยวกับการพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน เชิญผู้ประกอบการเป็นแหล่งเรียนรู้ เผยแพร่กิจกรรมและผลงานของนักเรียนผ่านเว็บไซต์ของโรงเรียน

6.4 ขั้นตอนการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดังนี้

1) ให้นักวิจัยภายนอกซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยทำงานแบบรวมพลังกับผู้บริหารและนักวิจัยหลักของโรงเรียน วางแผนพัฒนาอาจารย์ให้มีความรู้ และสามารถทำวิจัยได้โดยใช้เงื่อนไขการดำเนินงานของโครงการ วพร. เป็นเครื่องมือ

2) กำหนดให้การวิจัยในโครงการ วพร. คือ การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนเป็นการวิจัยสถาบัน ซึ่งอาจารย์ทุกคนจะต้องเป็นผู้ร่วมวิจัยหรือให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย

3) จัดระบบการนิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตร โดยกำหนดให้นักวิจัยหลักทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของอาจารย์ เป็นการติดตามและพัฒนางานอย่างไม่เป็นทางการทุกระดับ

4) จัดปัจจัยเกื้อหนุนในการดำเนินงาน เช่น จัดสถานที่สำหรับการประชุมอาจารย์และการนำเสนอผลงาน จัดทำรายชื่อแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน วางแผนการสื่อสาร สร้างกำลังใจ และติดตามการทำงานของอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมอิสระและพัฒนาคนด้วยการทำสาร วพร. ถึงอาจารย์ทุกคนอย่างต่อเนื่อง และกำหนดให้การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนเป็นวาระหนึ่งใน การประชุมระดับชั้น

5) กำหนดเป็นนโยบายให้อาจารย์ทุกคนเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมอิสระและพัฒนาคน โดยอาจารย์แต่ละระดับมีอิสระในการกำหนดรูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนตามหลักการที่โรงเรียนกำหนด

6) กำหนดเป็นนโยบายส่งเสริมการวิจัยโครงการ วพร. โดยอาจารย์ที่มีผลงานวิจัยสามารถคิดภาระงานเพิ่มได้ไม่เกิน 5 คาบ/สัปดาห์

7) ส่งเสริมการทำงานแบบรวมพลัง เรียนรู้จากกันและกัน โดยใช้ระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้วยการมอบหมายให้แต่ละระดับชั้นทำงานวิจัยภาคเรียนละ 1 เรื่อง โดยผู้ประสานงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนเป็นหัวหน้างานวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาในระดับชั้นเป็นผู้ร่วมวิจัย สำหรับอาจารย์ที่สนใจจะทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของตนเองก็สามารถทำได้จากกิจกรรมที่ตนเอง รับผิดชอบ และเพื่อส่งเสริมการวิจัยของอาจารย์ได้มีการจัดสรรงบประมาณให้ระดับชั้นละ 2,000 บาท/ปี

8) ให้แต่ละระดับชั้นประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน พร้อมทั้งนำปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานมาวางแผนกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

6.5 ขั้นตอนการจัดทำแผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของบุคลากรทุกฝ่าย

6.5.1 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยและพัฒนาของครู

1) ประชุมร่วมกับผู้บริหารและนักวิจัยภายนอก เพื่อรับทราบแนวทางในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน จิตตนิสัย การวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

2) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน จิตตนิสัยของนักเรียนในปีที่ผ่านมา เพื่อกำหนดปัญหาการวิจัยของแต่ละระดับชั้น

3) กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนของแต่ละระดับชั้น

4) แต่ละระดับชั้นวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล และสร้างเครื่องมือประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน และประเมินผลการดำเนินงาน

5) จัดการเรียนการสอน โดยจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนเองตามแนวทางที่กำหนดไว้

6) บันทึกพฤติกรรมของนักเรียน แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีอื่น ๆ เพื่อศึกษาว่ามีจิตตนิสัยด้านใดเกิดขึ้นบ้าง

7) ครูอาจทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหานักเรียนบางคนในกลุ่มหรือเพื่อพัฒนาเด็กทั้งกลุ่ม

8) วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ปรับปรุง แก้ไข และวางแผนการทำงานภาคเรียนต่อไป

6.5.2 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของผู้บริหาร

1) ผู้บริหาร/ นักวิจัยภายนอก และผู้เกี่ยวข้องประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดกรอบการวิจัยและพัฒนา

2) ศึกษาการดำเนินงานและความต้องการของอาจารย์ที่ปรึกษา

3) กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงาน

4) วางแผนการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การนิเทศภายใน การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การประเมิน โครงการ

5) วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินตัวบ่งชี้ความสำเร็จของงาน

- 6) สรุปผลการดำเนินงาน
- 7) วิเคราะห์ผลการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขและวางแผนการดำเนินงานภาคเรียน

ต่อไป

6.5.3 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของนักวิจัยภายนอก

- 1) ประชุมร่วมกับผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบการวิจัยของโครงการ
วพร.
- 2) ประชุมร่วมกับอาจารย์ในระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อรับทราบปัญหา และหา
กลยุทธ์ในการแก้ปัญหา/ สนับสนุนการดำเนินงานของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดปัญหาการวิจัย
- 3) กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงาน
- 4) วางแผนการพัฒนาศมรรถภาพ ของอาจารย์และผู้บริหาร ด้านจิตตนิสัยและด้าน
การวิจัยปฏิบัติการ
- 5) วางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินตัวบ่งชี้ความสำเร็จของงาน
- 6) สรุปผลการดำเนินงาน
- 7) วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไข และวางแผนการทำงานภาคเรียน

ต่อไป

6.6 ขั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและตัวบ่งชี้ความสำเร็จของ การดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

6.6.1 ตัวบ่งชี้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (ตัวแปรตาม)

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของโรงเรียน คือ จิตตนิสัยของนักเรียน เมื่อเริ่มต้น โครงการ
คาดหวังผลการเรียนรู้ด้านจิตตนิสัย 11 ด้าน ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้น ความคิด
สร้างสรรค์ ความร่วมมือ การใช้ข้อมูล ความเพียรพยายาม ความรอบคอบ การไม่ด่วนลงข้อสรุป ความ
ซื่อสัตย์ การประยุกต์ใช้ความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ และความหวังโย สิ่งแวดล้อม เมื่อสิ้นสุดโครงการ
นักเรียนแสดงจิตตนิสัยเด่นชัด 7 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานอย่าง
เป็นระบบ ความมีน้ำใจ ความเพียรพยายาม ความอดทน อดกลั้น ความกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียน

6.6.2 ตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้ (ตัวแปรต้น)

วิธีการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยแบ่ง
กิจกรรมเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน และกิจกรรมรวมของโรงเรียน/ระดับชั้น

1) กิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ต้องการให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า
หรือทำโครงการตามความสนใจ ความถนัดของนักเรียน โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์
กระบวนการทางสังคม และการนำเสนอผลงาน

2) กิจกรรมของโรงเรียน/ระดับชั้น เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน
พร้อมกันทั้ง โรงเรียน/ระดับชั้น วิธีการดำเนินงานขึ้นอยู่กับกิจกรรมแต่ละกิจกรรม เช่น การฟังคำบรรยาย

ของวิทยากร การประกวดแข่งขัน การฝึกร้องเพลงเชียร์ กีฬาสี การบำเพ็ญประโยชน์ ทั้งนี้อาจารย์ผู้เกี่ยวข้องจะมีวิธีการดำเนินงานตามวงจร PDCA

6.6.3 ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา ได้มีการกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโครงการ ได้แก่ ผลการเรียนรู้และผลผลิตของนักเรียน ครู และผู้บริหาร

6.7 ชั้นการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

6.7.1 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครู

1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู

ผู้ประสานงานระดับชั้น ซึ่งทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากิจกรรมประชุมร่วมกันกับอาจารย์ที่ปรึกษาในระดับชั้น เพื่อกำหนดจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน จิตนิสัยที่ต้องการพัฒนา กรอบแนวคิด/ลักษณะของกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ ปัญหา และพฤติกรรมของนักเรียน การเขียนแบบเสนอโครงการ การวัดและประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรม จากนั้นจึงประชุมร่วมกับนักเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ให้นักเรียนเขียนแบบเสนอโครงการ ผู้ประสานงานและอาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาความเป็นไปได้ของข้อเสนอโครงการ แล้วมอบหมายอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่มตามความเหมาะสม และความสนใจของอาจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับนักเรียนตลอดภาคการศึกษา

ในส่วนของกิจกรรมรวมของโรงเรียน ผู้ประสานงานในระดับหรือผู้เกี่ยวข้องจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับกิจกรรมรวมของโรงเรียน/ระดับชั้น

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครู

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครูมีหลายชนิด และมีการเก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน แบบบันทึกการเรียนรู้สำหรับอาจารย์ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน แบบประเมินตนเอง การจัดกลุ่มสนทนา

6.7.2 เครื่องมือวิจัยของผู้บริหาร

เครื่องมือของผู้บริหารได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารจากรายงานการประชุมและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การจัดกลุ่มสนทนา แบบวิเคราะห์รายงานการประเมินโครงการจัด กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ม.1-ม.6 แบบรายงานการดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนของอาจารย์

6.7.3 เครื่องมือวิจัยของนักวิจัยภายนอก

นักวิจัยภายนอกจัดกลุ่มสนทนากับหัวหน้าโครงการ และนักวิจัยหลักรวมทั้งใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็น และปัญหาในการดำเนินงานโครงการ วพร.

6.8 ขั้นปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน มีแผนการดำเนินงาน และเครื่องมือการวิจัยพร้อมแล้ว โรงเรียนลงมือปฏิบัติการดังนี้

6.8.1 ครูจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยกำหนดกรอบแนวคิด/ลักษณะกิจกรรม แล้วให้นักเรียนจัดกลุ่มตามความสนใจกลุ่มละ 10-15 คน ตามลักษณะของกิจกรรมของแต่ละระดับชั้น นักเรียนระดมความคิดเพื่อเขียนแบบเสนอ โครงการและแผนการทำงานตลอดภาคการศึกษา แล้วดำเนินการไปตามแผนงาน โดยอาจารย์ที่ปรึกษาดูตามและร่วมกิจกรรมกับนักเรียนทุกครั้ง คอยให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านวิชาการ และกระบวนการทำงาน อำนวยความสะดวก กระตุ้น ให้กำลังใจ ให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามแผนที่วางไว้ มีการสังเกตและบันทึกกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อนำมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนครั้งต่อไป นักเรียนมีการบันทึกการเรียนรู้ของตนเองโดยบันทึกทั้งจุดเด่น และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน มีการนำเสนอผลงานและประเมินผลการดำเนินงานของตนเอง และผู้อื่น ครูอาจทำวิจัยปฏิบัติในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหา นักเรียนบางคนในกลุ่มหรือเพื่อพัฒนาเด็กทุกคนในกลุ่ม

เมื่อเริ่มต้นโครงการ มีจิตตนิสัยที่ต้องการพัฒนาอยู่ 11 ด้าน ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ ความร่วมมือ การใช้ข้อมูล ความเพียรพยายาม ความรอบคอบ การไม่ด่วนลงข้อสรุป ความซื่อสัตย์ การประยุกต์ใช้ความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ และความห่วงใยสิ่งแวดล้อม ผลการดำเนินงานปีแรกพบว่า แต่ละระดับชั้นยังไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะสรุปได้ว่ามีจิตตนิสัยด้านใดปรากฏชัด เมื่อมีการปรับปรุงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ในการดำเนินงานปีที่สอง นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยทั้ง 11 ด้าน แต่มีจิตตนิสัยที่ปรากฏเด่นชัด 7 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ ความอดทน ออกกำลังกาย ความมีน้ำใจ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน การทำงานอย่างเป็นระบบ และความเพียรพยายาม

6.8.2 ผู้บริหารพยายามแสวงหาวิธีการในการดำเนินงานตามแผนงานที่สำคัญทั้ง 3 ด้าน ให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีการจัดปัจจัยเกื้อหนุนหลากหลายวิธี เช่น การกำหนดนโยบายในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนให้ชัดเจน มีการบริหารจัดการด้านบุคลากร การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมทั้งงบประมาณ การเสริมแรงทางบวก เช่น จัดทำสาร วพร. การสนับสนุนงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของระดับชั้น และงานวิจัยส่วนบุคคลหรือกลุ่ม ในด้านการนิเทศภายใน มีการจัดประชุมทำความเข้าใจร่วมกัน ติดตามประสานงาน ร่วมแก้ปัญหา จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในระหว่างการทำงาน แต่ละระดับชั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และปริมาณ เพื่อประเมินโครงการการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนทุกภาคการศึกษา

6.8.3 นักวิจัยภายนอก ดำเนินงานการเสริมสมรรถภาพครูและผู้บริหารตามแผนงาน โดยทำหน้าที่ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ร่วมศึกษาปัญหาและแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา ประเมินผลการดำเนินงาน การนำผลการประเมินไปปรับปรุงงานต่อไป

6.8.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ด้านนักเรียน

1.1) กระบวนการทำงานและชิ้นงานของนักเรียน

1.2) จิตตนิสัยของนักเรียน เก็บข้อมูลจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของ นักเรียน แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสำหรับอาจารย์ แบบสอบถามความคิดเห็นของ นักเรียน แบบประเมินตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

2) ด้านครู วิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้ ได้แก่

2.1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู

2.2) การจัดกลุ่มสนทนา

2.3) รายงานการประชุม

2.4) รายงานการประเมินโครงการของระดับชั้น

3) ด้านผู้บริหาร วิเคราะห์เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่

3.1) รายงานการประชุม

3.2) การจัดกลุ่มสนทนา

3.3) รายงานการประเมินโครงการของระดับชั้น

4) ด้านนักวิจัยภายนอก

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถาม เข้าร่วมประชุมกับอาจารย์ในระดับชั้น การจัดกลุ่มสนทนา นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา

6.8.5 ผู้บริหาร/ นักวิจัยหลักของโรงเรียน สังเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยและพัฒนา โดยภาพรวม เพื่อตอบคำถามการวิจัย

6.9 ขั้นตอนการสรุปผลงานและการขยายผล

6.9.1 ผลงาน

1.) ผลผลิต

จากการดำเนินงานตามลำดับรวม 8 ขั้นตอน โรงเรียนมีผลผลิตดังนี้

1.1) ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน รวมทั้งเครื่องมือประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน

1.2) ครูมีรายงานการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

1.3) รายงานการประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน ระดับชั้นละ 1 เล่ม คอภาคการศึกษา รวม 24 เล่ม

1.4) สาร วพร. มัชฌมศึกษา รวม 10 ฉบับ

1.5) โรงเรียนมีรายงานการวิจัยและพัฒนาระดับโรงเรียน

1.6) นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ซึ่งได้แก่ การจัดกิจกรรมอิสระ และพัฒนาคน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน

2) ผลการเรียนรู้

จากการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนา จิตตนิสัยที่พึงประสงค์ ครูเรียนรู้วิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ผู้บริหารเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครู และนักวิจัยภายนอกเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนในการเสริมสมรรถภาพ ครูและผู้บริหาร

6.9.2 การขยายผล

โรงเรียนจะขยายผลการดำเนินงานไปยัง โรงเรียนเครือข่ายทางวิชาการ คือ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองแพร่ และร้อยเอ็ดที่สนใจต่อไป

6.10 ชั้นการประเมินความสำเร็จของการดำเนินงาน

6.10.1 ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน นุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการ เรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดำเนินงานไปได้ตามเป้าหมาย ดังนี้

1) การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ กระบวนการจัดกิจกรรมอิสระและ พัฒนาคน ตามวงจร PDCA ของอาจารย์ สามารถพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนเด่นชัด 7 ด้าน คือ มีการทำงาน อย่างเป็นระบบ มีความกระตือรือร้น ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดอย่างมี วิจารณญาณ มีความอดทนอดกลั้น มีความเพียรพยายาม และมีน้ำใจ

2) การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ข้อ 2 ในระดับหนึ่งคือ การที่ผู้บริหารได้ กำหนดจุดมุ่งหมาย ของการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน กรอบการบริหารจัดการด้านบุคลากรและเวลา การดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการประเมินโครงการไว้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดเอกภาพ ในด้านนโยบาย แต่มีความหลากหลายในการปฏิบัติ นับเป็นจุดเน้นสำคัญที่ทำให้การจัดกิจกรรมอิสระและ พัฒนาคน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง การวางแผนให้แต่ละระดับชั้นมีการ ทำงานแบบรวมพลัง ประกอบกับการจัดระบบการนิเทศแบบกัลยาณมิตร เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การ ดำเนินงาน การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ การดำเนินงานของผู้บริหาร ยังไม่ บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการวิจัยในชั้นเรียน อาจารย์ส่วนใหญ่เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่ เขียนรายงานการวิจัยที่สมบูรณ์ตามเกณฑ์มาตรฐานไม่ได้

3) การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ในระดับหนึ่ง คือ การทำงานแบบรวม พลังของอาจารย์ ผู้บริหารและนักวิจัยภายนอก นอกจากจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแล้ว ยังทำให้ เกิดบรรยากาศ ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากกันและกัน นักวิจัย ภายนอกสามารถสร้างองค์ ความรู้ และตรวจสอบทฤษฎีทางการศึกษา เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารและอาจารย์เรียนรู้เกี่ยวกับการ บริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จ ในการจัด กิจกรรมอิสระและพัฒนาคน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน การดำเนินงานในครั้งนี้ ถึงแม้ว่าอาจารย์จะ

เขียนรายงานการวิจัยไม่ได้ แต่มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีอาจารย์ไม่น้อยกว่า 75 % เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น

6.10.2 ผลกระทบ

อาจารย์ในโรงเรียนนำวิธีการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมนักเรียน ไปใช้ในการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียน ในการเรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งนำวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการวิจัย วพร. ไปใช้ในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของอาจารย์ โดยเปลี่ยนวิธีดำเนินการวิจัย ที่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ มาเป็นเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากแบบเสนอโครงการวิจัย ที่ขอการสนับสนุนจากโรงเรียนในระยะต่อมา

7. การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน ใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน แบบบันทึกสำหรับอาจารย์ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน แบบประเมินตนเอง การจัดกลุ่มสนทนา

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง มีเครื่องมือและวิธีการดังนี้

7.2.1 ครู

- 1) แบบวิเคราะห์เอกสารจากรายงานการประชุมต่าง ๆ เช่น รายงานการประชุมอาจารย์ที่ปรึกษา รายงานการประชุมคณะนักวิจัยหลัก รายงานการประชุมรวมทั้งโรงเรียน
- 2) แบบวิเคราะห์รายงานการประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

7.2.2 ผู้บริหาร

- 1) แบบวิเคราะห์เอกสารจากรายงานการประชุมต่าง ๆ เช่น รายงานการประชุมอาจารย์ที่ปรึกษา รายงานการประชุมคณะนักวิจัยหลัก รายงานการประชุมรวมของโรงเรียน
- 2) แบบวิเคราะห์รายงานการประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน
- 3) การจัดกลุ่มสนทนา
- 4) แบบรายงานการดำเนินงานกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนของอาจารย์

7.2.3 นักวิจัยภายนอก

- 1) จัดกลุ่มสนทนากับหัวหน้าโครงการและนักวิจัยหลัก
- 2) ใช้แบบสอบถาม เพื่อสำรวจความคิดเห็นและปัญหาในการดำเนินงานโครงการ

วพร.

8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

8.1 นวัตกรรมของครู : การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน

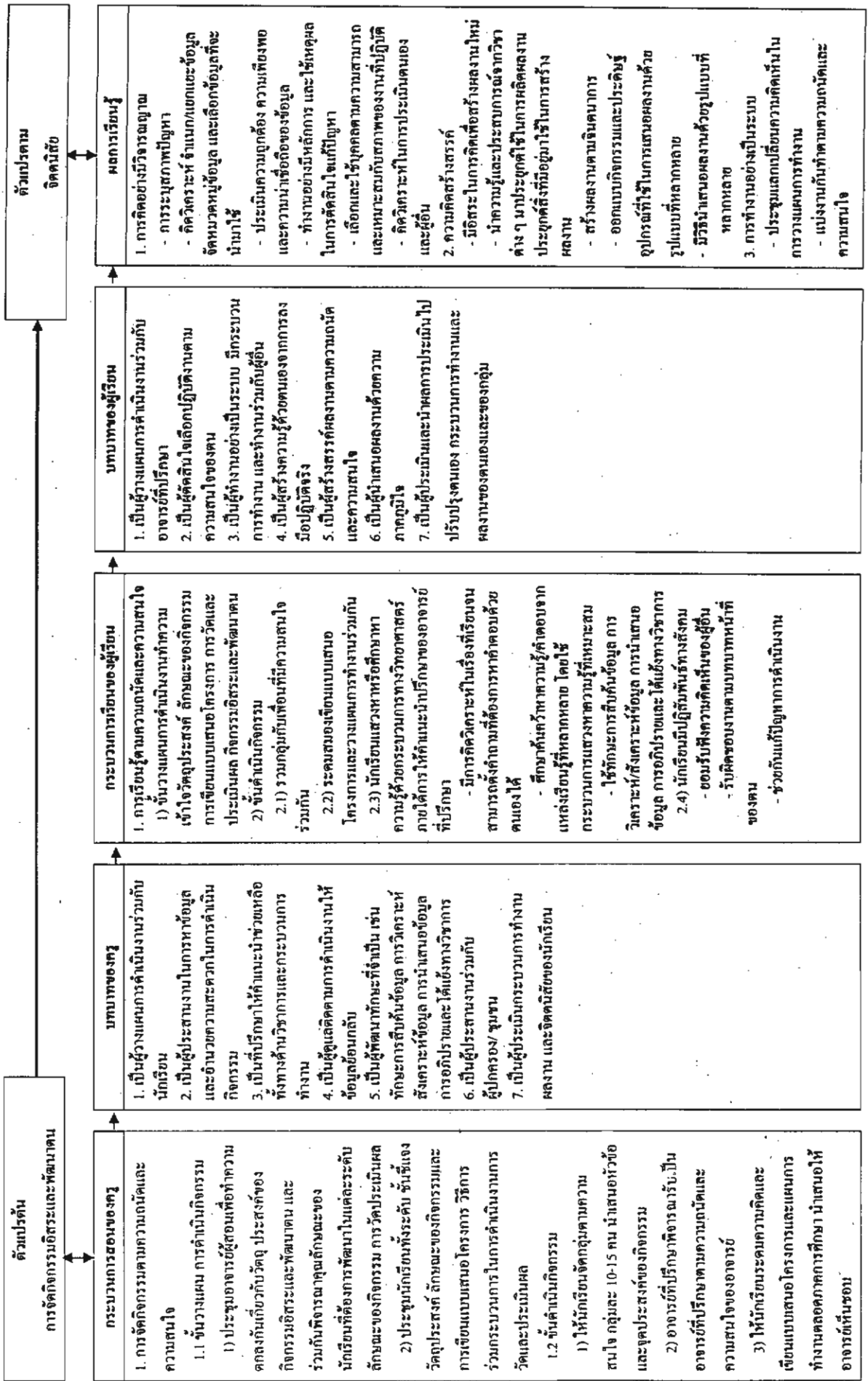
จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเป็นระยะเวลา 2 ปี โรงเรียนได้นวัตกรรมดังต่อไปนี้

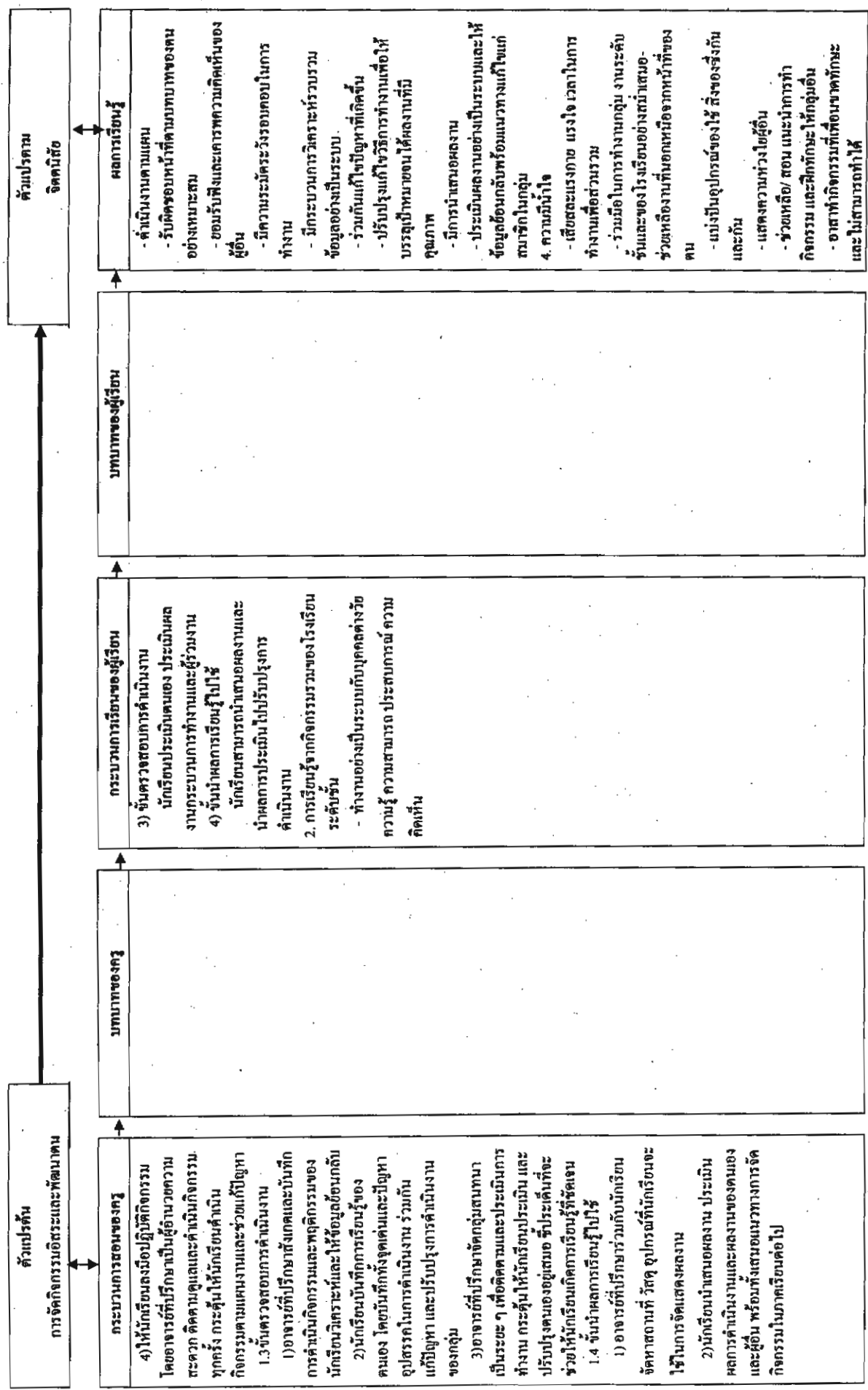
8.1.1 การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน

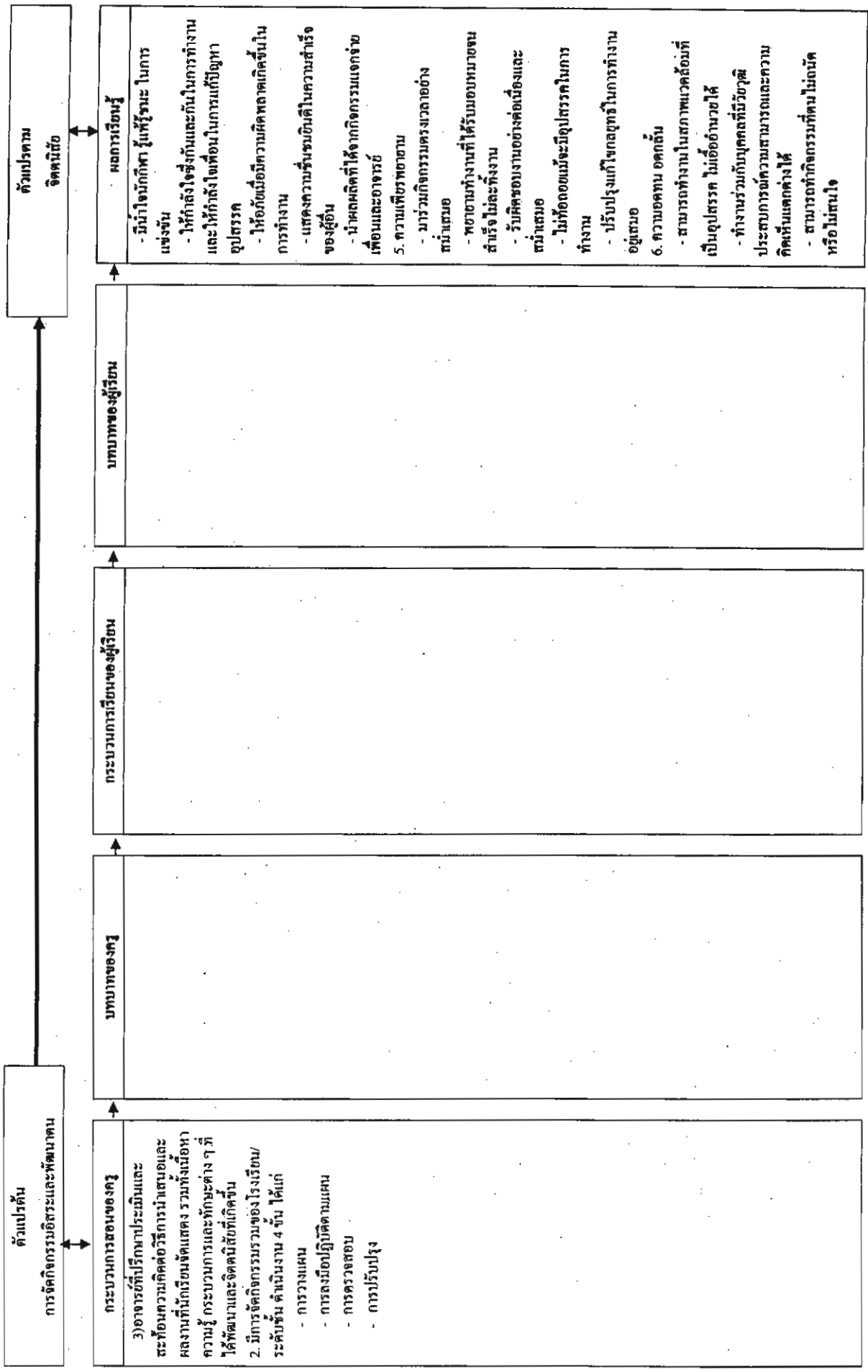
โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา จัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน 2 ลักษณะคือ กิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน และกิจกรรมรวมของ โรงเรียน/ระดับชั้น โดยกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียนเป็นกิจกรรมที่นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มประมาณ 10-15 คน ศึกษาค้นคว้าหรือทำโครงการตามความสนใจความถนัดของนักเรียน โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการทางสังคม และการนำเสนอผลงาน ส่วนกิจกรรมรวมของโรงเรียน/ระดับชั้น เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน พร้อมกันทั้งโรงเรียน/ระดับชั้น ใช้วงจร PDCA ในการดำเนินงาน เป้าหมายในการพัฒนาได้แก่ จิตนิสัยของนักเรียน ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะภายในของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อแนวคิด การตัดสินใจและการแก้ปัญหาในการทำงาน

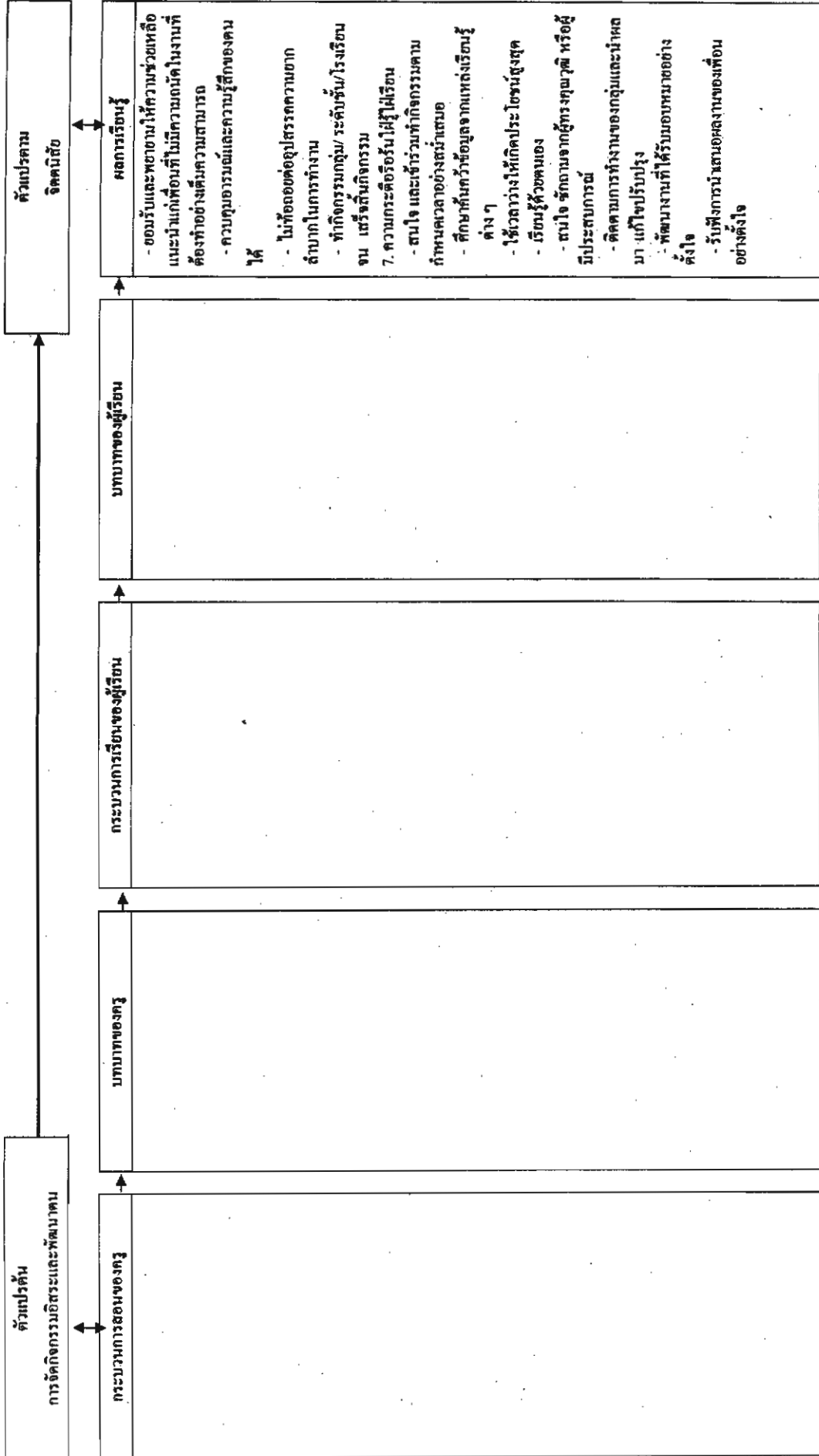
ในรอบปีแรก การประเมินจิตนิสัยของนักเรียน ใช้วิธีการตรวจสอบว่าจิตนิสัยที่ต้องการพัฒนาเกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งไม่ประสบความสำเร็จ จึงเปลี่ยนมาเป็นการเฝ้าสังเกต ว่านักเรียนมีคุณลักษณะที่แสดงจิตนิสัยด้านใดบ้าง ซึ่งพบว่า นักเรียนแสดงจิตนิสัยให้เห็นเด่นชัด 7 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานอย่างเป็นระบบ ความมีน้ำใจ ความเพียรพยายาม ความอดทนอดกลั้น ความกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียน

ตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ แสดงดังผังต่อไปนี้

8.1.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอน

ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1) อาจารย์ทำความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ลักษณะของ กิจกรรม การเขียนแบบเสนอโครงการ วิธีการและกระบวนการในการดำเนินการ บทบาทของนักเรียน และอาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งวิธีการวัดและประเมินผล

2) นักเรียนรวมกลุ่มกันประมาณ 10-15 คน เลือกประเด็นปัญหาที่ตนสนใจจะศึกษา หรือทำโครงการ แล้วเขียนแบบเสนอโครงการ นำเสนอให้อาจารย์เห็นชอบ

3) นักเรียนดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ จนบรรลุวัตถุประสงค์ ได้ชิ้นงาน โดยอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ติดตามดูแลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด พัฒนาทักษะหรือเสริมความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงาน แสดงความชื่นชมยินดีกับการทำสิ่งที่ดี ให้กำลังใจและช่วยแก้ปัญหา

4) นักเรียนบันทึกผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยบันทึกทั้งจุดเด่นและปัญหาอุปสรรค ในการทำงาน ร่วมกันแก้ปัญหา และปรับปรุงการดำเนินงานของกลุ่ม

5) อาจารย์ที่ปรึกษาจัดกลุ่มสนทนาเป็นระยะ ๆ เพื่อติดตามและประเมินการทำงาน กระตุ้นให้นักเรียนประเมินและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ซึ่งประเด็นที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจน

6) นักเรียนนำเสนอผลงาน มีการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการประเมินผลการดำเนินงานและผลงานของตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมในภาคเรียนต่อไป

7) อาจารย์ที่ปรึกษาประเมินและสะท้อนความคิด ต่อวิธีการนำเสนอและผลงาน รวมทั้งเนื้อหาความรู้ กระบวนการและทักษะต่าง ๆ ที่ได้พัฒนาและจิตตนิสัยที่เกิดขึ้น

8.2 นวัตกรรม/การส่งเสริมของผู้บริหาร

ผู้บริหารใช้ยุทธศาสตร์การสนับสนุนและส่งเสริมครู ดังนี้

8.2.1 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน

1) ด้านนโยบาย

1.1) กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรม ที่เน้นกระบวนการทำงานของนักเรียนตามวงจร PDCA

1.2) กำหนดเวลาเรียนไว้ในโครงสร้างหลักสูตรและจัดเวลาให้ทุกระดับชั้นเรียนตรงกันอย่างน้อย 1 คาบ/สัปดาห์

1.3) กำหนดลักษณะของกิจกรรมซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมรวมของโรงเรียนหรือระดับชั้น และกิจกรรมศึกษาค้นคว้าหรือทำโครงการตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน

2) ด้านการบริหารจัดการบุคลากร

2.1) กำหนดให้อาจารย์ทุกคนเป็นที่ปรึกษากิจกรรม

2.2) กำหนดให้อาจารย์แต่ละระดับชั้นทำงานวิจัยแบบรวมพลังโดยให้
ผู้ประสานงานระดับชั้นเป็นหัวหน้างานวิจัย ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ร่วมวิจัยหรือเป็นผู้ให้ ข้อมูลแก่
ผู้วิจัย

3) ด้านการเสริมแรง

ให้การเสริมแรงในรูปแบบที่หลากหลาย ร่วมแก้ปัญหาและให้การสนับสนุนการ
ทำงานของบุคลากรทุกฝ่ายแบบกัลยาณมิตร

8.2.2 การนิเทศภายใน

1) ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการเข้าร่วม โครงการ
วพร. พร้อมทั้งให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน

2) กำหนดให้นักวิจัยหลักเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการดำเนินงานของอาจารย์
แต่ละระดับ

3) นักวิจัยหลักและนักวิจัยภายนอกทำงานแบบรวมพลังกันเพื่อติดตาม แก้ไขและ
พัฒนางานตลอดจนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

8.2.3 การดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม

1) ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานในรูปแบบที่หลากหลายและการให้ผู้ปกครองเข้า
มามีส่วนร่วมในกิจกรรม

2) จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการในชุมชนให้กับอาจารย์ที่ปรึกษาและอำนวยความสะดวกในการติดต่อกับแหล่งวิทยาการต่าง ๆ

8.2.4 การประเมินโครงการ

1) มอบหมายให้อาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละระดับชั้นจัดทำรายงานการประเมิน โครงการ
การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนทุกภาคการศึกษา

2) วิเคราะห์เอกสาร เพื่อสรุปผลการดำเนินงานของผู้บริหาร

8.3 นวัตกรรม/ การส่งเสริมของนักวิชาการจากภายนอก

การวิจัยแบบรวมพลังเป็นการวิจัยที่ผู้เกี่ยวข้องโดยตรงร่วมมือกันศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นใน
องค์กรของตนเอง โดยมีเป้าหมายในการสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ทั้งในแง่วิชาการและแนวทางในการ
ปฏิบัติของผู้วิจัยทุกฝ่าย ขั้นตอนการวิจัยแบบรวมพลังจะมีรูปแบบหลัก คือ การประชุมปรึกษา เพื่อ

1) กำหนดเรื่องที่จะต้องศึกษาวิจัยและพัฒนา

2) พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย

3) วางแผนพัฒนาอาจารย์ค้ำ

3.1) วิจัยวิจัยในชั้นเรียน

3.2) จิตตนิสัยและการพัฒนาจิตตนิสัย

3.3) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

4) ให้คำปรึกษา ร่วมศึกษาปัญหา ทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา วางแผนการดำเนินงาน และทดลองดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

5) ประเมินการดำเนินงานเพื่อนำผลมาปรับปรุงงานต่อไป

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนในระยะเวลา 2 ปี เกิดผลดังต่อไปนี้

9.1 ผลการเรียนรู้

9.1.1 ผลการเรียนรู้ของนักเรียน

1) นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยเด่นชัดใน 7 ด้าน ได้แก่ มีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความคิดอย่างสร้างสรรค์ มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความอดทนอดกลั้น มีความเพียรพยายาม และมีน้ำใจ

2) นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติงานด้วยตนเองตามวงจร PDCA ในการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจิตตนิสัยของตนเอง เช่น มีความรู้เกี่ยวกับการทำเทียนแฟนซี และการซ่อมผ้าจากการทำกิจกรรม รู้จักการควบคุมอารมณ์ และการยอมรับความสามารถของผู้อื่นจากการทำงานร่วมกัน เป็นต้น

9.1.2 ผลการเรียนรู้ของครู

1) อาจารย์ที่ปรึกษาเข้าใจบทบาทของตนเองมากขึ้น ว่าต้องให้นักเรียนมีบทบาทในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยมีอาจารย์เป็นผู้ให้คำแนะนำ

2) อาจารย์ที่ปรึกษาเข้าใจบทบาทของการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา รู้วิธีการทำงานร่วมกับนักเรียน และชี้แนะให้นักเรียนได้พัฒนาตามศักยภาพของตัวเองให้มากที่สุด

3) อาจารย์ที่ปรึกษาควรมีความรับผิดชอบ ดูแลนักเรียนตลอดเวลาที่ทำ กิจกรรมรวมทั้งฝึกให้นักเรียนรู้จักการวางแผนงานและความรับผิดชอบในการเตรียมอุปกรณ์

4) อาจารย์ได้แนวคิดใหม่ในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป ซึ่งจะเป็นรูปแบบในแนวทางเดียวกัน

5) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องมีสัมพันธภาพอันดีต่อกัน ร่วมมือช่วยเหลือกัน ควรมีการวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมและต้องมีข้อตกลงในการทำงานร่วมกับนักเรียน

6) นักเรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล แต่ทุกคนสามารถพัฒนาตัวเองได้ตามความถนัดของแต่ละบุคคล

7) การทำงานกับนักเรียนจำนวนมาก อาจารย์จะต้องทำงานเป็นทีม สามัคคีกัน และมีระเบียบปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน มีการวางแผนงานล่วงหน้า ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง จึงจะทำให้งานสำเร็จ

8) อาจารย์ที่ปรึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาจิตนิสัยและการทำโครงการของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง

9) อาจารย์เรียนรู้การทำงานแบบรวมพลังในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองและการวิจัยในชั้นเรียน จากผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิจัยภายนอก นักวิจัยหลัก เพื่อนอาจารย์ และนักเรียน

10) อาจารย์ที่ปรึกษาเรียนรู้ระเบียบและวิธีการวิจัยในชั้นเรียน การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น สังเกตได้จากการปรึกษานักวิจัยภายนอกน้อยลง มีการปรับเปลี่ยนเครื่องมือวิจัยให้เหมาะสมกับข้อมูลที่ต้องการ เป็นต้น

9.1.3 ผลการเรียนรู้ของผู้บริหาร

ผู้บริหารเกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) การทำงานแบบรวมพลังทำให้เกิดพลังของกลุ่ม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน

2) การทำงานรวมพลังกับนักวิจัยหลัก และนักวิจัยภายนอก ทำให้รับทราบปัญหาและร่วมกันแก้ปัญหาได้ในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งช่วยผ่อนคลายความเครียดและความคับข้องใจของอาจารย์ได้ระดับหนึ่ง

3) การทำงานร่วมกับคนเป็นจำนวนมากจะต้องกำหนดกรอบและขั้นตอนการดำเนินงานให้ชัดเจน

4) การทำงานกับนักวิจัยภายนอก และอาจารย์ในระดับชั้นทำให้ผู้บริหารและนักวิจัยหลักเรียนรู้เกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการที่มีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมากขึ้น

5) การให้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเอง อยู่ในความรับผิดชอบของงานบริหารหลักสูตรฯ ทำให้อาจารย์ไม่สามารถจัดเวลาประชุมปรึกษางานวิจัย เนื่องจากต้องประชุมระดับชั้นทุกวันพุธหรือวันพฤหัสบดีหลังเลิกเรียน จึงเปลี่ยนให้มาอยู่ในความรับผิดชอบของงานศึกษาเด็ก ทำให้อาจารย์สามารถใช้เวลาในประชุมระดับชั้นมาประชุมเพื่อทำวิจัยได้ อาจารย์จึงมีทักษะในการทำวิจัยมากขึ้น

6) การกำหนดให้แต่ละระดับชั้น จัดทำรายงานการประเมินโครงการ ทำให้อาจารย์ได้เรียนรู้จากกันและกัน ในขณะที่มีการประชุมเพื่อประเมินโครงการ

7) การจัดปัจจัยเกื้อหนุน นอกจากจะเป็นด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณแล้วควรครอบคลุมด้านนโยบาย และการบริหารจัดการบุคลากรด้วย

8) การนิเทศภายใน จะต้องเป็นการทำงานแบบรวมพลัง ระหว่างนักวิจัยหลักและนักวิจัยภายนอก เพื่อติดตามงาน แก้ไขและพัฒนางานตลอดจนพัฒนาบุคลากรอย่าง ต่อเนื่อง

9.1.4 ผลการเรียนรู้ของนักวิจัยภายนอก

นักวิจัยจากภายนอกโรงเรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) การทำงานแบบรวมพลังกับนักวิจัยหลัก และอาจารย์ในระดับชั้น ทำให้นักวิจัยภายนอกสามารถติดตาม ความก้าวหน้าของงานวิจัยของโรงเรียนได้

2) การจัดทำเอกสารแบบบันทึกพฤติกรรม แบบสอบถาม ลำดับขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัย เพื่อช่วยให้อาจารย์ได้ตัวอย่างเครื่องมือที่สามารถปรับเปลี่ยนตามความต้องการของอาจารย์ได้

3) การให้ความช่วยเหลือตามความต้องการของอาจารย์ ตามช่วงจังหวะของงานวิจัย

9.2 ผลผลิต

9.2.1 ผลผลิตของนักเรียน

- 1) ชิ้นงานจากการปฏิบัติกิจกรรม
- 2) โครงงาน

9.2.2 ผลผลิตของครู ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอก

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู
- 2) เครื่องมือประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน
- 3) รายงานการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน
- 4) รายงานการประเมินโครงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ระดับ

ชั้นละ 1 เล่ม/ภาคการศึกษา รวม 24 เล่ม

- 5) สาร วพร. มัธยมศึกษา รวม 10 ฉบับ
- 6) เอกสารรายงานการประชุมต่าง ๆ
- 7) รายงานการวิจัยและพัฒนาของโรงเรียน
- 8) นวัตกรรมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน

9.3 ผลกระทบ

อาจารย์ในโรงเรียนนำแนวทางที่ได้เรียนรู้จากโครงการ วพร. ไปใช้ในการเขียนแบบเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการสนับสนุนวิจัยจากโรงเรียน

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

10.1 การทำวิจัยเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ จะต้องมีนโยบาย ขั้นตอนการดำเนินงาน และบทบาทของผู้เกี่ยวข้องที่ชัดเจน จึงจะช่วยให้คณะผู้วิจัยดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

10.2 การนำรูปแบบการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียนไปใช้ ควรต้องปรับให้เหมาะกับบริบท เมือง ใจ ปัจจัยของโรงเรียนของตน

10.3 ขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน 10 ขั้นตอน ของโครงการ วพร. สามารถนำไปใช้เป็นแนวทาง ในการทำวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยเลือก จุดเน้นในการปฏิรูปตามความต้องการของโรงเรียนได้

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนโดยใช้โครงงาน
เพื่อพัฒนาจิตนิสัย

ของ

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา (003)
อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 01/C

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง

การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนโดยใช้โครงงานเพื่อพัฒนาจิตนิสัย
ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา
อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

1. ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา ได้มีการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตนิสัยของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับคตินิยมของโรงเรียนที่ว่า “รอบรู้ สู้ชีวิต จิตมั่นคง ดำรงคุณธรรม” รวมทั้งตอบสนองการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยปรับปรุงการเรียนรู้นทุกระดับชั้น ในปีการศึกษา 2543 ได้ทดลองจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนในเวลาเรียนปกติ สัปดาห์ละ 1-2 คาบ ผลการทดลองพบว่า การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนได้บรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องการส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่น ความกระตือรือร้น และความคิดสร้างสรรค์ ในส่วนอื่นยังอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาในปีการศึกษา 2544 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนต่อเนื่องมาเป็นปีที่ 2 ผลการจัดกิจกรรมดังกล่าวยังมีประเด็นที่ต้องการการปรับปรุงแนวทางในการดำเนินงานให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาจิตนิสัยของผู้เรียนในด้านต่างๆ อย่างครอบคลุม ตลอดจนการสร้างความร่วมมือกันระหว่างครูอาจารย์ ในการติดตามผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ในปีการศึกษา 2545 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา ได้รับทราบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัยเพื่อแสวงหายุทธศาสตร์ แนวทาง และรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ของโครงการ วพร. จึงสนใจเข้าร่วมโครงการ วพร. เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือในการสร้างนวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนในด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา อยู่ในโครงการวิจัยย่อย RDL 01/C ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา และโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์โครงการการศึกษาพหุภาษา มีรองศาสตราจารย์ เกื้อกุล ทาสีทิพย์ อาจารย์ใหญ่ เป็นหัวหน้าโครงการ และมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมนมาศ ลีลสัตยกุล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ ไชยโส จากภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นนักวิจัยภายนอก

2. หลักการและแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 ในการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา ยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร. 4 แนวคิด คือ

1) แนวคิดการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดและการปฏิรูปการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545) ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ดังนั้นในการปฏิรูปการเรียนรู้จึงควรดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545) ได้กำหนดไว้ แต่เนื่องจากการที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ที่ดีได้ย่อมต้องอาศัยสาระการเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดการของผู้สอน ดังนั้นในการปฏิรูปการเรียนรู้จึงต้องมีการปรับวิธีเรียนของผู้เรียนและการเปลี่ยนวิธีสอนของครู ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้จะเกิดผลสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยนให้เป็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแนวคิดและการกระทำของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการจัดการศึกษาและจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่เป็นประโยชน์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้เกิดผลการเรียนรู้ที่ดีตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2) แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน (whole school reform)

การพัฒนาทั้งโรงเรียนเป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบ โดยมีการดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานและภาระงานที่ทำอยู่ตามปกติ ไม่ใช่เป็นการเพิ่มเติมหรือโครงการชั่วคราวเฉพาะกิจและเป็นการดำเนินงานที่ครอบคลุมในทุกองค์ประกอบหลักของโรงเรียน ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การจัด กิจกรรมในโรงเรียนและกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้มีพลังเพียงพอที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้เห็นได้ชัดเจน โดยทั่วไปการพัฒนาทั้งโรงเรียนมีขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญ 6 ข้อ คือ 1) ขั้นสำรวจ 2) ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด 3) ขั้นการวางแผน 4) ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน 5) ขั้นประเมินผลการดำเนินงาน และ 6) ขั้นการปรับปรุงแผนงาน

3) แนวคิดการมีจุดเน้น (focus) ในการพัฒนา

เนื่องจากมีประเด็นการเรียนรู้จำนวนมากที่ควรจะได้รับ การปฏิรูปให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) การดำเนินการเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนในหลายๆ เรื่อง หลายๆ ประเด็นไปพร้อม ๆ กันทั้งหมด ซึ่งจะประสบความสำเร็จในเวลาจำกัด อาจเป็นไปได้ยาก และใช้เวลานาน ดังนั้นการให้โรงเรียนกำหนดจุดเน้นที่ต้องการปฏิรูปจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้การปฏิรูปเห็นผลประจักษ์ในเวลาที่รวดเร็ว และจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจที่จะดำเนินการปฏิรูปในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

4) แนวคิดการวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการ (research and development และ action research)

การวิจัยและพัฒนา (research and development) เป็นการพัฒนาแบบหนึ่งที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือหรือเป็นยุทธวิธีในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ใน ทิศทางหรือลักษณะที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนางาน ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพของงานและมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีการศึกษาทดลองเพื่อให้เห็นผลประจักษ์ มีการตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีการปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งการพัฒนาบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และพัฒนางานของตน จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่งต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ และยั่งยืน ในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนดำเนินงานที่สำคัญ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) ขั้นตอนพัฒนา (D) โดยอาจเรียงลำดับขั้นตอนเป็น $R_1 \rightarrow D_1 \rightarrow R_2 \rightarrow D_2$ ต่อเนื่องกันไปจนกว่าจะได้นวัตกรรมที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน หรืออาจเรียงลำดับเป็น $D_1 \rightarrow R_1 \rightarrow D_2 \rightarrow R_2$ ก็ได้ หากเริ่มต้นจากนวัตกรรมที่คิดขึ้น

การวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการวิจัยปฏิบัติการ (action research) กล่าวคือ เป็นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้วิจัยเองเพื่อหาคำตอบมาแก้ปัญหาของตน การวิจัยปฏิบัติการจึงเหมาะกับครูผู้สอนในห้องเรียน เพราะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดกับนักเรียน การวิจัยปฏิบัติการที่นำมาใช้ในชั้นเรียนตามลักษณะดังกล่าวแล้วเรียกว่าการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (classroom action research) การวิจัยในลักษณะนี้เป็นกระบวนการที่สามารถเสริมพลังของครู เป็นการพัฒนาการศึกษาในระยะยาว สามารถพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองของครูและผู้อื่นร่วมกัน และเป็นกระบวนการที่สามารถสร้างความร่วมมือ ระหว่างครูในโรงเรียนกับนักวิชาการภายนอกโรงเรียน เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัยได้ การวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่เชื่อมการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้านของครู คือ งานด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย และด้านการปรับปรุงพัฒนางาน ให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียว ไม่แยกส่วนกัน ช่วยให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้น

คดิธรรมของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กล่าวว่า “รอบรู้ ผู้ชีวิต จิตมั่นคง ดำรงคุณธรรม” ความรอบรู้ คือ ความรู้จำในการรู้จักคิดอย่างแยกคาย และความรู้ประจักษ์ที่สามารถปฏิบัติได้โดยตรง ผู้ชีวิต คือ ความพร้อมในการเผชิญปัญหา มีความรับผิดชอบ อดทน แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ จิตมั่นคงคือ ภาวะทางอารมณ์และจิตใจที่ผ่องใส ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ความยากลำบากในการทำงาน ปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่าง เหมาะสม ดำรงคุณธรรม คือ ความเคารพและยึดมั่นในกฎระเบียบ เคารพกฎหมาย มีจริยธรรม ปฏิบัติตนเป็นผู้เรียนที่ดี ลูกที่ดี และพลเมืองดี ซึ่งคดิธรรมดังกล่าวแล้วนี้มีความสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คุณลักษณะที่กล่าวถึงทั้งหมดนี้เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลสูงต่อแนวคิด การตัดสินใจและแก้ปัญหาใน

การทำงาน นักการศึกษานิยามโครงสร้างเชิงความคิดรวบยอดคุณลักษณะเหล่านี้ว่า จิตตนิสัย (habits of mind) จิตตนิสัยมีอิทธิพลอย่างสูงต่อแนวคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในการทำงาน เมื่อผู้เรียนทำงานอย่างมีคุณภาพ ตลอดกระบวนการทำงานตั้งแต่เริ่มต้น จนเสร็จสิ้น ผู้เรียนสะท้อนจิตตนิสัยให้สังเกตได้ระหว่างการปฏิบัติงานเสมอ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตตนิสัย จึงต้องจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์มาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ตามความถนัดและความสนใจ มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถนำเสนอผลงาน วิเคราะห์และประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่นได้ และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาและแก้ไขผลงานต่อไปได้ ซึ่งกิจกรรมที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ได้ตั้งชื่อว่า กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน และเนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า และลงมือทำด้วยตนเองตามความสนใจ โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการอื่น ๆ ในการศึกษาคำตอบในเรื่องนั้น ๆ โดยครูเป็นที่ปรึกษาแนะนำช่วยเหลืออยู่ห่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ดังนั้นโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์โครงการการศึกษาพหุภาษา จึงกำหนดจุดเน้นในการปฏิรูปการเรียนรู้ดังนี้

ตัวแปรตาม : จิตตนิสัย

ตัวแปรต้น : การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยใช้โครงงาน

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สนองนโยบายของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยจัดโครงการการศึกษาพหุภาษา (Multi-lingual Program) ขึ้นเป็นโครงการวิชาการ โครงการหนึ่งของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยยึดวัตถุประสงค์ปรัชญา และหลักสูตรเดียวกันกับโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งพัฒนาหลักสูตรโดยใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นพื้นฐาน ปรับหลักสูตรให้เป็นท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และเปิดสอนภาษาญี่ปุ่นหรือภาษาจีนให้แก่นักเรียนตามสมควร เหมาะสมกับวัย เพื่อฝึกทักษะให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาในการสื่อความหมาย ในชีวิตประจำวัน ได้มากกว่าหนึ่งภาษา เป็นการเตรียมความพร้อมพื้นฐานเพื่อรับความก้าวหน้า ทางวิชาการและเทคโนโลยีในอนาคต

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา ตั้งอยู่เลขที่ 700 หมู่ 1 ตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี กิโลเมตรที่ 57 ถนนบางนาตราด ก่อนถึงอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี 5 กิโลเมตร ในบริเวณนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเมือง แวดล้อมด้วยบริษัทและโรงงานประกอบกิจการอุตสาหกรรมต่าง ๆ ครอบครัวของนักเรียนเป็นประชากรในจังหวัดชลบุรีเป็นส่วนใหญ่ ผู้ปกครองมีอาชีพเป็นนักธุรกิจ พ่อค้าปลีก-ส่ง เกษตรกร กรรมการ หรือผู้บริหารของบริษัทหรือโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังมีนักเรียนจำนวนหนึ่งที่มีผู้ปกครองอยู่กรุงเทพฯ และปริมณฑล

ผู้ปกครองนักเรียนเหล่านี้จะส่งนักเรียนที่โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน เพื่อขึ้นรถรับ-ส่งนักเรียนไป-กลับ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน และโครงการการศึกษาพหุภาษา

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา เริ่มเปิดรับนักเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2544 โดยรับเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และทยอยรับนักเรียนต่อมาเรื่อย ๆ โดยจะมีนักเรียนครบ 12 ระดับชั้นในปีการศึกษา 2549 จำนวนประมาณ 2,000 คน จำนวนนักเรียนในปีการศึกษา 2546 ประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รวม จำนวนนักเรียน 490 คน มีบุคลากรที่เป็นอาจารย์ชาวไทย 52 คน เป็นอาจารย์ระดับ 4 จำนวน 1 คน อาจารย์ระดับ 3 จำนวน 41 คน (ชาย 6 คน หญิง 35 คน) ผู้ช่วยสอนระดับ 3 จำนวน 3 คน (ชาย 1 คน หญิง 2 คน) ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน (ชาย 2 คน หญิง 5 คน) และอาจารย์ชาวต่างประเทศ 8 คน รวมบุคลากรที่เป็นอาจารย์ทั้งหมด 60 คน

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

- 4.1 เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยใช้โครงการ เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
- 4.2 เพื่อพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ
- 4.3 เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมครูในการพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน
- 4.4 เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียนสามารถเสริมสร้างสมรรถภาพครูและผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนโดยใช้โครงการ เป็นกิจกรรมบังคับในหลักสูตร สัปดาห์ละ 2 คาบ ในเวลาเรียนปกติ โดยอาจารย์ประจำชั้นและอาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นรับผิดชอบร่วมกันในการจัดกิจกรรมของระดับชั้น โดยมีหัวหน้าระดับชั้นเป็นหัวหน้ากิจกรรม ในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้มีการกำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ระยะยาวตลอดภาคเรียนร่วมกัน ระหว่างครูและนักเรียนในระดับชั้น แล้วพิจารณาสรุปลักษณะที่เห็นควรเปิดสอน โดยเน้นการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมพื้นฐานในการทำโครงการ สำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และกิจกรรมโครงการสำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับชั้น การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และวิธีการประเมินจิตนิสัยของนักเรียน ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นภายในสัปดาห์ที่สองของแต่ละภาคเรียน อาจารย์ผู้ได้รับมอบหมายให้ดูแลการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ทำหน้าที่เป็นครูที่ปรึกษา

ดำเนินการจัดการเรียนรู้ และประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน ตามแผนงานที่แต่ละกิจกรรมใน แต่ละระดับชั้น ได้จัดทำไว้ การประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน ใช้หลักการวิเคราะห์จิตตนิสัยที่ศึกษาจากวัตถุประสงค์ของการจัด กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน จิตตนิสัย ที่ศึกษาได้แก่ ความเพียรพยายาม ความกระตือรือร้น ความรับผิดชอบ ความละเอียดรอบคอบ ความร่วมมือร่วมใจ และความคิดสร้างสรรค์

5.1.2 ครูใช้เทคนิคหลากหลายในการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน ได้แก่ การใช้แรงเสริมทางบวก การให้คำแนะนำปรึกษาช่วยเหลือ การให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม การให้นักเรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนหรือทำในสิ่งที่สนใจและชอบ การใช้คำพูดหรือคำถามกระตุ้นให้นักเรียนเห็นปัญหาและสามารถคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง

5.1.3 การประเมินจิตตนิสัยของนักเรียนประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน และผลการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน โดยใช้การสังเกตและบันทึกผลการสังเกตลงในแบบบันทึกภาคสนาม แล้วนำมาวิเคราะห์ผลการประเมิน นำมาเทียบกับเกณฑ์การประเมิน 2 ระดับ ได้แก่ ผ่านและไม่ผ่าน โดยดูจากการร่วมกิจกรรมทุกครั้ง สังเกตกระบวนการทำงานและประเมินคุณค่าของผลงาน แนวทางการประเมินจิตตนิสัยของนักเรียนสรุปได้ดังนี้

- 1) การมองภาพรวมของพฤติกรรมของนักเรียนทั้งชั้นก่อน แล้วสังเกต พฤติกรรมของนักเรียนที่มีลักษณะเด่นทั้งทางบวกและลบ
- 2) การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ แล้วสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่มีลักษณะเด่นทั้งทางบวกและลบ
- 3) การช่วยกันในการดำเนินการสอนและการสังเกตพฤติกรรม
- 4) การรีบประเมินจิตตนิสัยนักเรียนทันที

นอกจากนี้ยังมีการประเมินจิตตนิสัยของนักเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละสัปดาห์ เป็นระยะ ๆ เพื่อสรุปข้อดี ข้อเสีย และปัญหาเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ในครั้งต่อไป

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน

ยุทธศาสตร์ของฝ่ายบริหารในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ต้องทำให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านวิธีการและเทคนิคในการพัฒนาครู การจัดปัจจัยเกื้อหนุน และการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้รูปแบบดังนี้

5.2.1 วิธีการและเทคนิคในการพัฒนาครู ใช้วิธีการกระจายอำนาจในการบริหารงาน ในการให้ความรู้และดำเนินงานเป็นลำดับขั้นตอน

5.2.2 การนิเทศแบบกัลยาณมิตร โดยการให้ความรู้ด้วยความเต็มใจและเข้าใจ พื้นฐานความรู้และความแตกต่างเป็นรายบุคคล รวมทั้งให้กำลังใจทุกครั้งที่ครูท้อถอย โดยผู้บริหารได้ใช้ยุทธวิธีดังนี้

- 1) การประชุมระหว่างผู้บริหารกับนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้นทุกสัปดาห์ ๆ

2) การประชุมระหว่างนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้นและครูที่ปรึกษาทุกสัปดาห์ ๑
 ๑ ครั้ง

5.2.3 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน ในด้านจัดประชุมให้ความรู้ครูที่ปรึกษา จัดหาหนังสือ เอกสาร
 จัดสรรงบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ และอำนวยความสะดวกในการใช้เครื่องมือ สื่อวัสดุอุปกรณ์และ
 สถานที่

5.2.4 การดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบวัตถุประสงค์และ
 กิจกรรมการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นในกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน และการพัฒนาจิตนิสัย

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการจากภายนอกโรงเรียน

นักวิชาการจากภายนอกที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือและร่วมเรียนรู้กับบุคลากรใน โรงเรียน
 ใช้ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานดังนี้

5.3.1 ให้ครูวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ของตนเอง และกำหนดประเด็นที่ต้องการพัฒนาให้
 การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จ หรือ
 วิเคราะห์ประเด็นที่คาดหวังที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน แล้วร่วมกันหาแนวทางในการดำเนินการให้เป็นไป
 ตามที่คาดหวัง ซึ่งก็คือการใช้กระบวนการ PDCA หรือกระบวนการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนในการทำงาน

5.3.2 ให้ครูเห็นตัวอย่าง ทั้งในส่วนของเอกสาร การเขียน โครงการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวม
 ข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล รายงานผลการวิจัย

5.3.3 สนับสนุนให้ครูแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับครู นักวิชาการจากภายนอก และ
 นักวิจัยหลักของโรงเรียน

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา มีกระบวนการ
 ดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนตามขั้นตอน 10 ขั้นตอนของโครงการดังนี้

6.1 ขั้นการริเริ่ม และการเตรียมการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง โรงเรียน

อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อ
 ขอความเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการ วพร. ทุกฝ่ายเห็นด้วย จึงสมัครเข้าร่วมโครงการ วพร. มีการ
 เตรียมการดำเนินงานโดยแต่งตั้งหัวหน้าโครงการ วพร. และนักวิจัยหลักของโรงเรียนจำนวน 6 คน และ
 ได้เชิญคณาจารย์จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2 คน ให้เข้ามาช่วยเหลือและร่วมเรียนรู้
 กับบุคลากรในโรงเรียน

6.2 ขั้นการสร้างความตระหนัก กำหนดประเด็นปัญหาวิจัย และวางยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

ผู้บริหารประชุมชี้แจงคณะนักวิจัยหลัก เพื่อสร้างความตระหนักในความสำคัญของการวิจัย
 และพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน รวมทั้งบทบาทของโรงเรียนสาธิตในฐานะเป็นศูนย์วิจัยและ

พัฒนาการศึกษา และร่วมกันพิจารณาประเด็นปัญหาวิจัย อาจารย์ใหญ่ใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน โดยมอบหมายหน้าที่ให้ครูทุกคนเป็นที่ปรึกษา กิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยใช้โครงการ มีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะนักวิจัยหลักของโรงเรียน นักวิชาการจากภายนอกโรงเรียน และคณะครูที่ปรึกษาเป็นระยะ ๆ เพื่อรับฟังแนวทางการดำเนินงาน ให้ข้อคิดเห็นเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนงาน รับฟังและให้คำปรึกษาแก่คณะผู้วิจัยหลัก เพื่อให้ข้อคิดเห็น และข้อวินิจฉัยในด้านนโยบายการปฏิบัติงาน เพื่อช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา

6.3 ขั้นการพัฒนาบุคลากร

6.3.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้นในการปฏิรูป และการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

1) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่โรงเรียนกำหนดให้เป็นเป้าหมายของการเรียนรู้ ทำได้โดยการจัดประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่โรงเรียนกำหนด ซึ่งได้แก่ จิตตนิสัยของนักเรียน มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับจิตตนิสัย ตัวบ่งชี้ที่แสดงพฤติกรรมของแต่ละจิตตนิสัย และการประเมินจิตตนิสัย นอกจากนั้นยังจัดหาเอกสารจิตตนิสัยสำหรับให้ครูที่ปรึกษาศึกษาเพิ่มเติมและมีการจัดประชุมกลุ่มย่อยสัปดาห์ละครั้ง แยกตามระดับชั้น

2) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่โรงเรียนกำหนด ซึ่งได้แก่การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยใช้โครงการ ได้มีการจัดประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้ตรงกัน และมีการจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ ให้ครูฝึกเขียนหัวข้อโครงการ วิธีการทำโครงการ การเขียนโครงการสอนระยะยาว และแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วอภิปรายวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ มีการจัดหาเอกสารและตัวอย่างเกี่ยวกับโครงการสำหรับให้ครูที่ปรึกษาศึกษาหาความรู้ และมีการจัดประชุมกลุ่มย่อยสัปดาห์ละครั้ง

3) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ทำได้โดยการจัดประชุมเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน มีการจัดประชุมปฏิบัติการโดยครูที่ปรึกษาได้ฝึกการเขียนบันทึกภาคสนาม มีการจัดการเอกสารและตัวอย่างเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน และมีการจัดประชุมกลุ่มย่อยแยกตามระดับชั้นสัปดาห์ละครั้ง

6.3.2 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้บริหารทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และภาระของตนเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การจัดปัจจัยเกื้อหนุน การจัดระบบนิเทศภายใน และการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีกรปฏิบัติดังนี้

1) แต่งตั้งหัวหน้าระดับชั้นเป็นผู้ประสานงานการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกับนักวิจัยหลักที่เป็นผู้บริหาร

- 2) ผู้บริหารประชุมชี้แจงสิ่งที่โรงเรียนจัดบริการอำนวยความสะดวกทั้งในด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้และในการนำเสนอ การถ่ายเอกสารและการจัดพิมพ์เอกสาร
- 3) ผู้บริหารนิเทศ ติดตาม ดูแล ให้คำแนะนำช่วยเหลือประสานงานกับนักวิจัยหลัก และครูที่ปรึกษากิจกรรมทุกคนในปีแรก ในปีที่สองผู้บริหารนิเทศเฉพาะนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้น แล้วให้นักวิจัยหลักไปดำเนินการต่อกับครูที่ปรึกษาทุกคนในแต่ละระดับชั้น
- 4) โรงเรียนควรมีจดหมายถึงผู้ปกครองชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น ในกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองและการพัฒนาจิตนิสัย พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการสร้างเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน

6.4 ขั้นตอนการวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการขับเคลื่อน การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนประกอบด้วย

- 1) การสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับครู เพื่อให้เห็นความสำคัญจำเป็นของการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนด้วยการวิจัยและพัฒนา
- 2) การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยมีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้น และการประชุมร่วมกันระหว่างนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้นกับครูที่ปรึกษา ในกรณีที่มีปัญหาผู้บริหารจะเข้าไปแก้ปัญหาที่ครูที่ปรึกษาทันที
- 3) การนิเทศแบบกัลยาณมิตร ด้วยการให้ความรู้ด้วยความเต็มใจ ด้วยความเข้าใจในพื้นฐานความรู้และความแตกต่างระหว่างบุคคลของครู ให้คำปรึกษาและคอยช่วยเหลือทุกครั้งที่ต้องการ ให้กำลังใจเมื่อครูที่ปรึกษาเริ่มห่อถอย

6.5 ขั้นตอนการจัดทำแผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของบุคลากรทุกฝ่าย

6.5.1 แผนการดำเนินงาน และแผนงานวิจัยและพัฒนาของครู

เมื่อกำหนดประเด็นการวิจัยเป็นการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองโดยใช้โครงงาน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียนแล้วครูมีการดำเนินงานเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) การวางแผนการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเอง และวิธีการประเมินจิตนิสัยของนักเรียน โดยมีการจัดประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานจิตนิสัยของนักเรียน และวิธีการประเมินจิตนิสัยของนักเรียนแยกตามระดับชั้น วิธีการจัดกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินจิตนิสัย เสร็จสิ้นภายในสัปดาห์ที่สองของแต่ละภาคเรียน
- 2) การดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเองและการประเมินจิตนิสัยของนักเรียน โดยครูที่ปรึกษาประชุมร่วมกันกับนักเรียนพิจารณาาร่วมกันและสรุปกิจกรรมที่เห็นควรให้เปิดสอน จากนั้นครูที่ปรึกษาดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนที่วางไว้ โดยมีการบันทึกภาคสนามและสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงจิตนิสัยของนักเรียนในขณะที่ทำกิจกรรม

3) การประเมินผลการดำเนินการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน โดยมีการจัดประชุมครูที่ปรึกษาในแต่ละระดับชั้นเพื่อประเมินการจัด กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ ในแต่ละสัปดาห์เป็นระยะ ๆ สรุปข้อดี ข้อเสีย และปัญหาเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไป มีการวิเคราะห์จิตตนิสัยของนักเรียนจากแบบบันทึกภาคสนามและแบบสังเกตพฤติกรรม เพื่อสรุปจิตตนิสัยของนักเรียนที่มีการปฏิบัติในระดับต่าง ๆ และจิตตนิสัยที่มีการพัฒนาหรือไม่พัฒนา

4) การปรับปรุงการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน และวิธีการประเมิน จิตตนิสัยของนักเรียน โดยนำผลการวิเคราะห์และสรุปจิตตนิสัยของนักเรียนมาใช้ในการปรับปรุง

6.5.2 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของผู้บริหาร

ผู้บริหารมีการดำเนินงานเพื่อเกื้อหนุนการปฏิบัติงานการปฏิรูปของครู และเอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมีการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1) การวางแผนการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยมีการกำหนดนโยบายการจัดการเรียนรู้ จัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน วางแผนการนิเทศภายใน การจัดปัจจัยเกื้อหนุน การให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการประเมินโครงการ

2) การดำเนินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในวิชากิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

2.1) การพัฒนาครู ในการดำเนินงานแต่ละระยะ ผู้บริหารได้ใช้กระบวนการพัฒนาครูในช่วงระยะต่าง ๆ ของการดำเนินงานดังนี้

ระยะแรก ใช้กระบวนการในการพัฒนาครู 4 ขั้นตอน ได้แก่

ก. การชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับ โครงการวิจัยเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนและงานที่ครูที่ปรึกษาต้องทำ

ข. การให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนที่ใช้โครงการจิตตนิสัย และการประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน

ค. การดำเนินการจัดการเรียนรู้และการประเมินจิตตนิสัยของ นักเรียน

ง. การประชุมร่วมกันระหว่างครูที่ปรึกษาของแต่ละระดับชั้น และผู้บริหารเพื่อศึกษาปัญหา และหาแนวทางแก้ปัญหา พร้อมทั้งสรุปผลการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะ

ระยะที่สอง ใช้กระบวนการในการพัฒนาครู 4 ขั้นตอน ได้แก่

ก. การทบทวนความรู้เดิม และจัดหาเอกสารที่เกี่ยวข้องให้ครูที่ปรึกษาศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

ข. การให้ตัวอย่าง ในกรณีที่เกิดความสงสัย เช่น การประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน ได้จัดหาตัวอย่างให้ครูศึกษา

ค. การให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขแบบบันทึกภาคสนามในระยะ 2-3 สัปดาห์แรก เพื่อสร้างความมั่นใจ หลังจากนั้นให้คำปรึกษาเฉพาะกรณีสงสัยเป็นระยะ ๆ เช่น การเขียนบันทึกภาคสนาม

ง. การประชุมร่วมกันระหว่างครูที่ปรึกษาของแต่ละระดับชั้น และผู้บริหารเพื่อศึกษาปัญหา และหาแนวทางแก้ปัญหา พร้อมทั้งสรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ
ระยะที่สามและสี่ ใช้กระบวนการในการพัฒนาครู 3 ขั้นตอนได้แก่

ก. การสอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับความต้องการความรู้ด้าน
กระบวนการ วิธีการ และเทคนิคในการจัดการเรียนรู้

ข. ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของครูและผู้บริหาร

ค. ประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงแก้ไขปัญหา

2.2) การนิเทศภายใน ผู้บริหารใช้ยุทธวิธีดังนี้

2.2.1) ให้ความรู้ ยกตัวอย่าง และอภิปรายเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการให้เกิด
การเรียนรู้

2.2.2) ประชุมชี้แจง และให้ความรู้แก่ครูที่เป็นที่ปรึกษาในครั้งแรก
ระหว่างผู้บริหารและครูที่เป็นที่ปรึกษาทุกคน

2.2.3) ประชุมร่วมกันทุกสัปดาห์ในระยะแรก (4-5 สัปดาห์) ระหว่าง
ผู้บริหารและนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้น เพื่อให้ได้แนวทางและข้อสรุป จากนั้นนักวิจัยหลักของแต่ละ
ระดับชั้นนำแนวทางและข้อสรุป ไปประชุมร่วมกับคณะที่ปรึกษา หลังจากครูที่ปรึกษาเข้าใจกันทุกคนแล้ว
ผู้บริหารจัดประชุมห่างขึ้น โดยประชุม 2-3 สัปดาห์ต่อครั้ง ตามความเหมาะสมและจำเป็น

2.2.4) มีการประชุมร่วมกันระหว่างครูที่ปรึกษากับนักวิจัยหลักของแต่ละ
ระดับชั้นเมื่อพบปัญหา เพื่อช่วยกันหาแนวทางแก้ไข จากนั้นนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้นนำปัญหาและ
แนวทางแก้ไข ไปประชุมร่วมกันระหว่างนักวิจัยหลักทั้งหมดและผู้บริหาร เพื่อหา ข้อสรุปและนำแนวทาง
ในการแก้ปัญหาไปปฏิบัติต่อไป

2.3) การจัดปัจจัยเกื้อหนุน ผู้บริหารจัดปัจจัยเกื้อหนุนดังนี้

2.3.1) การจัดประชุมให้ความรู้

2.3.2) การจัดหาหนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้องให้ครูศึกษา

2.3.3) จัดสรรงบประมาณในด้านการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์

2.3.4) การให้ความสะดวกในการใช้เครื่องมือ สื่อการเรียนการสอน

2.4) การดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา
จิตตนิสัย ผู้บริหารส่งจดหมายถึงผู้ปกครอง เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และกิจกรรมการเรียนการสอนที่
มุ่งเน้นในวิชากิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน และขอความร่วมมือในการ
ส่งเสริมการเรียนการสอน พร้อมทั้งออกแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน
เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน

2.5) การประเมินโครงการ เน้นการประเมินการดำเนินงานของทุกฝ่ายที่
เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้บริหาร นักวิจัยภายนอก ผู้ปกครอง/ชุมชน ว่าได้ผลตามจุดมุ่งหมาย ที่ตั้งไว้

หรือไม่ ซึ่งทำได้โดยการเก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ การประชุมร่วมกัน การสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม การศึกษาจากชิ้นงาน

6.5.3 แผนการดำเนินงานและแผนงานวิจัยของนักวิจัยภายนอก

นักวิจัยภายนอกเป็นผู้ร่วมเรียนรู้กับครูและผู้บริหารโรงเรียน มีการดำเนินงานดังนี้

- 1) ร่วมประชุมกับนักวิจัยหลักของโรงเรียน เพื่อวางแผนการสร้างเชื่อมั่นใจให้แก่ผู้บริหารและครูในการทำวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน
- 2) ร่วมประชุมกับครูในระดับชั้นและนักวิจัยหลักของโครงการเพื่อติดตามการดำเนินงานของครู และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน จัดพบปะสนทนา ให้คำปรึกษา บรรยายให้ความรู้และทำกิจกรรมร่วมกับครูประมาณเดือนละครั้ง โดยมีเอกสารประกอบ
- 3) ช่วยอ่านรายงานผลการดำเนินงานของระดับชั้น และเค้าโครงการวิจัยของครู เพื่อให้ข้อเสนอแนะและให้กำลังใจในการปฏิบัติงาน
- 4) ร่วมกับนักวิจัยหลักและคณะผู้บริหารของโรงเรียน เชื่อมชมการเสนอผลงานของนักเรียนที่ผลิตได้จากการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน พร้อมให้ข้อเสนอแนะและกำลังใจ

6.6 ขั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้

โรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาตัวบ่งชี้ วิธีการจัดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ดังนี้

6.6.1 ตัวบ่งชี้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของโรงเรียนคือ จิตตนิสัยของนักเรียน เมื่อเริ่มต้น โครงการคาดหวังผลการเรียนรู้ด้านจิตตนิสัยของนักเรียนไว้ 11 ด้าน คือ ความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ ความร่วมมือร่วมใจ ความยึดมั่นในข้อมูล ความเพียรพยายาม ความรอบคอบ ความไม่เชื่อง่าย ความซื่อสัตย์ การประยุกต์ใช้ความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ และความห่วงใยสิ่งแวดล้อม เมื่อสิ้นสุดโครงการนักเรียนแสดงจิตตนิสัยให้เห็นเด่นชัด 4 ด้าน ได้แก่ ความเพียรพยายาม ความร่วมมือร่วมใจ ความคิดสร้างสรรค์ และความกระตือรือร้น

6.6.2 ตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้

วิธีการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยใช้โครงงาน โดยแบ่งลักษณะของกิจกรรมเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการทำโครงงาน และกิจกรรมสำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นกิจกรรมโครงงาน

- 1) กิจกรรมพื้นฐานในการทำโครงงาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การฝึกทำงาน โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ เริ่มตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินงานสืบค้นข้อมูล หรือประดิษฐ์ การบันทึกข้อมูลและสรุป

ระยะที่ 2 การให้นักเรียนทำงานด้วยตนเองเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละ 1 ชั้น พร้อมทั้งนำเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องในโครงการ วพร.

2) กิจกรรมโครงการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การเรียนรู้ด้วยการทำโครงการโดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำเริ่มตั้งแต่การตั้งปัญหา การวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินงานสืบค้นข้อมูล หรือประดิษฐ์ การบันทึกข้อมูล และสรุป

ระยะที่ 2 การให้นักเรียนทำงานด้วยตนเองเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละ 1 โครงการ พร้อมทั้งนำเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องในโครงการ วพร.

6.6.3 ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา ได้มีการจัดทำตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโครงการ โดยแบ่งเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จด้านผลการเรียนรู้ของนักเรียน และด้านผลการเรียนรู้ของครู

6.7 ขั้นตอนการจัดทำเครื่องมือ

6.7.1 แผนการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครู

1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู

ในรอบปีที่ 1 ครูประชุมจัดทำแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้บริหาร และให้ผู้บริหารตรวจสอบเป็นระยะ โดยมีลักษณะเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางแผนร่วมกับนักเรียนในการกำหนดกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์

ในรอบปีที่ 2 ครูที่ปรึกษาแต่ละกิจกรรมทำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีลักษณะเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางแผนร่วมกับนักเรียนในการกำหนดกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ นำแผนการจัดการเรียนรู้ให้นักวิจัยหลักที่เป็นหัวหน้าระดับชั้น และผู้บริหารที่เป็น นักวิจัยหลัก ตรวจสอบแก้ไข แล้วนำกลับไปปรับปรุงแก้ไข

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครู ประกอบด้วย

2.1) แบบสังเกตพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยของนักเรียน มีลักษณะเป็นการประเมินตามตัวบ่งชี้ 11 ตัว ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ ความร่วมมือร่วมใจ ความยึดมั่นในข้อมูล ความเพียรพยายาม ความรอบคอบ ความไม่เชื่อง่าย ๆ ความซื่อสัตย์ การประยุกต์ใช้ความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ และความหวังใจ สิ่งแวดล้อม โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้ ถ้ามีการปฏิบัติหรือมีพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้น้อยครั้งให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ถ้ามีการปฏิบัติหรือมีพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้มานาน ๆ ครั้งให้เขียนเครื่องหมาย X ถ้าไม่มีพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้ให้เขียนเครื่องหมาย 0 การสร้างแบบสังเกตได้ผ่านกระบวนการคุณภาพของเครื่องมือโดยการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างโดยผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือชุดนี้ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะการจัดการเรียนรู้ระยะ 6 เดือนแรกเท่านั้น

2.2) แบบบันทึกภาคสนาม มีลักษณะเป็นตารางเพื่อใช้บันทึกพฤติกรรม การเรียนของนักเรียน และการวิเคราะห์พฤติกรรมเพื่อแสดงจิตตนิสัยของนักเรียน มีการตรวจสอบ คุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหลังจากนำไปใช้เก็บข้อมูลรอบปีแรกแล้ว

2.3) แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

2.4) แบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

2.5) แบบสอบถามผู้ปกครองเกี่ยวกับจิตตนิสัยของนักเรียน

6.7.2 เครื่องมือวิจัยของผู้บริหาร

1) แบบสัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับการพัฒนาครูและการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

2) แบบสอบถามผู้ปกครองเกี่ยวกับจิตตนิสัยของนักเรียนและแนวทางการ ส่งเสริมจิตตนิสัยของนักเรียน

6.7.3 เครื่องมือวิจัยของนักวิจัยภายนอก

1) แบบสอบถามครูเกี่ยวกับการพัฒนาครูและการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

2) แบบสอบถามผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาผู้บริหาร และการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

6.8 ขั้นตอนปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสังเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน มีแผนการดำเนินงาน และเครื่องมือการวิจัยพร้อมแล้ว โรงเรียนได้ลงมือปฏิบัติดังนี้

6.8.1 ครูดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานแล้วสังเกตว่าจิตตนิสัย 11 ด้าน ที่ต้องการศึกษามีจิตตนิสัยด้านใดเกิดขึ้น ด้านใดไม่เกิดขึ้นบ้าง จากนั้นจึงคัดเลือกจิตตนิสัยไว้เพียง 4 ด้านเพื่อเป็นจุดเน้นในการพัฒนา พร้อมทั้งปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมขึ้น ในระหว่างการดำเนินการมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ ทำบันทึกภาคสนามและสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงจิตตนิสัยของนักเรียน นำผลการวิเคราะห์มาปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้

6.8.2 ผู้บริหารดำเนินงานตามแผนงาน 3 ด้าน ได้แก่ การจัดปัจจัยเกื้อหนุน การจัดระบบการนิเทศภายใน และการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในระหว่างการดำเนินงานมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณ นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงาน

6.8.3 นักวิจัยภายนอกดำเนินงานตามแผนงานการเสริมสมรรถภาพครูและผู้บริหาร โดยในระหว่างการดำเนินงานมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และปริมาณ นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงาน

6.8.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ด้านนักเรียน

1.1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน เก็บข้อมูลจากแบบประเมินผลการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละของจำนวนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมิน

1.2) ชิ้นงานของนักเรียน

1.3) จิตตนิสัยของนักเรียน เก็บข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยของนักเรียน และแบบบันทึกภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละของจำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมและจิตตนิสัยที่เกิดและไม่เกิดจากกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน และวิเคราะห์เนื้อหาที่แสดงจิตตนิสัยของนักเรียนจากแบบบันทึกภาคสนาม

1.4) ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนรู้ โดยใช้โครงงานเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

2) ด้านครู

2.1) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู

2.2) บันทึกผลการเรียนรู้ของครูเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ เทคนิคการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน และแนวทางในการประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน

3) ด้านผู้บริหาร

3.1) การสร้างแผนการจัดการกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน โดยใช้โครงงาน เก็บรวบรวมข้อมูลจากแผนการจัดการเรียนรู้ของครู วิเคราะห์ความตรงในเนื้อหา

3.2) ผลการเรียนรู้ของผู้บริหาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครู วิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสัมภาษณ์ครู และการสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครอง วิเคราะห์หาค่าร้อยละและวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสอบถามผู้ปกครอง

4) ด้านนักวิจัยภายนอก

ผลการพัฒนาสมรรถภาพครูและผู้บริหาร และผลการเรียนรู้ของนักวิจัยภายนอก เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามครูเกี่ยวกับการพัฒนาครู และการส่งเสริมการจัดการกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน และแบบสอบถามผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถภาพผู้บริหาร และการส่งเสริมการจัดการกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน วิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

6.8.5 การสังเคราะห์ข้อมูล

นักวิจัยหลักของโรงเรียนสังเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยและพัฒนาในภาพรวมเพื่อตอบคำถามการวิจัย

6.9 ขั้นตอนการสรุปผลงานและการขยายผล

1) ผลงาน

1.1) ผลผลิต

จากการดำเนินงานตามลำดับรวม 8 ขั้นตอน โรงเรียนมีผลผลิตของงานดังนี้

(1) ครูมีแผนการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนโดยใช้โครงงาน เพื่อพัฒนาจิตนิสัยของนักเรียน รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินจิตนิสัยของนักเรียน

(2) โรงเรียนมีรายงานการวิจัยและพัฒนาระดับ โรงเรียน

(3) โรงเรียนนวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง โรงเรียน

1.2) ผลการเรียนรู้

จากการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง โรงเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาจิตนิสัยที่พึงประสงค์ ครูเรียนรู้วิธีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตนโดยใช้โครงงาน ผู้บริหารเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครู และนักวิจัยภายนอกเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนในการเสริมสมรรถภาพครูและผู้บริหาร

2) การขยายผล

โรงเรียนนำผลการวิจัยไปขยายผลเข้าสู่ระบบปกติเชิงนโยบายของโรงเรียน โดยตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 เป็นต้นไป ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมพื้นฐานในการทำโครงงาน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

6.10 ขั้นการประเมินโครงการ

1) ประสิทธิผลของการดำเนินงาน ประเมินจากผลการดำเนินงานตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1.1) นักเรียนพัฒนาจิตนิสัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความเพียรพยายาม ความกระตือรือร้น ความร่วมมือร่วมใจ และความคิดสร้างสรรค์

1.2) ครูจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยใช้โครงงานได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

1.3) ผู้บริหารใช้วิธีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และทำงานเป็นทีมในการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การนิเทศภายใน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครู และการเรียนรู้ของนักเรียน

1.4) นักวิจัยภายนอกได้เรียนรู้ร่วมกับ โรงเรียนในการเสริมสมรรถภาพครูและผู้บริหาร

2) ประสิทธิภาพของโครงการ

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง โรงเรียนครั้งนี้ คุ่มค่ากับการ ลงทุน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นการพัฒนาคุณภาพงานของบุคคลแต่ละฝ่าย ซึ่งเป็นผลให้คุณภาพของโรงเรียนโดยภาพรวมพัฒนาตามแนวการปฏิรูปการศึกษาค้ำวัย

3) ผลกระทบ

ครูนำความรู้ที่ได้จากการทำวิจัยและพัฒนาไปใช้ในการทำงานและจัดการเรียนรู้วิชาอื่น

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งได้แก่จิตตนิสัยของนักเรียนมีเครื่องมือและวิธีการดังนี้

7.1.1 แบบสังเกตพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยของผู้เรียน 11 ด้าน

วิเคราะห์จิตตนิสัยเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ระยะเวลาพื้นฐานในการทำโครงการและระยะเวลาการทำโครงการด้วยตนเอง เพื่อสรุปจิตตนิสัยของนักเรียนที่มีการปฏิบัติในระดับต่าง ๆ และจิตตนิสัยที่มีการพัฒนาและไม่พัฒนาเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงต่อไป

7.1.2 แบบบันทึกภาคสนาม

ครูที่ปรึกษารับบันทึกภาคสนามและศึกษาพฤติกรรมที่แสดงถึงจิตตนิสัยของนักเรียนในขณะที่ทำกิจกรรมอย่างละเอียดถี่ถ้วนทุกคาบเรียน จิตตนิสัยที่เน้น ได้แก่ จิตตนิสัยด้านความเพียรพยายาม ความร่วมมือร่วมใจ ความคิดสร้างสรรค์ และความกระตือรือร้น

7.1.3 แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน

7.1.4 ผลงานจากการทำโครงการ และการนำเสนอ

7.1.5 แบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง มีเครื่องมือและแหล่งข้อมูลดังนี้

7.2.1 ครู

1) แบบสังเกตตนเองเกี่ยวกับกระบวนการ วิธีการ และเทคนิคในการจัดกิจกรรมของครู รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในการทำงาน

2) แบบวิเคราะห์รายงานการประชุม

3) แผนการจัดการเรียนรู้ของครู

7.2.2 ผู้บริหาร

1) แบบสัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับการพัฒนาครู และส่งเสริมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน

2) แบบสอบถามผู้ปกครองเกี่ยวกับจิตตนิสัยของนักเรียน และแนวทางการส่งเสริมจิตตนิสัยของนักเรียน

3) แบบวิเคราะห์รายงานการประชุม

7.2.3 นักวิจัยภายนอก

1) แบบสอบถามครูเกี่ยวกับการพัฒนาครู และการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน

2) แบบสอบถามผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาผู้บริหารและการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน

8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

8.1 นวัตกรรมของครู : การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยใช้โครงงานเพื่อพัฒนา จิตตนิสัยของนักเรียน

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เป็นเวลา 2 ปี โรงเรียนได้นวัตกรรมดังนี้

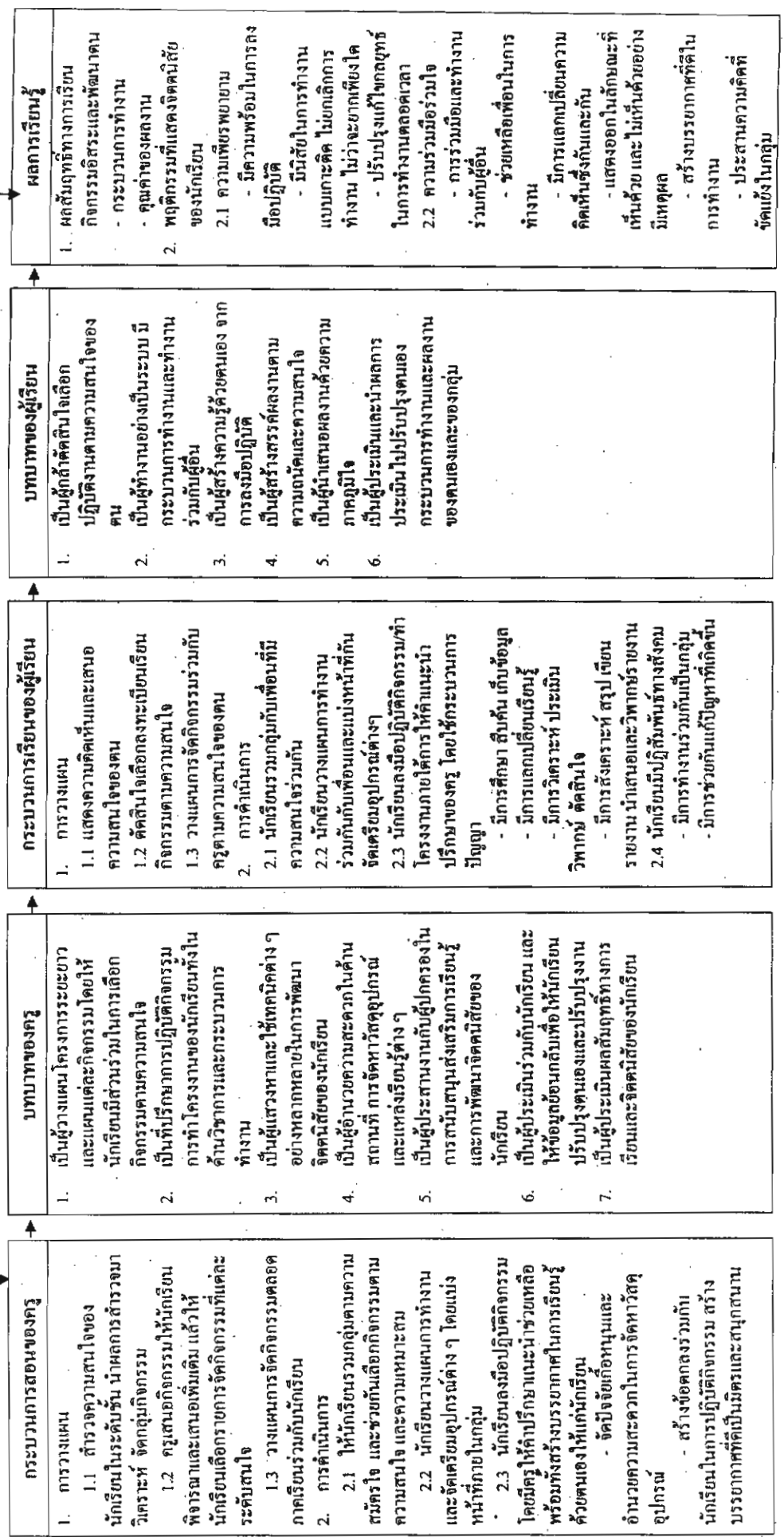
8.1.1 การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยใช้โครงงานเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน

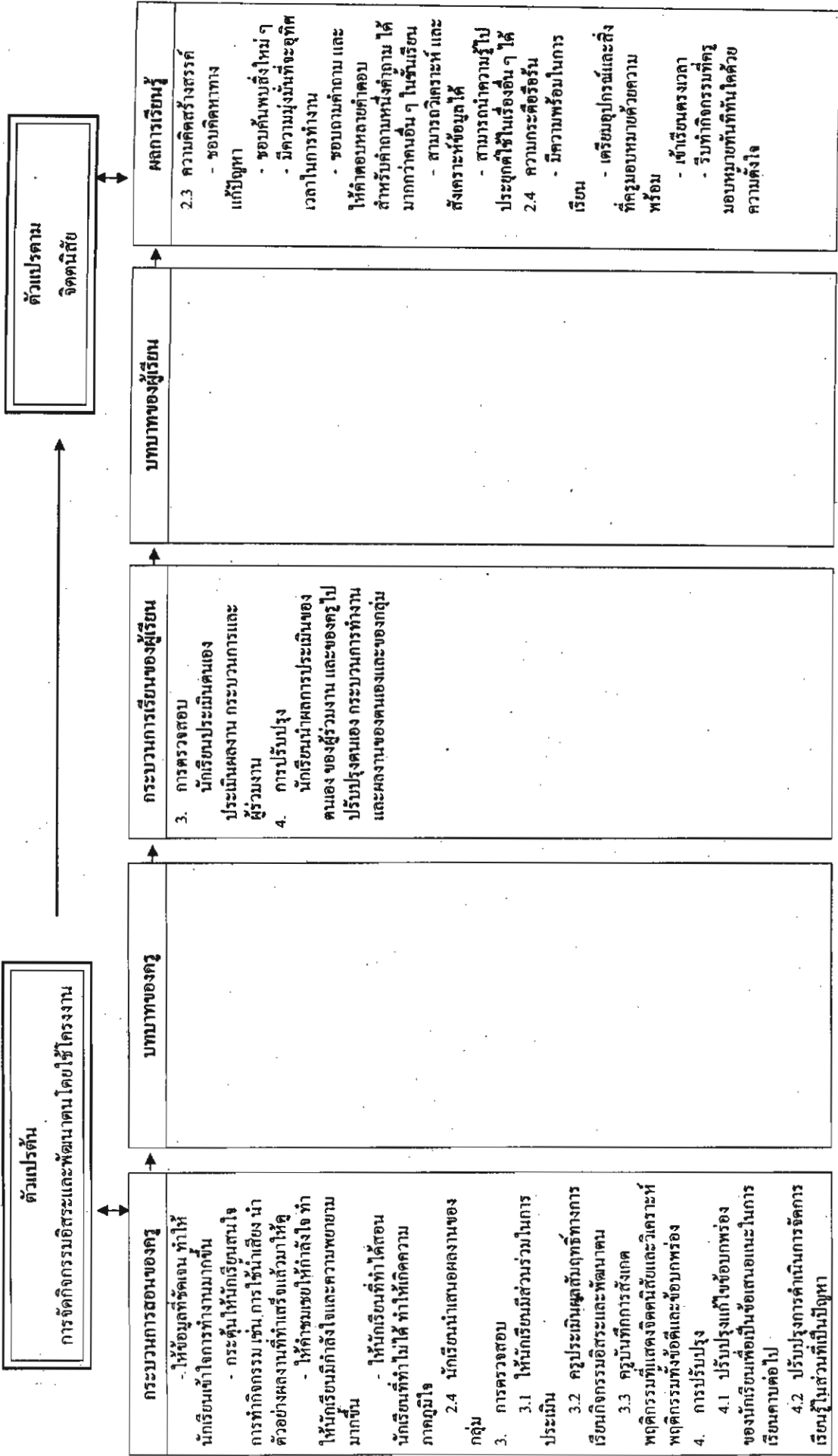
โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา ได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน เป็นกิจกรรมบังคับในหลักสูตร ที่นักเรียนทุกคนจะต้องเข้าร่วมโดยกำหนดเวลาไว้ในโครงสร้างของหลักสูตรทุกระดับชั้น สัปดาห์ละ 2 คาบ นักเรียนจะต้องมีผลการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จึงจะจบหลักสูตร งานที่นักเรียนจะต้องปฏิบัติมี 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมรวมของโรงเรียน และกิจกรรมของระดับชั้นซึ่งเป็นกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน ในที่นี้จะนำเสนอเฉพาะนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการการศึกษาพหุภาษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยใช้โครงงาน เพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน โดยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จัดเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการทำโครงงาน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นกิจกรรมโครงงาน โดยมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ไปในทิศทางเดียวกันคือ จัดเวลาและโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ โดยนักเรียนและครูวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน จากนั้นนักเรียนดำเนินการเรียนรู้กิจกรรมที่เลือกอย่างเป็นระบบ โดยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นการเรียนรู้ภายใต้การชี้แนะและการให้คำปรึกษาของครูค่อนข้างมาก ส่วนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เน้นการให้นักเรียนทำโครงงานด้วยตนเอง ด้วยบ่งชี้การจัดการเรียนรู้และผลการเรียนรู้สรุปเป็นผังได้ดังนี้

ตัวแปรตาม
จิตศรัทธา

ตัวแปรต้น
การจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาคนโดยใช้โครงการ

ในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยใช้โครงงานมีกระบวนการจัดการเรียนรู้
ดังนี้

- 1) ให้นักเรียนช่วยกันคิดกิจกรรมเพื่อกำหนดในแผนการจัดการเรียนรู้ระยะยาว
ร่วมกับครูที่ปรึกษา และนักเรียนช่วยกันเลือกกิจกรรมตามความสนใจและความเหมาะสม
- 2) ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มด้วยตนเองตามความสมัครใจ
- 3) ให้นักเรียนวางแผนการทำงาน และจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยแบ่งหน้าที่กัน
ภายในกลุ่ม
- 4) ให้นักเรียนดำเนินกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ระยะยาวตามที่ได้กำหนด โดยครู
ทำหน้าที่จัดปัจจัยเกื้อหนุนและอำนวยความสะดวกในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ให้คำแนะนำปรึกษาช่วยเหลือ
นักเรียนเป็นระยะ และใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนทำชิ้นงานจนสำเร็จ เช่น การให้ข้อมูลที่
ชัดเจนเพื่อให้นักเรียนเข้าใจการทำงาน การสร้างข้อตกลงร่วมกันการสร้างบรรยากาศที่ดี เป็นมิตรและ
สนุกสนาน การให้แรงเสริมทางบวก เช่น ให้คำชมเชยและให้กำลังใจ การกระตุ้นความสนใจ เช่น การใช้
น้ำเสียง นำตัวอย่างผลงานที่สำเร็จแล้วมาแสดงให้ดู การให้นักเรียนสอนกันเอง
- 5) ให้นักเรียนเสนอผลงานเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและอยากทำอีก
- 6) ให้นักเรียนประเมินผลการทำงานเพื่อปรับปรุงแก้ไข

จากการทำวิจัยในรอบ 1 ปี พบว่า การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ไม่สามารถทำได้ดีในระดับ
ประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 โดยนักเรียนไม่สามารถทำด้วยตนเองได้ทั้งหมด ครูต้องเป็นผู้บอกแนะนำ และ
ช่วยนักเรียนทำเป็นส่วนใหญ่ งานจึงจะสำเร็จ การเรียนรู้โดยใช้โครงงานสามารถทำได้ดีในระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4 โดยนักเรียนสามารถทำด้วยตนเอง ครูที่ปรึกษาเป็นเพียงผู้แนะนำช่วยเหลือเท่านั้น จาก
ผลการวิจัยดังกล่าวจึงนำไปสู่การจัดการเรียนรู้กิจกรรมพื้นฐานในการทำโครงงานสำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 1-3 และการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 และชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1

8.2 นวัตกรรม/ การสนับสนุนและส่งเสริมของผู้บริหาร

ผู้บริหารใช้ยุทธศาสตร์การสนับสนุนและส่งเสริมครู ดังนี้

8.2.1 การจัดปัจจัยเกื้อหนุน

- 1) กำหนดหลักการและนโยบายการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน รวมทั้งการ
กำหนดภาระงานของอาจารย์ไว้อย่างชัดเจน
- 2) การจัดปัจจัยเกื้อหนุนในด้านจัดประชุมให้ความรู้ครูที่ปรึกษา จัดหาหนังสือ
เอกสาร จัดสรรงบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ และอำนวยความสะดวกในการใช้เครื่องมือสื่อวัสดุอุปกรณ์
และสถานที่

การนิเทศแบบกัลยาณมิตรที่ให้ความรู้ด้วยความเต็มใจและเข้าใจพื้นฐานความรู้และความแตกต่างรายบุคคล รวมทั้งให้กำลังใจทุกครั้งที่มีครูมีการท้อถอย ผู้บริหารได้ใช้ยุทธวิธีดังนี้

1) การประชุมระหว่างผู้บริหารกับนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้น ในการประชุมร่วมกับนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้นนั้น จัดให้มีการดำเนินการทุกสัปดาห์ ๆ ละ 1 ครั้ง โดยประชุมในประเด็นหลัก ๆ คือ วัตถุประสงค์และแนวทางในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน การประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน การวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน การประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน การวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในชั้นเรียน พร้อมทั้งแนวทางในการแก้ปัญหาและสรุปผลการดำเนินการ ปัญหาและข้อเสนอแนะ

2) การประชุมระหว่างนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้นและครูที่ปรึกษา ในการประชุมระหว่างนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้นและครูนั้นมีการดำเนินการทุกสัปดาห์ ๆ ละ 1 ครั้ง นักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้นดำเนินการประชุมกับครูที่ปรึกษาในระดับชั้น โดยนำนโยบายที่ได้ประชุมกับผู้บริหารไปประชุมกับครูที่ปรึกษาในระดับชั้น เพื่อนำแนวทางไปปฏิบัติ โดยมีขั้นตอนการพัฒนาครู ดังนี้

2.1) การทบทวนความรู้เดิม เกี่ยวกับวัตถุประสงค์และแนวทางในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน การประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน การวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในชั้นเรียน

2.2) การให้ตัวอย่างในกรณีที่เกิดความสงสัย เช่น การประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน ได้จัดหาตัวอย่างให้ครูที่ปรึกษาศึกษา

ในกรณีที่ครูที่ปรึกษายังเข้าใจไม่ชัดเจน และเกิดความสงสัย และนักวิจัยหลักของแต่ละระดับชั้นไม่สามารถตอบข้อสงสัยได้ ผู้บริหารได้จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายกรณี

8.2.3 การดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบวัตถุประสงค์และกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นในการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาดน และการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน

8.3 นวัตกรรม/ การสนับสนุนและส่งเสริมของผู้มีส่วนร่วมจากภายนอก

กระบวนการ วิธีการและเทคนิคของนักวิจัยภายนอกในการพัฒนาสมรรถภาพของครูและผู้บริหาร

1) การให้คำแนะนำในการทำวิจัยไม่จำเป็นต้องเริ่มจากการอธิบายว่าการวิจัยคืออะไร มีกระบวนการอย่างไร แต่ต้องเริ่มจากการดำเนินการในการจัดการเรียนรู้ของครู ให้ครูได้แสดงความรู้และประสบการณ์ของตนเองมาก่อน โดยเริ่มจากการให้ครูวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ของตนเอง และกำหนดประเด็นที่ต้องการพัฒนาให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ วิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จ หรือวิเคราะห์ประเด็นที่คาดหวังที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน ร่วมกันหาแนวทางในการดำเนินการให้เป็นไปตามที่คาดหวัง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดำเนินการจัดการเรียนรู้ ติดตามและตรวจสอบผล และวิเคราะห์ประเด็นจากข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จตามที่

มุ่งหวังต่อไป ซึ่งคือการใช้กระบวนการ PDCA ในการทำงาน เมื่อครูเข้าใจกระบวนการทำงานเพื่อให้²³ เกิดประสิทธิภาพดังกล่าวแล้ว นักวิจัยภายนอกจึงวิเคราะห์และอภิปรายให้ครูพบว่า นั่นคือกระบวนการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนนั่นเอง

2) การให้ครูเห็นตัวอย่างทั้งในส่วนของเอกสาร การเขียนโครงการวิจัย วิธีการ รวบรวมข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล รายงานผลการวิจัย จะช่วยให้ครูเกิดความเข้าใจขึ้น

3) การสนับสนุนให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้พบปะสนทนาร่วมกับครู นักวิจัยภายนอก นักวิจัยหลักของโรงเรียนทำให้ครูเกิดการเรียนรู้ทั้งการทำวิจัยและการจัดกิจกรรมอิสระพัฒนาคนเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเป็นระยะเวลา 2 ปี เกิดผลดังต่อไปนี้

9.1 ผลการเรียนรู้

9.1.1 ผลการเรียนรู้ของนักเรียน

1) นักเรียนทุกระดับชั้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกิจกรรมอิสระและพัฒนาคน ผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 100

2) การพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน

ระยะที่ 1

จิตตนิสัยที่นักเรียนมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง คือ ความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้น และความเพียรพยายาม แต่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แม้จะมีการปฏิบัติบ่อยครั้งในเรื่องความกระตือรือร้นก็ตาม แต่ก็มีการปฏิบัติลดลงในบางครั้ง จิตตนิสัยที่นักเรียนมีการปฏิบัติปานกลางและนาน ๆ ครั้ง ได้แก่ ความร่วมมือร่วมใจ ความยึดมั่นในข้อมูล ความรอบคอบ ความไม่เชื่อง่าย ๆ ความซื่อสัตย์ การประยุกต์ใช้ความรู้สู่สถานการณ์ใหม่ และความห่วงใยสิ่งแวดล้อม

ระยะที่ 2

นักเรียนส่วนใหญ่มีจิตตนิสัยด้านความเพียรพยายาม ความร่วมมือร่วมใจ และความคิดสร้างสรรค์ และมีการพัฒนาจิตตนิสัยทั้ง 3 ด้าน

ระยะที่ 3

นักเรียนส่วนใหญ่มีจิตตนิสัยด้านความเพียรพยายาม ความร่วมมือร่วมใจ และความคิดสร้างสรรค์ และมีการพัฒนาจิตตนิสัยทั้ง 3 ด้าน

ระยะที่ 4

นักเรียนส่วนใหญ่มีจิตตนิสัยด้านความเพียรพยายาม ความกระตือรือร้น ความร่วมมือร่วมใจ และความคิดสร้างสรรค์ และมีการพัฒนาจิตตนิสัยทั้ง 4 ด้าน

9.1.2 ผลการเรียนรู้ของครู

ครูเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน โดยใช้โครงการเพื่อพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน เทคนิคการพัฒนาจิตตนิสัยของนักเรียน แนวทางการประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการใช้เครื่องมือประเมินจิตตนิสัยของนักเรียน มีการตื่นตัวในการทำวิจัยตระหนักในความสำคัญของการทำงานร่วมกันเป็นทีม ขอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมทั้งการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ครูส่วนใหญ่ตระหนักในความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเห็นความสำคัญของการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ได้

9.1.3 ผลการเรียนรู้ของผู้บริหาร

ผู้บริหารเกิดการเรียนรู้การพัฒนาครูในด้านวิธีการ และเทคนิคในการพัฒนาครู การจัดปัจจัยเกื้อหนุน และการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอิสระและพัฒนาตน

9.1.4 ผลการเรียนรู้ของนักวิจัยภายนอก

นักวิจัยภายนอกเรียนรู้วิธีการร่วมเรียนรู้กับโรงเรียน อย่างเป็นกัลยาณมิตร และต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การให้คำปรึกษา การให้เห็นตัวอย่าง การให้ศึกษาจากเอกสาร การติดตามเป็นระยะ การให้กำลังใจและความมั่นใจในการทำงาน การสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการนิเทศติดตามอย่างใกล้ชิด การให้กำลังใจ ตลอดจนการให้ข้อมูลป้อนกลับที่ตรงกับความต้องการของครูเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้ครูเกิดกำลังใจที่จะพัฒนางานของตน

9.2 ผลผลิต

9.2.1 ผลผลิตของนักเรียน

- 1) ชิ้นงานจากการปฏิบัติกิจกรรม
- 2) โครงการงาน

9.2.2 ผลผลิตของครู

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตลอดปีการศึกษา ทุกระดับชั้นรวม 51 แผน
- 2) รายงานการประชุม

9.2.3 ผลผลิตของฝ่ายบริหาร

- 1) แบบประเมินโครงการ
- 2) รายงานการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1 2 3 และ 4

และรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

- 3) รายงานการประชุม

9.2.4 ผลผลิตของครู/ผู้บริหาร/นักวิจัยภายนอก

- 1) แบบสังเกตพฤติกรรมที่แสดงจิตตนิสัยของผู้เรียน
- 2) แบบบันทึกภาคสนาม

- 3) แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์
- 4) นวัตกรรมการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

9.3 ผลกระทบ

ครูทุกคนในโรงเรียนมีการตื่นตัวในการทำวิจัย และนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยในวงจร PDCA ไปใช้ในการทำงานและจัดการเรียนรู้ในวิชาอื่น

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

10.1 ในการนำรูปแบบการปฏิรูปทั้งโรงเรียนไปใช้ จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า นวัตกรรมที่สร้างขึ้นนี้ สร้างในบริบทเงื่อนไข และปัจจัย ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง ดังนั้นการนำไปใช้ในโรงเรียนที่มีบริบท เงื่อนไข และปัจจัยที่ต่างออกไป จึงควรต้องเห็นความสำคัญของการใช้โดยผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยอาจเริ่มต้นจากการใช้นวัตกรรมนี้เป็น D_1 นำไปทดลองใช้ในโรงเรียน นำผลการใช้ไปปรับปรุง คำนวณนวัตกรรมเป็น D_2 เรื่อยไป การดำเนินการในลักษณะเช่นนี้ก็จะได้รูปแบบที่เหมาะสมกับโรงเรียนของตน

10.2 ปัจจัยเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนคือ การร่วมมือรวมพลังจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายตระหนักรู้ว่าการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จหากทุกฝ่ายร่วมมือกันทำงาน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และการเปิดใจให้กว้างที่จะร่วมเรียนรู้กับบุคคลต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

คณะผู้วิจัยและผู้จัดทำสรุปรายงานการวิจัย

1. คณะผู้ดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย RDL 01/ C

- โรงเรียนในโครงการ :
1. โรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน)
ระดับประถมศึกษา กรุงเทพฯ
 2. โรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน)
ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพฯ
 3. โรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
โครงการการศึกษาพหุภาษา จ.ชลบุรี

หัวหน้าโครงการ : รศ.เกื้อกูล ทาสีทธิ โรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
(บางเขน) ระดับประถมศึกษา กรุงเทพฯ

นักวิจัยภายนอก :

1. ผศ.ดร.แมนมาศ ลีลสัตยกุล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ
2. ผศ.ดร.พรทิพย์ ไชยโส มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ

นักวิจัยร่วม : รศ.ดร.ดวงเดือน อ่อนน่วม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ

2. ผู้จัดทำสรุปรายงานการวิจัย

รศ.ดร.ดวงเดือน อ่อนน่วม

รศ.เกื้อกูล ทาสีทธิ